שו״ת · גאונים

# תשובות הגאונים (שערי תשובה)

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

# תשובות הגאונים (שערי תשובה)

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תשובות-הגאונים-שערי-תשובה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


סימן א ..... 9
סימן ב ..... 9
סימן ג ..... 9
סימן ד ..... 9
סימן ה ..... 9
סימן ו ..... 11
סימן ז ..... 11
סימן ח ..... 11
סימן ט ..... 12
סימן י ..... 12
סימן יא ..... 12
סימן יב ..... 13
סימן יג ..... 13
סימן יד ..... 14
סימן טו ..... 14
סימן טז ..... 15
סימן יח ..... 15
סימן יט ..... 15
סימן כ ..... 16
סימן כא ..... 16
סימן כב ..... 16
סימן כג ..... 16
סימן כד ..... 18
סימן כה ..... 19
סימן כו ..... 19
סימן כז ..... 20
סימן כח ..... 20
סימן כט ..... 20
סימן ל ..... 21
סימן לא ..... 21
סימן לב ..... 21
סימן לג ..... 22
סימן לד ..... 22
סימן לה ..... 23
סימן לו ..... 24
סימן לז ..... 24
סימן לח ..... 24
סימן לט ..... 24
סימן מ ..... 25
סימן מא ..... 26
סימן מב ..... 26
סימן מג ..... 26
סימן מד ..... 27
סימן מה ..... 27
סימן מו ..... 27
סימן מז ..... 28
סימן מח ..... 29
סימן מט ..... 29
סימן נ ..... 29
סימן נא ..... 30
סימן נב ..... 30
סימן נג ..... 30
סימן נד ..... 30
סימן נה ..... 31
סימן נו ..... 32
סימן נז ..... 33
סימן נח ..... 33
סימן נט ..... 33
סימן ס ..... 34
סימן סא ..... 34
סימן סב ..... 34
סימן סג ..... 35

**סימן סד** ..... 36
**סימן סה** ..... 36
**סימן סו** ..... 36
**סימן סז** ..... 37
**סימן סח** ..... 37
**סימן סט** ..... 37
**סימן ע** ..... 38
**סימן עא** ..... 38
**סימן עב** ..... 38
**סימן עג** ..... 38
**סימן עד** ..... 39
**סימן עה** ..... 39
**סימן עו** ..... 40
**סימן עז** ..... 40
**סימן עח** ..... 41
**סימן עט** ..... 41
**סימן פ** ..... 41
**סימן פא** ..... 42
**סימן פב** ..... 42
**סימן פג** ..... 42
**סימן פד** ..... 42
**סימן פה** ..... 43
**סימן פו** ..... 43
**סימן פז** ..... 43
**סימן פח** ..... 44
**סימן פט** ..... 45
**סימן צ** ..... 45
**סימן צא** ..... 45
**סימן צב** ..... 46
**סימן צג** ..... 46
**סימן צד** ..... 47
**סימן צה** ..... 48
**סימן צו** ..... 48
**סימן צז** ..... 49
**סימן צח** ..... 49
**סימן צט** ..... 49
**סימן ק** ..... 50
**סימן קא** ..... 50
**סימן קב** ..... 51
**סימן קג** ..... 52
**סימן קד** ..... 52
**סימן קה** ..... 52
**סימן קו** ..... 53
**סימן קז** ..... 53
**סימן קח** ..... 53
**סימן קט** ..... 53
**סימן קי** ..... 53
**סימן קיא** ..... 54
**סימן קיב** ..... 54
**סימן קיג** ..... 54
**סימן קיד** ..... 54
**סימן קטו** ..... 55
**סימן קטז** ..... 55
**סימן קיז** ..... 55
**סימן קיח** ..... 55
**סימן קיט** ..... 56
**סימן קכ** ..... 57
**סימן קכא** ..... 58
**סימן קכב** ..... 58
**סימן קכג** ..... 59
**סימן קכד** ..... 59
**סימן קכה** ..... 59
**סימן קכו** ..... 60
**סימן קכז** ..... 61

**סימן קכח** ..... 61
**סימן קכט** ..... 61
**סימן קל** ..... 61
**סימן קלא** ..... 62
**סימן קלב** ..... 62
**סימן קלג** ..... 62
**סימן קלד** ..... 63
**סימן קלה** ..... 63
**סימן קלו** ..... 64
**סימן קלז** ..... 66
**סימן קלח** ..... 67
**סימן קלט** ..... 68
**סימן קמ** ..... 68
**סימן קמא** ..... 68
**סימן קמב** ..... 68
**סימן קמג** ..... 68
**סימן קמד** ..... 70
**סימן קמה** ..... 71
**סימן קמו** ..... 71
**סימן קמז** ..... 72
**סימן קמח** ..... 72
**סימן קמט** ..... 74
**סימן קנ** ..... 74
**סימן קנא** ..... 74
**סימן קנב** ..... 75
**סימן קנג** ..... 75
**סימן קנד** ..... 77
**סימן קנה** ..... 77
**סימן קנו** ..... 77
**סימן קנז** ..... 77
**סימן קנח** ..... 79
**סימן קנט** ..... 79
**סימן קס** ..... 80
**סימן קסא** ..... 80
**סימן קסב** ..... 80
**סימן קסג** ..... 81
**סימן קסד** ..... 81
**סימן קסה** ..... 82
**סימן קסו** ..... 82
**סימן קסז** ..... 82
**סימן קסח** ..... 82
**סימן קסט** ..... 83
**סימן קע** ..... 83
**סימן קעא** ..... 84
**סימן קעב** ..... 84
**סימן קעג** ..... 84
**סימן קעד** ..... 85
**סימן קעה** ..... 85
**סימן קעו** ..... 85
**סימן קעז** ..... 86
**סימן קעח** ..... 86
**סימן קעט** ..... 87
**סימן קפ** ..... 87
**סימן קפא** ..... 87
**סימן קפב** ..... 88
**סימן קפג** ..... 88
**סימן קפד** ..... 88
**סימן קפה** ..... 89
**סימן קפו** ..... 90
**סימן קפז** ..... 90
**סימן קפח** ..... 91
**סימן קפט** ..... 91
**סימן קצ** ..... 91
**סימן קצא** ..... 91

**סימן קצב** ..... 91
**סימן קצג** ..... 91
**סימן קצד** ..... 92
**סימן קצה** ..... 92
**סימן קצו** ..... 92
**סימן קצז** ..... 93
**סימן קצח** ..... 93
**סימן קצט** ..... 93
**סימן ר** ..... 93
**סימן רא** ..... 94
**סימן רב** ..... 94
**סימן רג** ..... 94
**סימן רד** ..... 94
**סימן רה** ..... 95
**סימן רו** ..... 95
**סימן רז** ..... 95
**סימן רח** ..... 96
**סימן רט** ..... 96
**סימן רי** ..... 96
**סימן ריא** ..... 97
**סימן ריב** ..... 97
**סימן ריג** ..... 97
**סימן ריד** ..... 98
**סימן רטו** ..... 98
**סימן רטז** ..... 98
**סימן ריז** ..... 99
**סימן ריח** ..... 99
**סימן ריט** ..... 99
**סימן רכ** ..... 99
**סימן רכא** ..... 100
**סימן רכב** ..... 100
**סימן רכג** ..... 101
**סימן רכד** ..... 101
**סימן רכה** ..... 101
**סימן רכו** ..... 101
**סימן רכז** ..... 102
**סימן רכח** ..... 102
**סימן רכט** ..... 102
**סימן רל** ..... 102
**סימן רלא** ..... 103
**סימן רלב** ..... 103
**סימן רלג** ..... 103
**סימן רלד** ..... 104
**סימן רלה** ..... 104
**סימן רלו** ..... 104
**סימן רלז** ..... 105
**סימן רלח** ..... 105
**סימן רלט** ..... 105
**סימן רמ** ..... 106
**סימן רמא** ..... 106
**סימן רמב** ..... 106
**סימן רמג** ..... 106
**סימן רמד** ..... 107
**סימן רמה** ..... 107
**סימן רמו** ..... 107
**סימן רמז** ..... 107
**סימן רמח** ..... 107
**סימן רמט** ..... 108
**סימן רנ** ..... 108
**סימן רנא** ..... 108
**סימן רנב** ..... 108
**סימן רנג** ..... 109
**סימן רנד** ..... 109
**סימן רנה** ..... 110

**סימן רנו** ..... 110
**סימן רנז** ..... 111
**סימן רנח** ..... 111
**סימן רנט** ..... 111
**סימן רס** ..... 111
**סימן רסא** ..... 111
**סימן רסב** ..... 112
**סימן רסג** ..... 112
**סימן רסד** ..... 112
**סימן רסה** ..... 113
**סימן רסו** ..... 113
**סימן רסז** ..... 113
**סימן רסח** ..... 113
**סימן רסט** ..... 114
**סימן רע** ..... 114
**סימן רעב** ..... 117
**סימן רעג** ..... 117
**סימן רעד** ..... 117
**סימן רעה** ..... 117
**סימן רעו** ..... 118
**סימן רעז** ..... 118
**סימן רעח** ..... 118
**סימן רעט** ..... 118
**סימן רפ** ..... 119
**סימן רפא** ..... 119
**סימן רפב** ..... 119
**סימן רפג** ..... 120
**סימן רפד** ..... 120
**סימן רפה** ..... 120
**סימן רפו** ..... 121
**סימן רפז** ..... 121
**סימן רפח** ..... 122
**סימן רפט** ..... 122
**סימן רצ** ..... 123
**סימן רצא** ..... 123
**סימן רצב** ..... 123
**סימן רצג** ..... 124
**סימן רצד** ..... 124
**סימן רצה** ..... 125
**סימן רצו** ..... 125
**סימן רצז** ..... 125
**סימן רצח** ..... 126
**סימן רצט** ..... 126
**סימן ש** ..... 127
**סימן שא** ..... 127
**סימן שב** ..... 127
**סימן שג** ..... 127
**סימן שד** ..... 127
**סימן שה** ..... 128
**סימן שו** ..... 128
**סימן שז** ..... 128
**סימן שח** ..... 129
**סימן שט** ..... 129
**סימן שי** ..... 130
**סימן שיא** ..... 130
**סימן שיב** ..... 130
**סימן שיג** ..... 130
**סימן שיד** ..... 131
**סימן שטו** ..... 131
**סימן שטז** ..... 131
**סימן שיז** ..... 131
**סימן שיח** ..... 132
**סימן שיט** ..... 132
**סימן שכ** ..... 132

**סימן שכא** ..... 132
**סימן שכב** ..... 132
**סימן שכג** ..... 133
**סימן שכד** ..... 133
**סימן שכה** ..... 133
**סימן שכו** ..... 134
**סימן שכז** ..... 134
**סימן שכט** ..... 134
**סימן של** ..... 134
**סימן שלא** ..... 135
**סימן שלב** ..... 135
**סימן שלג** ..... 135
**סימן שלד** ..... 135
**סימן שלה** ..... 136
**סימן שלו** ..... 136
**סימן שלז** ..... 136
**סימן שלח** ..... 137
**סימן שלט** ..... 137
**סימן שמ** ..... 138
**סימן שמא** ..... 138
**סימן שמב** ..... 138
**סימן שמג** ..... 138
**סימן שמד** ..... 139
**סימן שמה** ..... 139
**סימן שמו** ..... 139
**סימן שמז** ..... 139
**סימן שמח** ..... 140
**סימן שמט** ..... 140
**סימן שנ** ..... 140
**סימן שנא** ..... 140
**סימן שנב** ..... 140

## סימן א

מה ששאלתם, שליח צבור שקרא ישראל במקום כהן ונכנס כהן קודם שיברך ישראל, הוא ראוי שיעמוד בתיבה אותו ישראל ולא יקרא ולא ישב אלא עומד בעמידה עד שישלימו כהן ולוי ואח"כ יקרא הוא אחריהם, ואין בזה משום בשת אלא מכוון עומד לכבוד התורה ונתן מקום למכבדיה והוא מזומן אחריהם ואין קורין ישראל אחר הימנו.

## סימן ב

ברכו את ה' המבורך לא הויא התחלה דחזינן כל יומא בשליחא דצבורא דאמר ברכו את ה' המבורך קודם תפלה ולית בה איסורא כלל. אשר בחר בנו הויא התחלה, דהא ברכו את ה' כלומר ש"ץ נותן לעולים רשות לברך משום ישמעאל בני ברכני.

## סימן ג

בתרין כהנייא הם הכי נמי שרינן למעבד דהכי חזנייא דעבדי כיומא דאית ביה חתן וכן המנהג בשתי ישיבות.

## סימן ד

**שאלה היין אשר ימזוג בו יין מבושל אם יש לברך עליו בורא פרי הגפן אם לאו**:
תשובה אם יהיה הרוב מן היין שאינו מבושל מברכין עליו בפ"הג, אבל אם הרוב הוא מן היין המבושל מברכין עליו שהכל, וזה אינו ראוי לקידוש היום מפני שאין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח וכיון שיש בזה מן המבושל אינו ראוי לגבי מזבח ואין אומרים עליו קידוש היום:

## סימן ה

**שאלה על נדה אשר רחצה אחרי ימי נדתה במים שאובין והיא שומרת שבעת ימי נקיים אם יש לה משכב או מושב, או לא**:
תשובה אם על עיקר התורה אתם דורשים, כל זמן שאין הנדה טובלת במי מקוה היא כשאר בעלות נדה דכתיב והדוה בנדתה תהא בנדתה עד שתבוא במים וצריכה למשכב ומושב, אבל בזמן הזה שאין מתרחקין ממשכבה ומושבה של נדה אלא כדי שלא תשתכח תורת טהרה מישראל, וכיון שטהרה מנדתה ורחצה במים שאובין אין מתרחקין ממשכבה וממושבה וע"ז הוא מנהג העם בדור הזה.

בעוד שהיינו דורשין להשיב על הענין הזה, הגיע אלינו כתב מחכמי הודו וכתב אחד מאנשי תוגרמא, ואנשי הודו וחכמיה סופריה ומלמדיה האריכו ענינים רבים ונכבדים בכתביהם והוצרכנו להשיב עליהם בדרך אחר כפי חכמתם והשגתם אשר השיגו, וענין שלומותם וכתב מליצתם לא כתבנו, זולתי שהוצרכנו לכתוב רמז הדברים מאשר שלחנו להם:

לכן חכמים נבונים, לא אליכם לטרוח עצמיכם על כונת הדברים האלה, הנה ידענו כי יש שבר בכל העמים אשר אין להם תורה חכמה ותושיה, זולתי אותם ההולכים בחשך מחכמי הטבעי וחושבים כי אין תורה אחרת זולתה וכי הוא ית' מחשבתו העליונה הברה, והתורה, הוא בדרך טבע כפי מוחם הריקן, והלא כתיב כי כגבוה שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם, ומי יוכל להשיג דעת מחשבת פחת אחד מעבדי השב' (אפשר ר"ל שבור מלכא) כ"ש וכ"ש דעת מחשבת המלך הגדול רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו אשר כל צבא המרום נלאו מחקירת חכמתו והשגתו, ובלב שואלים איה מקום כבודו, ומה לכם תדכאו עמו, ופני עניים בתורה תטחנו בשמעם את דבריכם וניב לשונכם בדרכי אריסטו וחבריו, ודנים תורתו ית' באותו הדרך, מי שמע כזאת מי ראה כאלה, היוחל ארץ במעמד הר סיני ביום א', אם יולד גוי בתוכן שמים וארץ בקיומה בשמוע את דברי נאומה (האומה) נעשה ונשמע ובאותה שעה ארץ יראה ושקטה ושמים עמדו על תכונתם והעולם עמד על קיומו והכל על הדברים האלה? ואתם עושים במשקל דעת יוצרנו ית' שהוא דעת התורה ממש לדעת הבל וריק רמה ותולעה תהו ובהו אשר אין בו ממש, והלא כתיב כל הגוים כאין נגדו לאפס ותהו נחשבו לו?

אל תרבו תדברו גבוהה יצא עתק מפיכם בלא דעת ולא תבונה ניב לשונכם כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות.

אשר אמרתם ואשר שלחתם בענין הנדה והרחבתם פיכם בדרך טבעכם והבלי דעתכם, יודע לכם כי לא זה הדרך אשר תלכו בו מצד דעת עליון ותורתו הקדושה, כי ענין הנדה כבר הורונו חכמינו ז"ל הענין הנכון והטוב בדבריהם לא ימוטו עולם ועד, ומה שאתם מבקשים הסירו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי וחפץ ה' בידיכם יצלח, דעו כי מעת שרחצה מטומאה אינה מטמאה משכב והייתי מאריך בתלמוד, זולתי שאתם מבקשים דברי חפץ ואין אנו יכולין להשיב לכם כי איך יזהיב אדם על חרשי אדמה הנשברים, והם דברי ארסטו והפילוסופים כי כולם חברים אבל השיבו וחיו ושימו יד על פה ודעו, כי כרחוק מזרח ממערב כך הרחיק המקום ית' דעתו שהיא דעת התורה הקדושה מדעות בני אדם, זכרו זאת והתאוששו, ומאותו הדרך התבוששו, ודעו כי הפלא ה' ענין

תורתנו הפלא ופלא וכאשר תדעו ותשכילו ותבינו ענין פסח מצרים, וכי יש בו הלל יום ראשון הלל גמור ולשאר הימים מדלגי דלוגי, ומשם והלאה שבע שבתות תמימות עד יום מתן תורה שישראל מתחברים באביהם שבשמים, תדעו הענין הזה, וכי יפלא מכם דבר למשפט שאלו לרב ר' יהודה בן הנגיד כי שמי בקרבו הי"ו והוא יודיע לכם הדבר מפה אל פה בהראותכם אליו כתבי זה, ע"כ.

## סימן ו

שאלה מי שרחץ בתשע קבין הואיל ואינה טבילה מברך על הטבילה או לא:
תשובה כבר הודענו דבר זה וכתבנו לרבני איקלדיש אין מברכין על הטבילה וכ"ש על הדחתה הואיל ואינה מצוה בזמן הזה אבל טבילה שהיא מצוה זבה ויולדת מברכין ואח"כ טובלין ולא קשיא לן ממ"ש כל המטבילין מברך עובר לעשייתן, ההוא בטבילת גר ועבד דלא חזו לברוכי.

## סימן ז

שאלה מי שיצא עליו שם רע או עבר עבירה היש מן הדין להחרים בפניו אם עשה אותה עבירה או לא, ואם שמע החרם והודה חייב מלקות או מכת מרדות, או דילמא אינו חייב כלום מפני שהוא קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע.
תשובה אין מן הדין להשביע אדם אם עבר עבירה אם לאו, אלא כשיתברר לבית דין שעשאה יענישוהו כפי רשעתו ומשביעין אותו שלא ישנה, כדכתיב ואריב עמם ואקללם ואשביעם בה'.

## סימן ח

שאלה מי שחרף את חבירו באחת מן העברות חייב להלקותו ולנדותו עד שיתברר מה שאמר על חברו או לא, וכן יש בדבר הפרש בין על שאמר בדרך חרפה ובין שאמר על דרך עדות כגון שנתכוון להעיד עליו וכן מי שמעיד על אשת איש או פנויה עדות גמורה בדבר והוא עד א' ולא נמצא עד אחר מלקין אותו משום שהוציא שם רע, או לא:
תשובה כבר ידעתם, כל מי שהעיד יחידי בדבר עברה או על אשת איש מנדינן ליה דהא שם רע הוא דאפיק עליה, והכי דין הוא בתלמוד, דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת ועל כך מנגדינן ליה כמו שאמרו רז"ל בענין טוביה שהעיד עליו זגוד ונגדוהו והלקוהו, ואמר טוביא חטא וזגוד מינגד, אמרו ליה שם רע הוא דאפיקת עליה וכתיב לא יקום עד א' לכל עון ולכל חטאת.

## סימן ט

שאלה על איזו עברה מתחייב מלקות ועל איזו מכת מרדות.
תשובה כל עברות שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו, ומה שהוא איסורו מדרבנן לוקין לו מכת מרדות מדרבנן.

## סימן י

שאלה היאך הדין באלו השרצים כגון תולעת וזבוב ונמלה שנפלו בקדרה היאך הדין בהם כמ"ש כל איסורין שבתורה בששים, או אין אומר' רק אלא כשנפלו בצונן, אבל נפלו בחמין בכלי שני, וכ"ש בכלי ראשון אפשר שיפסוק אותו זבוב ויכנס בתוך התבשיל או יאכל נמלה וכבר אמרו האוכל נמלה לוקה חמש:
תשובה מי שמצא אחד מן השרצים בקדרה משליך אותו, ולא נאסר אותו תבשיל בין שהיה חם בין שהיה צונן, אבל אם נפסק אותו שרץ בתבשיל שיעורו כשאר איסורין שבתורה, ואם חלת עיסה נתערבה בבצק, אם אין מקומה ידוע מפריש אחרת ואינו חושש משום שחלת חוצה לארץ היא מדרבנן ואינה מקדשת מה שנתערבה בו ושיעור חלה הוא כמו שנהגו הנשים להפריש ולא הצריכו אותה רבותינו אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה, וכבר אמרנו בהלכות שלנו כל הצורך.

## סימן יא

שאלה ראינו למקצת הגאונים שאומרים אין הכהן חייב בתפלה של יד, וכן מי שנשבע על אשתו שלא תאכל כלום מן הפירות, תמתין עליו יום א' וביום ב' יגרש אותה ואם היה כהן ימתין אותה ב' ימים וזה ההפרש שהפרישו הגאונים בין כהן לישראל בשני דברים אלו לא עמדנו על עיקרם:
תשובה זה שאמרו הגאונים שאין חייב הכהן בתפלה של יד נראין הדברים שלא אמרו כן אלא משום שהוא פורש את כפיו ואלו היה הדבר כמו שהם אומרים לא היה פטור אלא בשעת נשיאות כפים שהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואין אנו צריכין לכל כך שיכול הוא להסיר את הרצועה מעל אצבעותיו ויחזיר אותה אחר הברכה. אבל מה שאמרו לענין האשה בודאי כן הוא שישראל שגירש את אשתו יכול הוא להחזיר אותה ומשום כן אינו ממתין אלא יום א' שמא ימצא מי שיתיר את שבועתו, ואם לא ימצא באותו יום יגרש יום ב' ואם נמצא לאחר גירושין מי שיתיר שבועתו יחזיר אותה, אבל הכהן אם גירש אינו יכול להחזיר לעולם ומשום כן ימתין ב' ימים:

## סימן יב

שאלה וענין התשובה הזכיר ואמר הכי.
מה ששאלתם לענין קיבת נכרי ואמרתם דשמיע לכון דאית מאן דשרי, ותמהתם מהיכן ושרי, והא אנן מקצת טרפה אסרי' מק"ו דרבא וכו', וגם אנו תמהים עליכם, והלא בסוף הדין פירקא דמתנינן קא פסקינן בהדיא, והלכתא אין מעמידין בעור קיבת נבלה, אבל בקיבת נבלה ובקיבת שחיטת נכרי ובקיבת כשרה שינקה מן הטרפה מעמידין, וכ"ש בקיבת טרפה שינקה מן הכשרה, מ"ט דחלב המכונס בעור הקיבה פרשא בעלמא הוא, והאי ק"ו דרבא לדברי המשנה הראשונה הוא דאית ליה קיבת נבלה אסורה, אבל למשנה אחרונה כולהו שריין, וליכא ק"ו והיינו דאמר לא קשיא כאן קודם חזרה וכאן לאחר חזרה ומצינו באגרתכם טעות, כאן קודם גזרה ולאחר גזרה ולאו הכי הוא אלא קודם חזרה ולאחר חזרה ומיפרשא בע"ז בענין שאל ר' ישמעאל את רבי יהושע, מפני מה אסרו וכו' אמר לו מפני שמעמידין בקיבה עגלי ע"ז וכו', זהו קודם חזרה ולאחר חזרה.
ושאלתם לפרש לכם ומשנה לא זזה ממקומה, הכי פירושו כיון דאקשינן אהא דתנן טרפה שינקה מן הטהורה קיבתה מותרת מהא דקתני רישא קיבת נבלה ושל נכרי אסורה ופריק רב חסדא ולא קם פירוקי' והדר פריק ר' יצחק אמר ר' יוחנן ל"ק הא דקתני רישא קיבת נכרי אסורה קודם חזרה שנאה ר' והדר חזא לטעמא דר' יהושע אחר חזרה דהתיר קיבת נבלה ותנא סיפא טרפה שינקה מן הכשרה קיבתה מותרת דשמעינן מינה דקיבת נבלה שריא ולא תקנה לרישא דמתני' אלא בדקיימי קיימ' ומשנה לא זזה ממקומה

## סימן יג

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם א"ר יוחנן ש' ממשלות שועלים היו לו לר' מאיר, ומכולן לא עלה בידינו אלא א' אבות יאכלו בסר ושני בנים תקהינה ואמרי לה מאזני צדק לא מצינו בשאלותיכם כתיב ממשלות וכן הוא מפי השמועה (נ"א וכן היא השמועה) כאשר כתבנו, ודעו כי משלים אלה יש בהן מוסרים ולימודים שאומ' באלו פני החיות (נ"א מפי חיות הקדש והוא טעות גמור) כגון כתב של הנדויין (נ"א הדויין) שנקרא בלילה ודימנא (נ"א ורמנה) שיש בו מוסרים ודברי חכמה ומליצה בכלל משלים של חיות ובאלו ממשלות שהיו לו לר"מ היה בכל א' מהם מוסמך על מקרא שדומה לטעמו, וכן הם מושלים מעשה בשועל שבא עליו הארי לאכלו א"ל השועל מה יש לי בידי להשביעך אבל אני מראה אותך אדם שמן שאתה טורף ושבע ממנו והיה שם גומץ מכוסה ואדם יושב מאחריו כיון

שראה הארי אמר לשועל הריני מתירא מתפלתו של זה שלא תכשילני א"ל שועל אי אתה מתירא ולא בנך ובן בנך מגיעו העון עכשו תשביע רעבונך ועד בן בנך זמן הרבה, נתפתה הארי וקפץ על הגומץ ונפל שם, בא לו שועל ועמד על שפת הגומץ מציץ עליו וא"ל הארי הלא אמרת לי שאין הפורענות באה עליך אלא בן בנך נתפס בה, א"ל השועל כבר יש עון על אבי אביך שאתה נתפס בו, א"ל הארי אבות יאכלו בסר ושני בנים תקהינה, א"ל שועל ולמה לא חשבת כן מבראשונה, וכמה וכמה מיני מוסר יש במשל הזה (נ"א וכן שאר משלות).

## סימן יד

וששאלתם והא דאמר ר' אליעזר כשנכנסו חכמים לבקרו היה שונה ש' הלכות בנטיעת קישואין ואמרי לה ג' אלפים, ובקשתם לידע אם נתפרש מן ההלכות ההם (נ"א כלום) וכיצד היה מעשה בנטיעת קישואין ועקירתן אלו מהלכות כשפים והוו יודעים שצוה המקום בתורה להמית את המכשפים נצרך הדבר לגלות מה הם המכשפים למען ידעו על מה הם הורגים ולולי כן מאין היו יודעים מהו מעשה שהורגים עליו ומהו מעשה שאין הורגים עליו ונתן משה רבינו לסנהדרין בקבלה הלכות כשפים ולמדם אותם, ולפיכך כתיב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות, ואמרו אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי חכמה ובעלי קומה ובעלי מראה ובעלי זקנה ובעלי כשפים ויודעים בשבעים לשון שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי התורגמן, ומאלו ההלכות היה שונה רבי אליעזר בעסק נטיעת קישואין שנראית שדה מלאה קישואין כולה, במלין ובמלין אחרים יעקרו, וגם אותות של נביאים סנהדרין בודקין אותם, ואין נביא אלא שמקובל בסנהדרין, ושנינו אין דנין לא את השופט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא בב"ד של ע' ואחד ועכשיו שאין לנו ד' מיתות לא נצרכה ללמדם בקבלה שלא יהיו תקלה ויש מהם מעט סודות מסורים ביד בניהם של אותם חכמים ויש ברית בחרם ב"ד שאין למוסרם אלא לנאמנים ולמי שרואים בו הכרת פנים שהוא ראוי לכך:

## סימן טו

**לר"ה ז"ל**

מה ששאלתם, מכת מרדות, במס' נזיר דבני מערבא מכת מרדות מ' חסר א' אומדין אותו אם יש בו כח מלקין אותו ואם לאו אין מלקין אותו, פי' אם יש בו כח לקבל המלקות

מלקין אותו מכת מרדות חובטים עליו עד שיקבל עליו שמונים מלקיות או עד שתצא נפשו, אלמא דלמכת מרדות אין לו קצבה ולא מנין כך פי' הגאונים ז"ל.
מכת מרדות פי' מכת מוסר ותרגום ליסרה אתכם למרדי יתכון ואמרו רז"ל טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות.

## סימן טז

**עוד לו ז"ל**

עשיית המלקות. מלקות נעשה מרצועה של עגל כפולה אחת לשתים ושתים לארבע ושתי רצועות של חמור עולות ויורדות בה בית ידה טפח ורחבה טפח ומגעת לפי כרסו ומלקה אותו שלש מלפניו ושתי ידות מלאחריו ואין מלקין אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה וטעם לדבר מפני מה נעשה משור וחמור מפני שכתוב ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו והוא לא ידע ולא התבונן.

## סימן יח

**עוד לו ז"ל**

וששאלתם אבוה דשמואל למה לא נקרא בשמו, אמרו כי אביו של שמואל הלך בסחורה למקום רחוק לימים מצאה אותו מדיית אחת שהיתה יודעת בלשון העופות ותבעתו לדבר עברה ונתנה לו אלף ככרי כסף, ואמר לה למה? א"ל שמעתי כי בזה הלילה תוליד בן שלא יהיה כמוהו בחכמה, וכששמע זה הלך בקפיצה הלילה לביתו וידע את אשתו ונתעברה ושב לדרכו בקפיצה, וכשבא הדבר לב"ד הלקוה וילדה בן ונקרא שמואל, ואח"כ בא אביו והעיד עליו והיה שמואל אומר אני ידעתי כשהלקו את אמי והכוני ברצועה על ראשי ומקום הרצועה ניכר בראשי שפצעו אותו ועל זה היו קורין אותו אבוה דשמואל להודיע לכל כי אביו היה

## סימן יט

**ועוד לר"ה ז"ל**

וששאלתם יואב בן צרויה למה נקרא בשם אמו כי שם אביו ידוע הוא דכתיב ושריה הוליד את יואב אבי גי חרשים, ומתוך שהיתה אמו אחות המלך דוד נקרא על שמה לגדלהו בה, ובחכמים ר' שמעון בן פזי נקרא על שם אמו מפני שהיא בתו של ר' חייא כדמפרש בנדה דאמר מר יהודה וחזקיה טזי ופזי אחואתא וגם רבה בר בר חנה חנה היא בתו של ר' חייא וגם ר' יצחק בר שמואל בר מרתא היא אחותו של ר' חייא דאמר

מר איבו וחנה ושילא ומרתא ור' חייא כולהו בני אבא בר אתאסלא, רבותינו שבבבל רב ושמואל, רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא, דייני גולה קרנא, דייני ארץ ישראל ר' אמי ור' אסי, דייני דפומבדיתא רב פפא בר שמואל, דייני דנהרדעא רב אדא בר מניומי, סבי דסורא, רבה ב"ר הונא ורב חסדא, סבי דפומבדיתא רב יהודה ורב עינא.

## סימן כ

וששאלת על אנשי מעשה דע מימות משה רבינו עד הלל הזקן היו שש מאות סדרי משנה כמו שנתנם הב"ה למשה בסיני ומן הלל ואילך נתמעט ונתמסכן העולם וחלשה כבודה של תורה ולא תקנו מהלל ושמאי אלא ששה סדרים בלבד והם אותם שתקנו היו אנשי משנה לא הראשונים ולא אנשי מעשה שהיו בראשונה:
ומהלל עד נתן ש"א שנה והן הן סוף משנה

## סימן כא

וששאלתם אם קדש ושתה כוס של קידוש אם דעתו לשתות עוד יין בסעודתו א"צ ברכה לאחריו ואם אין דעתו לשתות מברך לאחריו. צריכין כל היושבים לטעום מן היין או מן הפת שקידש עליו ומי שקפץ ונטל ידיו אינו מקדש על היין. ואסור לו לדבר קודם שיטעום מן הקידוש, ואם דבר אינו חייב להחזיר אלא בפ"הג ובהלכות קידוש ואשתלי ולא טעים ושתי ליה אחריני מייתו ליה כסא אחרינא ומברך עליו בפ"הג ושתי ולא צריך אהדורי קדושא דאמר מר המקדש אם טעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא:

## סימן כב

וששאלתם כמה הוא שיעור הלוג, שיעור הלוג ממש הוא שבעה אוקיאות וחצי, לא פחות ולא יותר, ע"כ, וכן הורה כמונו רבינו סעדיה לרבינו האיי זצ"ל.

## סימן כג

וששאלתם עם הארץ אסור לאכול בשר הך ברייתא דעם הארץ לפרש לכם כל חדא וחדא ולהודיע אי הלכתא אם לאו ופרשתם כי מקצת התלמידים שסומכים על החיצונות הללו ומתירין לעצמן ממון ע"ה אין אלו דברי הלכות איסור והיתר שצריכין לומר בהן הלכה או אינה הלכה אלא דברי מותר והלכות דרך ארץ וסיפור גלותן (גנותן?) של ע"ה ודברי הבאי ואלו היו הלכות, ויש לסמוך עליהן במשמען היו התלמידים הללו שהזכרתם ראוי לנוחרם ביום הכפורים שחל להיות בשבת ואלו היה ממון של ע"ה מותר היה ממון

של תלמידים הללו מותר מפני שהם עמי הארץ דהא אפסיקא הלכתא כאחרים שאפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים זהו ע"ה, ואלו שמשו ת"ח תלמידים הללו לא היו אומרים כן ולא היו מתירין לעצמם ממונם של ישראל שאפי' ממונם של גוים אסור שלא בשעת כיבוש כמו ששנינו מנין שגזלתו של גוי שהוא אסור, שנאמר אחרי נמכר גאלה תהיה לו יכול ימשכננו ויצא, ת"ל אחד מאחיו יגאלנו יכול יגלום עיניו ת"ל וחשב עם קונהו דקדק עם קונהו ואפי' אבדתו אסורה במקום שיש חלול השם, ומה י"ל בממונם של ישראל אלא דברים הללו כך פירושן, ר' אומר עם הארץ אסור לאכול בשר לא על שעה שהבקיאין שוחטים ובודקין ורואין טרפה הוא אומר אלא כך פעמים שהבהמה מצויה ועם הארץ אסור לאכול בשר לפי שאינו יודע הלכות שחיטה ואין מותר לאכול משחיטת עצמו, בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה אך פעמים ששוחט בקי בהמתו של עם הארץ והולך אם לא בדק אם היא טרפה אם לא ונמצא עם הארץ אסור לאכול ממנה שאינו יודע לבדוק והמקום לא התיר אלא בתורת היתר שנאמר זאת תורת הבהמה והעוף וגו' ושאמר רבי אלעזר מותר לנחרו ביו"הכ שחל להיות בשבת אטו מי שיש לו מוח בקדקדו סובר שמותר לעשות כן והלא מחוייבין מיתה על ע"ז וברכת השם ועיר הנדחת אין דוחין את השבת אלא כך הוא אומר פעמים שע"ה רודף אחר חברו להרגו וביו"הכ שחל להיות בשבת מותר אותו נרדף לקרעו כדג ולנחר לע"ה הרודף אותו.

בזמן שאין מוצא להציל את עצמו שהתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו וכן לענין מותר לקרעו כדג בזמן שהוא רודף אכל ו' דברים שנאמרו בע"ה כפשוטן כולן הלכות שסומכין עליהן ועושין בהן מעשה ואף בהן מאי דצרי' לתרגומי לא מקבלין ממנו עדות ושנו באותה משנה ששנינו כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב וי"א פסול לעדות ואמר רב אידי בר אבין הלכה כי"א בודאי כי הוא פסול לעדות ואם ישנו בדרך ארץ וביראת שמים ואעפ"י שלא קרא ולא שנה ולא שימש ת"ח כל עדות שצריכה לחבירות כגון עסקי טהרה לאכול תרומה או חולין בטהרה אין מקבלין ממנו אבל עסקי ממונות וכיוצא בהן אינו פסול לכתחילה אין מוסרין לו עדות ואין מגלין לו את הסוד ואין ממנין על ארנקי של צדקה ואין מתלווין עמו בדרך אבל זו של סופא וי"א אין מכריזין על אבדתו לאו הלכה היא דהא ת"ק לא סבירא ליה ואפי' י"א לא קאמרי אלא במקום שאין חייב להכריז אלא עושה מדת חסידות ולפנים משורת הדין ומכריז כי הא דאבוה דשמואל אשכח להנהו חמרי במדברא ואחדרינהו למרייהו דתני רב יוסף והודעת להם זה בית חייהם אשר יעשון לפנים משורת הדין בדבר זה וי"א שאין מכריזין

על אבדתם לעשות להם לפנים משורת הדין ות"ק סבר מכריזין דעושה מדת חסידות דדלמא נפיק מיניה זרעא מעליא ויכין רשע וצדיק ילבש. וכן אמר רבינו שרירא ז"ל

## סימן כד

הא דאמור רבנן ששה דברים נאמרו בע"ה וזה אחד מהם אין מקבלין מהם עדות מי שבא מהם להעיד על מתנה או מכר או על חוב בקנין והוא אינו יודע לכתוב ולא לקרות שטר ולא דבר אחר מי מקיימינן עדות וקנה לו לוקח אפי' ממשעבדי דהוה ליה סתם קנין לכתיבה עומד או דילמא מבני חרי גבי ממשעבדי לא גבי דכיון דאין יכולין להעיד בשטר הוה ליה עדות על פה או אין מקבלין מהם עדות כלל

**האי שאלתא לרבינו האיי ז"ל ילמדנו**

הכין חזינא שע"ה הוי בכמה פנים ואפי' מי שקרא ושנה ולא שימש ת"ח הוי ע"ה וכי האי קבולי מקבלינן סהדותיה ואע"ג דלא מזמנין עליו ורמי בר חמא אחמיר עליה דרב מנשיא כי רב מנשיא שמע שמועתא מפומייהו דרבנן וגריס להו ורמי בר חמא הוא דלאו אדעתיה ותניא איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכ"א כל שאינו מעשר פירותיו ובכי הדין הוא ע"ה:

איתמר אין מקבלים מהן עדות ולא לכל מילי שמטמאין על גב עם הארץ הואיל ובגדיו מדרס לפרושין וכי היכי דתנן חברות היכי הויא במסכת תרומות ותניא נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו אבל אין נאמנין לומר הוכשרו אבל לא נטמאו ולבסוף עקרוה רבנן להא מילתא דמקבלין עדות מע"ה ואפילו לענין טהרות מקבלין משום דחיישינן לאיבה שלא יכחשו ולא יצאו לתרבות רעה דתניא א"ר יוסי מפני מה אמרו ביהודה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל השנה כולה שלא יהא כל א' וא' הולך ובונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו א"ר פפא כמאן מקבלינן סהדותא האידנא מע"ה כמאן כר' יוסי וכ"ש לענין דיני ממונות שאין להחזירם כלל דילמא מיהא מאן דאיתיה מפסולי עדות כגון גזלנין ומועלין בשביעית ומחללי שבתות וכיוצא בהן אי נמי ע"ה שלא קרא כל עיקר ואפי' ק"ש ולא שנה כ"ע ולא שימש ת"ח ואין בו דרך ארץ הא ודאי אין מקבלין ממנו עדות הואיל וכבהמה הוא ופחות מע"ה דאמרי' לא קרא ולא שנה עליו הכתוב אומר וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה והתם אמרי' כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב ואמ"ר יוחנן ופסול לעדות, האוכל בדרך דומה לכלב ופסול לעדות כי"א ואמ"ר אידי בר אבין הלכה כי"א ובשביל מי שאינו יודע לא לכתוב ולא לקרות ולא לשנות דקאמריתו עדותו בע"פ דמיא או היכא דאיכא

סתם קנין לכתיבה עומד מאי ספיקא איכא בהאי מילתא אינו בכתב ומקרא תליא מילתא אם נאמן הוא וראוי לעדות מה לי יודע לכתוב ולקרות מ"ל אין יודע אלא ודאי לא חתים עד דידע למקרי לבר מן גיטא שהקילו בו חכמים על נאמנים שבהם ומקרעין להם נייר חלק וממלא את הקרעים דיו משום דבכתיבה תליא מילתא דגיטא אבל שאר שטרות מי שהעיד בקנין ואינו יודע לכתוב ולקרות מוסר דבריו לפני ב"ד בין מומחה בין שאינו מומחה. וגר שמל ולא טבל אין מזמנין עליו דאינו גר עד שימול ויטבול והו"ל כנכרי.

## סימן כה

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם מקום שאין מי שרגיל לירד לפני התיבה אלא אחד ופעמים שטריד במלאכתו ויש שם נערים שהגיעו לי"ז ולי"ח שנה ולא נתמלא זקנם ששאלתם מהו שיעשו ש"צ ויוציאו רבים ידי חובתן ואל יבטלו מן התפלה. כך ראינו שזה שאמרו חכמים נתמלא זקנו להיות מצוה מן המובחר ובמה דאפשר למהוי גברא מליא טפי עדיף מן ינוקא אבל ודאי במקום מיבטל מן קדושה וברוך ויהי (נ"א וברוך ויהא) (וכונתו יהא שמיה רבא וכו') לא מבעיא בן י"ז ובן י"ח אלא אפי' בן י"ג שנה ויום אחד כדלא אפשר נעשה שליח צבור דקא אמרינן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח (נ"א טעמא דלא הגיע לכלל מצות שאינו מוציא את הרבים י"ח) אבל מבן י"ג ואילך כי לא אפשר שפיר דמי.

## סימן כו

**ועוד לו זצ"ל לענין ס"ת**

וששאלתם לענין ס"ת אמרו חכמים א"ר זירא א"ר הונא כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפי' בדבר הלכה וכו' ומחוייב אדם להקשיב ולהאזין כדי שישמע כל פסוק ופסוק וכל דבר ודבר מפי א' הקורא ולא מפי שנים כשם שנתנה התורה מפי א' יחיד ומיוחד כך צריך לשמוע ס"ת מפי א' וצריך הכל להיות שומעים דכתיב ואזני כל העם אל ספר התורה והיאך יהיו האזנים לשני קולות חמשה קולות היו במעמד הר סיני וכשנאמרה התורה קול א' אמרה דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה וכתיב השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש אחד ולא שנים:

## סימן כז

וששאלתם אם הוא רשות לצאת קודם קדושה דסידרא אמרו חכמים האידנא לא מקיים עלמא אלא הקדושה דסידרא ואמן יהא שמיה רבא דאגדתא מי שכל העולם כולו אינו מתקיים אלא עליו אפשר לזלזל בו.

## סימן כח

וששאלתם לישב רחוב בית הכנסת בעת תפלה העושין כך קלות ראש הוא ומקילין בעול תפלה שיש עליהם לעמוד אחורי ש"ץ ולעשות סייג והדור לתפלה ולקבל עליהם עול תפלה באימה ברתת ובזיע וכיון שעומדין ברחוב מסיחין דעתן מעול התפלה, והמשיח בתפלה אמרו חכמים אסור לשוח בין ישתבח לפרשת של שמע וכיון דקאמרי לעולם יסדיר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל ועכשיו היו יראין מן השמים והזהרו בנפשותיכם ואל תעברו על דברי חכמים שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

## סימן כט

וששאלתם חלוקי איסורי עברות שבתורה היאך מתחלקין מצינו בלא יסורין שבתורה והעברות הם נחלקים לששה חלקים, הראשון אכילה ושתיה שני מעשה ממש שלישי דבור רביעי הנאה חמישי ראיה ששי קול וריח ואע"פי שאלו שנים האחרונים כגון הראיה והקול והריח ישנן בכלל הנאה, שאני בין הנאת מעשה להנאה שאין בו מעשה ומצינו א' יותר על הששה המחשבת שפוסלת במוקדשין בלבד והם ז' דרכים.

הא'. אכילה ושתיה והיא נוהגת בכל האיסורין כגון המאכלים והמשתאות שהן יסוד לעברות וכגון שצונו הוא המקום יתברך שלא לאכלן ולא לשתותן והאוכל והשותה מהן עובר על התורה אבל הסך או הנהנה מהן אינו עובר ויש מקצת מן האיסורין שאפי' הסך והנהנה עובר והן בכלל החלק הרביעי שהוא ההנאה.

החלק הב'. הוא מעשה ממש כגון הרוצח והמכה את חבירו וכל דומיהן וכל לא תעשה שבתורה שיש בה מעשה.

השלישי הדבור כגון המגדף והמברך את השם ועובד ע"ז באמירה או במעשה שמקבלו עליו באלוה וכל ל"ת שבתורה שאין בו מעשה כגון נשבע וממר ומקלל את חברו בשם שלוקה עליהן ושאר ל"ת שבתורה נמי שאין בו מעשה אעפ"י שאין לוקה עליהן עובר על האיסורא.

הד'. בהנאה כגון הבועל את העריות ואעפ"י שהבעילה היא קצת בכלל החלק הב' שהוא מעשה ממש וזהו החלק הד' שהוא ההנאה עיקרו בכל איסורין שבתורה שאסורין בהנאה שאעפ"י שאין בהם מעשה רב אסורין בהנאה הנהנה מהם.

הה'. הראייה והוא כגון ראיית העריות שהן אסור וכדאמרינן טפח באשה ערוה ושער שבאשה ערוה קול באשה ערוה ומיהו איסורה רבה איכא בעריות כגון האסורות אסור ערוה ממה שאין בפנויות רחוקות וכדתניא לא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה, באשת איש ואפילו מכוערת, ועוד י"ל בכלל זה דהחלק ראיית הקדש בבית קדש הקדשים כדאמרינן לעיל לענין האומנין שהיו משלשלין בתיבות שלא יזונו עיניהם מבית ק"הק וכתיב נמי ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו.

הששי. הוא הקול והריח כגון קול הכנור וריח הקטורת או דשאר קדשים ואע"פי שאין בהם מעילה, בקול וריח ומראה יש בהן איסורא וכדאמרי' לעיל מעילה הוא דלית בהו, איסורא אית בהו, וכן נמי משכחת לה בריח דע"ז דאסיר בהנאה והני אסירי בהנאה והדברים שחמור בהן הקדש לגבי ביטול כי ע"ז יש בה בטלה בגוי והקדש אין לו בטלה עולמית וכן כדתנן בסוף תמורה.

## סימן ל

וששאלתם על ענין צדוק דין בשבת נהגנו מימות זקנים הראשונים שלא לומר צדוק בר"ח ובמועדים בחנוכה ובפורים דלא עדיף צדוק הדין דהדיוט מצדוק הדין דמשה רבינו ע"ה דמסלקין ליה בשבת שחל להיות במועד ואפילו בר"ח ובחנוכה דהללו ימי שמחה נינהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ובכל אחד אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו לפיכך מבטלין צדוק דין אבל שבת כיון דעונג כתיב ביה לא כתיב ביה שמחה ואומר צדוק הדין להודיע כי בשבת מת משה רבינו.

## סימן לא

וששאלתם רמז להקפת ס"ת בלולב והדס כך ראינו מהכא דכתיב אסרו חג בעבותים והוא לשון הקף דכתיב אוסרי לגפן עירה יסחר ישראל לקרתיה בעבותים הוא עץ עבות:

## סימן לב

וששאלתם ממה שאמר הרב ר' יצחק אב ב"ד ז"ל שפיר קאמר והכי הוא קודם שיגביה אדם הלולב ממקומו יברך קודם נטילתו כדקיימא לן כל המצות כלן מברך עליהן עובר לעשייתן והנך אינשי שנוטלין הלולב תחילה ואח"כ מברכין לא שפיר עבדי ומדקדקין

בדקדוק הבאי משום על לאו הכי אלא צריך לברך קודם נטילתו ונוטל השדרה לחוץ והלולב כנגד לבו של אדם כאדם שעומד עם חברו פנים בפנים ושדרו של זה ושל זה לחוץ כמו כן הלולב פניו כלפי הנוטל ושדרת הלולב כלפי חוץ וצריך שיחזיק לולב בימין ואתרוג בשמאל דהאי חדא מצוה והאי תלתא ועוד שאתרוג דומה ללב ולבו של אדם בשמאל כדאמרינן בתפילין שבשמאל שתהא שומה כנגד הלב, וששה נענועין מנענע בלולב.

## סימן לג

וששאלתם כל צבורא דקא מקבלין עלייהו מלתא למעבד וגזרין גזרתא בס"ת בחרמות ובשמתא דלא למעבר עלה ונהגו בה איסורא ובתר הכי מתחרטין ולא יכלין צבורא למיקם בה הכי חזינא דודאי יכלין לבטולה מכמה טעמים, חדא דאמרי' פותחין בחרטה לצרכי רבים, ועוד דלא מתבעי להון למגזר גזרה על הצבור מה דלא יכלין צבורא למיקם בה. דהכי תנינן אין גוזרין גזרה על הצבור אא"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה והלכך מן הדין טעמי יכלין צבורא לבטולי להאי גזרתא דגזרי עלייהו ולית עליהון עונש בגווה.

## סימן לד

וששאלתם לענין הטמנת חמין בערב שבת (נ"א איכא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל) אם מותר לשהות בשאינה גרופה וקטומה או אסור ובשאר מילי הרי אנו מפרשין כללא דמלתא דרך קצרה (נ"א ואח"ך נכתוב הנה דברי המחברים) כללא דמלתא אע"ג שהמניח קדרה מערב שבת על הגחלים ומתבשלת בשבת אין האיסורא משום מלאכת שבת אלא גזרה משום שמא יחתה בגחלים (נ"א כדכתבינן לעיל) מ"מ כל העובר על דברי חכמים אעפ"י שלא יבא לידי חיתוי אין לפרוץ בכך שכיון שגזרו חכמים. דבר זה הרי היא איסורא גמורה. וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ופורץ גדר ישכנו נחש, ואין לומר בדברי חכמים משום האי טעמא גזרו רבנן והכא אין לחוש בכך אלא כל מה שגזרו העובר על הגזרה חייב (נ"א מיתה) ואין לדקדק אחר טעם הגזרה וכדאמרינן בענין הטיית הנר וכדגרסינן נמי בע"ז ישמעאל אחי חשוק שפתיך ואל תבהל להשיב וכו' וכדאמרינן נמי את אלעזר בן הנד שפקפק בנטילת ידים שכל המזלזל בנט"י ובגזרה דרבנן ואומר מטעם זה נתקנה ואין שם חשש הטעם עובר על דברי חכמים ומגלה פנים בתורה הוא וחייב מיתה וב"ד חייבין לנדותו והטמנת חמין תקנה גדולה היא דתקינו רבנן משום עונג שבת שהרי כל ימות החול אוכל אדם תבשיל מכל פנים וחם, ובשבת תקנו חכמים להטמינו

מבערב כדי שישתמר המאכל בחמימותו ויהיה חם בשבת ואיכא בהא מילתא עונג שבת ורוב מן החיצונים תלמידי בייתוס יהיו (נ"א אהליהם) לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס וירקבו עצמותם אשר הטעו את כל הטועים והזונים אחריהם להטעותם שהחמין אסור בשבת ותפח רוחם שהרי המאכל עצמו שיניח אדם מבערב על גבי גחלים לא אסרוהו רבותינו אלא משום שמא יחתה בגחלים אבל איסור אין בו מן התורה הילכך כל שאינו אוכל חמין בשבת לפי אותו הדרך בר נדוי ודרך מינות יש בו וצריך להפרישו מקהל ישראל ויש לנו לדקדק אחריו אי משום חולי הוא אי משום פנים אחרים כגון שאינו תאב לאותו מאכל ואינו מניח משום צד מינות אחר אין עלינו להוכיחו בכך אבל מ"מ יש לנו לזרזו ולהודיעו מאותו דרך ולהכריח עצמו כדי שיענג את השבת (נ"א מבני הדור) שמניחין גחלים מתחת הקדירות כשטומנין החמין מתחזי לן דאסור הוא לעשות כן כדרך שתקנו חכמים בהטמנת החמין ומה שעושין עתה קצת מכל הדור (נ"א כמו שאנו עתידין לפרש) אמסקנא דשמעתא ואפי' לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא ומה שראוי לעשות את החמין (נ"א בהטמנת החמין) לגרוף את הכירה ולטמון את הקדרות יפה אבל גחלים תחת הקדרה אסור ורבינו חננאל כתב הכי ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדרה יושבת עליה והיא תלויה באבנים או כיוצא בזה מותר אבל להטמינה על גבי גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום.

## סימן לה

וששאלתם לברר הגירסא דאין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום? הכי הוא מפני מה אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום גזירה שמא ירתיח וזה שמצאתם בשאר ספרים אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה גזרה שמא ירתיח אל תסמכו עליו שהוא שיבוש גדול לפי שדבר שאינו מוסיף הבל אינו מרתיח וא"כ אין לגזור עליו אבל הטעם בדבר שמא יטמין ברמץ וזה שאמרו מבעוד יום כ"ש משחשכה אבל בין השמשות מותר דסתם קדרות בין השמשות רותחות הן וכבר כתבנו הרבה במקום אחר.

## סימן לו

וששאלתם כל מה ששאלו במנודה דלא אפשיט אם יש לדון בו לחומרא או לקולא? הכי הוא כל מה דלא אפשיט דינו כדין תיקו בדרבנן לקולא ובדאורייתא לחומרא ומנודה דרבנן הוא.

## סימן לז

וששאלתם מי שמחמיר בתרי אוני דסמיכי להדדי כשהן מחוברין בסופן ומפורדים באמצע? הכי הוא דינא בין שהן נפרדין מעיקרא ונחברין בסוף ובין שנחברין בתחלה ונפרדין בסוף או נחברין בתחלה ובסוף ונפרדין באמצע או נפרדין מכאן ומכאן ונחברין באמצע ובלבד בשורה עומדין כשר, רבינו חננאל כ"כ.

## סימן לח

רבינו האי ז"ל השיב על אותם האומרים דהתרת נדרים ושבועות שיעמוד אדם בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וכו' אמ':

ח"ו שאין לנו להתנהג בכך ולא בענין המשנה ההיא שמביאין לראיה ואין מפרין לא בראש השנה ולא ביו"הך ולא שמענו מרבותינו ז"ל שיהיו נוהגים מנהג זה כל עיקר ואל תתנהגו גם אתם במנהג זה כמה יורות גדולות ישימו על האור וכמה בשר שלא יהיה בשל מבושל במים וכמה עצמות ישברו בו וכי דבר קל הוא בעיניכם לחטוא אדם בענין נדרים ושבועות ויעשה זה בר"ה קודם או ביו"הך ויכפר לו? ח"ו כי לא אל חפץ רשע הוא ולא יגור עמו רע אלו יהיו יודעים בני אדם ענין נדר וענין שבועה לא יהיו מערימים עליהם כלל וכל המערים כאלו (כאן חסר וחבל על דאבדין) לכן אתם החמירו כמותינו ואל תשנו ממנהג הישיבות.

## סימן לט

שאלה ששאל רב נחשון בר ברכיה ז"ל מרבינו האיי ז"ל הא דגרסי' שלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר שרטט וכתב ליה אל תשמח ישראל אל גיל בעמים ובתלמוד ירושלמי מצינו דאבעיא להו מהו לכתוב תרין תלת מילין מן פסוקא ופשט ממעשה דמר עוקבא דשלח לריש גלותא ישראל אל תשמח בעמים אל גיל ור' מונא נמי שלח כתב לר' הושעיא ראשיתך מזער ותשגא מאד אחריתך על איזה מהם נסמוך? אם נאמר כי אלו

מארץ ישראל לא כתבו הפסוקים כמו שהן מפני שלא שרטטו, ולמה לא שרטטו וכתבו הפסוקים אלא הפכום? ועוד ראינו דיש מן הגאונים ז"ל מנקד על הפסוקים ויש שאינו מנקד כלל והמנקד מאין יודע שהניקוד כשרטוט? יפרש לנו רבינו.

והשיב אנו על תלמוד שלנו סומכין ומאי דפסיק הכא לא חיישינן למאי דאית התם, ודאי לגלויי מילתא דמסתמא הכא או דלא מפרשא הכא ולא מכחשא נמי סמכינן עלה אי נמי מלתא דפרושא ולענין נמי דשנו מן התם פסוקי ואקדמו ואחרו מיחזיא מלתא דלאו משום שרטוט אלא משום שלא יכתבו פסוק בצורתו ויהא משולח בידי גוים והרי מצאנו שאף משם כתבו בלא שרטוט פסוקים כמות שהן דאמר רב יוסף. מאן לימא לן דרבי אביתר דסמכא הוא ועוד הא הוא דשלח לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה וגו' ומאן נינהו זעירי ורבה בר בר חנא וכתב ליה בלא שרטוט וא"ר יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין במתני' תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין א"ל אביי אטו כל דלא שמיע דר' יצחק לאו גברא רבה הוא? בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי אבל הא גמרא הוא וגמרא לא שמיע ליה ואנן קא חזינן גאונים ז"ל מן יומי דרבנן סבוראי דכתבינן לכל אתרוותא פשוטי ודי אסקי וכתבי פסוקי כמו שהן ומשרטטי' או מנקדי' והכי' קא עבדי' דמנקדינן כשרטוט חשוב מאי שמעתא בהדיא שהנקוד כשרטוט לא דאמי' (?) לא חזי לנא אלא מיהו עמא דבר למעשה ורשוותא הכי עבדין. (נ"א והכין קא שמענא דור אחר דור דהאי נקוד דמנקדינן כשרטוט חשוב. ודאי שמעתא בהדיא שהנקוד כשרטוט לא חזי לנא, אלא מיהו עמא דבר ורשוותא הכין עבדין).

## סימן מ

**לרבינו שרירא זצ"ל**

וששאלתם קהל שהחרימו וכו' הכי הוא קהל שהחרימו על דבר ונתחרטו ילכו אצל חכם ויתיר להם את החרם כמו שעושין בשבועה.

**לרבינו האיי זצ"ל**

וששאלתם עיקר הנידוי היא השמתא שמשמתין ב"ד מי שחייב שמתא ואין לדבר קצבה אלא כפי מה שרואין הקהל וב"ד בין בשמתא בין בזולתה:

ומי שהחרימוהו הקהל חייבין למול את בנו וקוברין אותו אבל מניחין על ארונו אבן זכר לסקילה ואם רצה ליכנס בבית הכנסת מרחיקין ממנו ד' אמות מכל צד.

## סימן מא

וששאלתם מי שהוא בנדויו ולא התנו לדבר עמו אדם אין על המדבר כלום ואם הזהירו שלא לדבר עמו אדם אין ראוי לדבר עמו והמדבר עמו מגונה הוא אבל אין עליו דין ואם שמתו מי שמדבר עמו המדבר עמו משומת כמותו.

## סימן מב

וששאלתם לענין עירובי תבשילין

עירובי תבשילין הוא שאם חל יו"ט להיות ערב שבת ושבת, צריך שיקדים מיום חמישי בשבת שהוא ערב י"ט ונוטל מעט בשר צלי או מבושל ומברך אקב"ו על מצות עירוב ואומר נמי בהדין עירובא יהא שרא לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ויצניע אותו בשר ולא יאכל אותו עד לילי שבת ולא יהא הבשר פחות מכזית ואם יהיה דג שפיר דמי.

## סימן מג

וששאלתם לענין עירובין וידים בשלמא שלמה המלך תקן עירובין וידים יהושע תקן עלינו לשבח ולאו הוא מתקנת רבנן אלא יהושע תקנו כשנכנסו ישראל לארץ שיאמרו זה התיקון להבדיל בין משפחות האדמה וגויי הארצות ושכבר קבלו עליהם אלוה ועל כך תקן לפני מלך מ"ה הקב"ה שמשתחוים מה שלא היו משתחוים בח"ל אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סרך תרומה אלא עירובין היאך תקן שלמה וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בח"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לנגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגים קודם:

והשיב הגאון רבינו האיי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במחנה הם פטורים כמו ששנינו ארבעה דברים פטורים במחנה מביאין עצים מ"מ ופטורים מנטילת ידים ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן.

## סימן מד

וששאלתם מי שיצא חוץ לתחום בשבת במזי' מלקי' ליה דתני ר' חייא מלקי' על עירובי תחומין דבר תורה דכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי ומי שמחלל שבת בזמן הזה במזי' בדין הוא דלא מלקין ליה דכי אמרי דחייב מלקות בחייבי לאוין אי נמי בחייבי כריתות אבל בחייבי מיתות ב"ד לא כדתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך ואמר' עלה חייבי כריתות קתני חייבי מיתות ב"ד לא קתני אלא בזמן הזה מה אנו יכולין לעשות לו? אבל תקנות עושין בזמן הזה ואנו מלקי' אותו ומבזין אותו כדי שלא יהיה הדבר בהיתר ואל ישנה, ישנה כסיל באולתו.

## סימן מה

ולענין עירובין הא דאמ"ר יצחק מוליכו פחות מד' אמות הלכה כך ועבדי' הכי מיהו צריך לישב כל פחות מד' אמות אבל בעמידה אין בכך כלום ואסור לעשות כן ואם עושה כן הרי זה מחלל שבת שהרי מעביר ד' אמות ברשות הרבים בעמידה אעפ"י שהולך ועומד הליכה א' היא וצריך לישב כל פחות מד' אמות ואפי' בשדה או בכרמלית שאין בה סקילה ואם העביר בתוכן ולא ישב כל פחות מד' אמות חייב מלקות מדרבנן דקא אמרי' אבל ים ובקעה וכ' ובסופא קא אמרינן ואין נושאין ונותני' בתוכו ואם נשא ונתן פטור אבל אסור מדרבנן וחייב מלקות מדרבנן דקא אמרינן כל פטורי דשבת פטור אבל אסור.

## סימן מו

**לרבינו האיי ז"ל לענין הפרשת חלה מן העיסה**

וששאלתם אם צריך לשער א' מכ"ד או לא כך ראינו שלא הצריכו חכמים לשער אלא אפי' לש סאה א' בעריבה אחת כולה אין צריך להפריש אלא חלה א' כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וזה שחייבו חכמים ז"ל א' מכ"ד מתחלת חיובה של עיסה וכמה שיעורה מ"ג ביצים וחומש ביצה קמח והגאונים ז"ל נשאלו בדבר זה איזו שיעור מדוקדק מנהון והשיבו כי בודאי שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה וכדמפורש בשמעתא דאתמר בעירובין בפרק כיצד משתתפין כי אתא רב דימי וכו' ומההיא שמעתא חזינן דשיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה ולכך נתנה לנו התורה שיעור בביצים ובפירות שדברי סופרים על הר סיני ניתנו כדכתיב ועליהם ככל הדברים לפי שהבצים והפירות נמצאים בכל מקום כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שישראל עתידין

להתפזר בין האומות ומשקלן ומדתן שהיו בימי משה ושהוסיפו עליהן בארץ ישראל אין נשמרין להם והמדות משתנות בדורות ובמדינות שבכל דור ודור היו חכמים מחדשים מדותיהם כדמפורש בכמה מדינות (נ"א מקומות) וגם בחלה מצינו שהיו משערין מדות בכל עת שהרי שגר לו בוניוס לר' ואמ"ר נמי קיסטא דמורייסא דהות בציפורי ותמנתא קמייתא דאמר ר' יוחנן דהות יתירא על דא ריבעא וגם רב שיער קבא מלוגנאה לפסחא וכן הלכתא ונשתנו כל אלו המדות שהן מזמן קרוב וכ"ש מדורות הראשונים שאין יודעין מדותיהן כלל ולכך תלו חכמים ז"ל השיעור בבצים ובפירות שהן קיימין כל עת ואין משתנין מיהו שיעור הביצים והפירות תלו אותן בדעתו של רואה והן המדה ישרה ע"ב אוקיאות.

## סימן מז

וששאלתם סדר פדיון הבן, פדיון הבן כיצד, פדיון הבן תלוי באנשים ולא בנשים וכל מי שנושא אשה שלא ילדה לו מעולם אפי' היו לו כמה בנים מאשה אחרת אם ילדה לו זכר לאחר ל' יום חייב לפדותו מן הכהן בחמש סלעים ואמרו רז"ל שאם עברו עליו ל' יום ולא פדאו חייב להוסיף חומש עד שיגיע מה שראוי לתת לכהן עשרים דינרים ערביים של כסף יפה, ואמרו רז"ל שחייב האב לברך בשעה שנותנן לכהן שתי ברכות אקב"ו על פדיון הבן ושהחיינו, ונהגו רבותינו ראשי הישיבות המקיימים מצות כהונה והזריזים בהם כשהם פודין בכור פטר רחם מביאין כוס של יין והדס ומברכין בורא פרי הגפן ובורא עצי בשמים ואח"כ אומר הכהן בא"י אמ"ה אשר קדש עובר במעי אמו ומ' יום חלק רמ"ח אברים ואח"ך נפח בו נשמה דכתי' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה עור ובשר הלבישו ובעצמות וגידים סככו דכתיב עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני והאכילו בנס נפלאותיו מאכל ומשתה דבש וחלב להתענג בו וזימן מלאכיו לשמרו במעי אמו דכתיב חיים וחסד עשית עמדי וגו' ואח"ך אומר זה בני בכורי וזהו ראשית אוני ופי שנים ראוי לתת לו שכן כתוב בתורת משה לתת לו פי ב' אמו אומר' זהו בני בכו' שבו פתח הקב"ה דלתי בטני חמש סלעים נתחייבנו לתת לכהן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנא' אך פדה תפדה ואומ' ופדויו מבן חדש תפדה ונא' ולקחת חמשת חמשת שקלי' לגלגלת יהי רצון מלפני אלהינו שכשם שהכניסו אביו לפדיון זה כך יכניסהו לתורה ולחופה ולמע"ט בא"י מקדש ישראל בבכוריהם ופדיונם ואח"ך מגביה הכהן ב' ידיו וסומך על ראשו ואומר לאביו איזה חביב עליך יותר בנך או ה' סלעים הללו והאב אומר בני חביב עלי ואני פודהו ופודהו ב' פעמים משום דכתיב

אך פדה תפדה וכתיב ופדויו מבן וגו' פדוים תרין חד מקו' בריך הוא וחד ממלאך המות וע"ז אני פודהו בה' סלעים כמצות המקום שנאמר וכל בכור בני אפדה וכתיב וכל בכור בניך תפדה מיד נוטל הכהן הכסף ומוליכו בידו אצל ראש הבן ואומר ה' סלעים אלו פדיון בנו של פלוני זה זה פדיון תחת זה, חלופי זה על זה יצא זה לכהן ויכנס הבן לחיים וליראת שמים ומברכו ואומר אל יתן למוט רגלך וגו' וכל המזמור.
רבינו שמשון ז"ל בעל התוס' מוסיף על זה ואומר שצריך הכהן לזקוף ידיו ולסמוך על ראשו ולומר כן פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו ג' פעמים והוא טוב וניצול מכל רע ה' שומרך וכו'.

## סימן מח

וששאלתם הפרת שמתא למי שנתנדה בחלום צריך בי עשרה דתנו הלכתא כד שרי ליה והוא דגמרי אבות ומדות ואפי' חזיא ליה אשה או קטן או עבד וצריך למטרח עד פרסה ואי ליכא בי עשרה דתנו הלכתא אפילו עשרה כל דהוא ואי ליכא בי עשרה ליפוק לרשות הרבים ואי מתרמו ליה בי עשרה לישרו ליה ואי ליכא אפי' בג' מאי טעמא רחמי קא בעו לישרי בשמתיה ויחיד מומחה שרי שמתא והיכי שרי ליה אמור הכי מחמת דאשתמית פלוני בחלמיה מותר יהא איסור וקללה לא תבוא עליו יחי ראובן ואל ימות ה' שמעתי שמעך יראתי וכו' ויעבור ג' פעמים וכן מנהג בישיבה כשהם מתירים הנדרים הם אומ' ויעבור ג"פ.

## סימן מט

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם טעם קנין כד איניש מקני לחבריה מידי צריך שיתפוס המקנה שלש אצבעות או יתיר מן הסודר דפחות מג' לא חזו לא לעניים ולא לעשירים.

## סימן נ

**לו ז"ל רבינו האיי**

וששאלתם שליח צבור שיצא עליו שם רע ונחשד באשת איש או גנב או עשק אם שב בתשובה מקבלין אותו ומתפללין אחריו ומ"מ ביום תענית אין מורידין אותו לפני התיבה לפי שאין פרקו נאה שכבר יצא עליו שם רע מקודם וכן ש"ץ שאין מתענה עמהם יורידו אחר שמתענה שיאמר עננו באמת אבל כל מי שלא נתענה אי אפשר לומר עננו.

## סימן נא

**ועוד לו ז"ל**

ש"ץ שמרננים עליו בדברים רעים מהו להוציאו ולהכניס אחר.

והשיב דבר אין צריך שאלה אבל אם אין שם כמוהו צריך ליסרו ולהוכיחו ואם יסרו אותו ולא ישמע אליהם מוציאין אותו משום נתנה עלי בקולה וכו'.

## סימן נב

**ועוד לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם לענין אם יקראו לאור הנר בשבת דאמר רבה אפי' גבוה ב' קומות ומצאנו בפי' רבי' דהלכה כרבה ומנהגנו כאן בקוראין בב"הכ מתקבצים אנשים בליל יו"הך ופעמים בלילי שבתות וקורין תהלים לאור עששית יש הפרש בין רבים דב"הכנ לרבים דבתים או בין הנרות דעששיות או לא ועוד ראינו לאדוננו במקצת תשובות כי שנים בענין א' מותר זה הענין המותר כגון פרשה הצריכה לשבת או חזנות שצריכה לאותו שבת או כל דבר שרוצים התלמידים לקרות בתלמוד כמנהגן בחול כלם בענין א' מותר על כן שלחנו לרבינו אדוננו אם הוא מותר או לא כי יש מהך דמונים שאסרו ילמדנו רבינו אדוננו ודאי הלכתא כרבה ואין אדם חולק עליו ושנים שקורין בענין א' מותר דהא סליקא שמעתא ומילתא פסיקא שנים קורין בענין א' וטעמא דמלתא דמנטרי אהדדי וליכא למימר דהא מילתא או בחזנות שהוצרכנו לאותה שבת אלא כל ענין א' לשנים מותר ואפי' תלמוד גמרא הכי סליק מיהו לא רגילי רבנן למעבד הכי ולא חזי לנא ולא שמיע לן דנקיטי נוסחא וגרסי בשרגא בלילי שבתא ומאן דאסר לאן גמרא נקט אלא סייג שוי במנהגא.

## סימן נג

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם היכא דקבע איניש סעודתיה מקמי תשע שעות במעלי שבתא ובמעלי יומא טבא וקדש ליה יומא ועדיין יתיב בסעודתא פורש מפה עילוי פתורא ומקדש ואע"ג דלא בירך ברכת המזון ולאחר דמקדש עביד המוציא וגמר סעודתיה ומברך ברכת המזון.

## סימן נד

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם מאן דיתיב אפניא דשבתא וקא שתי חמרא וידע דלאורתא לית ליה חמרא להבדלה מבדיל כד בעי למיקם מסעודתיה ואע"ג דאיכא עידנא טובא ואע"ג דאסר ליה למעבד עיבידתא עד ליליא וכד אתי לאורחא כד חזי נורא מברך על מאורי האש לחוד.

## סימן נה

**לו ז"ל**

וששאלתם ענין וקרא זה אל זה ואמר ותשאני רוח מה טעם יש שם לקרות ולתרגם ומה טעם קבעו אותם חכמים בסדר קדוש' דבר זה כך מנהג ראשונים מקום שיש שם תלמידי חכמים כשהיו מתפללין ונופלין על פניהם ומקדשין לאחר שעונין אמן יהא ש"ר מברך מביאין נביא וקורין בו עשרה פסוקים הן חסר הן יתר ומתרגמין אותן ואח"ך אומר וקרא זא"ז ואמר ומתרגמין אותן כשם שתרגמו אותה פרש' של נביא ואומר ותשאני רוח ומסיימין אותו כדי לסיים בשבחו של הקב"ה ואח"ך מקדשין ועוסקין בתורה הרוצה במשנה עוסק הרוצה בתלמוד עוסק בלבד כדי לקיים מה שאמרו חכמים לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במשנה שליש בתלמוד וכיון שרבתה עניות בעולם והוצרכו ת"ח למעשה ידיהם לא היו יכולים לעסוק בתורה תמיד ולהשליש כל יום (נ"א וסמכו על התלמוד בלבד ועקרו מקרא ומשנה) וסמכו על מה שאמרו כל הנחלים הולכים אל הים מקרא ומשנה וחומש (נ"א במקום "חומש" מדרש) ועקרו לקרות בנביא בכל יום אחר תפלה ואע"פי שעקרו לקרות בנביא אותם ב' פסוקים לא עקרו אותם ועדיין קבועין ועומדין ומפני מה לא עקרום שקדוש משולש הוא קק"ק ושלשוהו ג"פ בתפלה ולומר יענך ה' ביום צרה כך מנהג בבית רבינו בבבל לאחר שמתפללין כל התפלה וגומרים אותה עוסקין בתלמוד ותנאין עוסקין במשנה ובמדרש ובתוספתא עד ד' שעות ואומר יענך ה' ביום צרה וגו' ואחריו וקרא זא"ז ואמר שני פסוקים ואלו מקדשין והולכין לבתיהם ובא לציון ואני זאת בריתי לא היו אומרים ואם רצה יחיד לאומרם אין בכך כלום שלא אמרו חכמים לא יהא פחות מעשרה אלא דבר שבקדושה ובא לציון ואני זאת בריתי אין דבר שבקדושה ואין בהם משום קדושה

וראינו מדקדקים הכל ואין בו מועיל דבר קדושה לא אמרו אלא דבר שבקדושה ודבר שבקדושה הוא תיקון שלפניו ולאחריו אבל הענין הנכון.

הקדושה הוא קק"ק דבר שבקדושה הוא דבר הנעלם והנסתר שלא רצה להזכירו אלא בענין דבר נעלם ומהו ה' צבאות זהו דבר שבקדושה שאין ראוי אלא בעשרה. וראינו בנוסח ירושלם כל קדושות שמלאכי השרת מקדשין כך ישראל מקדשין והאי יתירא

מנהון להתקדש ישר' למטה בקדושה יתירה משום דכתיב והתקדשתם והייתם קדושים ובקדושה זו מתקדשין ישראל בקדושתם וקודם שמלאכי השרת יסתכלו אנו אומ' בלשון תרגום מפני שהם אינם נזקקין לתרגום להם יש ב' קדושות בלבד ולנו שעות בהדא יתירה.

## סימן נו

**ועוד לרבינו האיי זצ"ל**

וששאלתם בענין היה עומד בתפלה כתבנו בפי' ברכות היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה עיונא דרבנן די לנא במתיבתא משום לא תוסיפו קאמר דסבירא להו תפלות כנגד תמידין תקנום וכי הדר מצלי צלותא אחריתי דחובה עובר משום בל תוסיף אבל תחנוני דלאו תפלת חובה שפיר דמי, ואיכא דמדמי להון דר' יוחנן דאמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו פליגא דשמואל וסבר דאע"פי שהתפלל חוזר ומתפלל, וליכא חס ושלום בגמרא כל עיקר דר' יוחנן פליג אדשמואל ולית לן לשוויה לדר' יוחנן אלא אמאי דעליה אמירא אלא על דר' אלעזר לענין ספק התפלל ס' לא התפלל ואמ"ר יוחנן אי מספקא ליה מילתא ולואי שיתפלל כל היום ואי נמי היה זכור שהתפלל ועמד לכתחלה להתפלל תפלה אחרת דלאו חובה היא והכי קאים בלביה דלאו חובה מצלי אלא מצוה כעין רשות אף שמואל לא אסר וכיון דהכין בזמן שספק התפלל ס' לא התפלל א"ר יוחנן ליקום וליצלי דיכיל למימר אדעתיה אי לא צלי הרי היא חובתו ואי צלי תחנוני אינון הילכך ולואי שיתפלל ושפיר דמי אבל היכא שהתפלל ושכח והתחיל בתפלה שניה על מנת שהיא חובתו ונזכר שהתפלל קאמר שמואל אם גומרה כאלו הקריב ב' תמידין בשחרית ועובר על בל תוסיף ולא פליג ר' יוחנן בהא מלתא אלא הלכתא כשמואל דאמר פוסק ואפי' באמצע ברכה אבל אם עמד בתפלה בשבת ושכח שהוא שבת והתחיל אחר ג' ראשונות בשל חול גומר את הברכה כדפשט ליה רבה בר אבוה לרב נחמן ולא הוי מוסיף דברים דליצלי ח"י בשבת דמן דינא בר חובה הוא ורבנן הוא דלא אטרחוה מפני כבוד שבת ואין שואלין דברי חול הצריכין לחול בשבת ושמעתא דבתריה דרב יהודה אמר שמואל נמי הלכה שאם התפלל ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יתפלל ואי לאו אל יתפלל דאי מחדש בה דבר ומוקמת בדעתיה שאינה תפלת חובה אלא נדבה מצוה כעין רשות שפיר דמי אבל חובה אסור ואיכא רבנן דמוקמי לה להא שמעתא בתפלת המוספין אבל תפלות אחרות לא פשיטא להון ולא היא אלא כולהי תפלות כהדדי בשבת שמוסיפין אסור

להתפלל שניה אא"כ חדש ופשטא דגמרא בהדיא קאמר צריכא דאי אשמועינן קמייתא הוה אמינא היכא דצלי ביחיד לא ליקום שניה וליצלי ביחיד ולא למהדר צלותא קמ"ל הא שמעתא דאפי' בצבור נמי לא יצלי ולא ליתני ואי אשמועינן הא שניה הוה אמינא מפתח הוא דלא ליפתח אבל היכא דפתח אימא נגמר קמ"ל דלא ניגמר ודבר זה ברור שבכל התפלות הוא אומר ובהא שמעתא קאמר אם יכול לחדש דבר נפתח לכתחלה אדעתא דמחד' אבל קמייתא דכבר פתח לה אדעתא דחובה אעפ"י שיכול לחדש לא יגמור ומשום הכי לא אתמר בה חידוש וכל הדברים הללו ברורים הם וחזקי' הן ולכן הארכנו בפי' שמועה זאת.

## סימן נז

וששאלתם שיש בבני הדור מי שמברך קודם שיקרא ק"ש על מטתו הכי בא"י אמ"ה אקב"ו על קריאת שמע ולהמליכו באהבה ואנן חזי לן דהא ברכה זו אינו מטבע הברכות והמברכה הרי הוא מברך ברכה שאנה צריכה ומוציא שם שמים לבטלה מפני שק"ש על מטתו רשות היא כדאמרי' שאם ת"ח הוא אינו צריך אלמא לאו מצוה היא ועוד מברך מצפרא אהבה רבה, ואמרינן שכבר נפטר באהבה רבה הילכך האי ברכה ליתא כל עיקר.

## סימן נח

וששאלתם א' יושב ושנים מתפללין דעו כי סימן רע ליושב אלא מרחיק ה' אמות ומתפלל דכתיב אני האשה הנצבת עמכה מלא ה' חמשה והני מילי כי יתיב במילי דעלמא ובטיל אבל יתיב וקרי ק"ש או במילי דצלותא לית לן בה ואי לא בעי מתרחק ה' אמות לשכינה ואמה א' לדידיה מכאן שאסור לאדם שיפסע ויתפלל חבירו בתוך ד' אמות שלו שהם מקום שכינה הא חוץ לד' אמות שרי.

## סימן נט

וששאלתם מאן דלא גמיר לא ליקום למקרי בתורה או לתרגומי ואי איצטריכו ליה משום דליכא כהן או לוי אלא הוא אי כדאמר ליה המסייע יכול למימר מילתא מילתא ליקום ואי לא לא ליקום ואי ידע לומר לבדו מלה מלה, ואסור הקורא שיתן עיניו חוץ לתורה שלא ניתנה התורה אלא בכתב וע"כ הכל שותקין בשעת דס"ת פתוח ולא יקרא שום אדם אלא הקורא בס"ת בכתב לבדו ומדברי רבוותא כלהו משמע דס"ל שלא יקרא החזן עבור הקורא.

## סימן ס

וששאלתם על כהן קטן מהו לקרות בתורה ראשון ופשיטא מדתנן קטן קורא בתורה ומתרגם ואמרי' וכשקורא עולה למנין שבעה וכשר הוא שיקרא שמיני ויפטיר בנביא ואין בהפטרות קטן פגם לצבור אלא דרך ארץ והישר לעשות שיעמוד אדם גדול וחשוב בין לקרות ראשון בין להפטיר, ומעמידין קטן לקרות ראשון ולהפטיר מפני כבוד אביו ואם על פגם הכהן חששתם שעמד שמיני לקרות בתורה ולהפטיר בנביא אין בזה פגם כל עיקר ומעשים בכל יום כהנים מפטירין.

## סימן סא

וששאלתם הילכתא אסור לתפור ב' בגדים א' של צמר וא' של פשתן ואפי' בחוטי משי כדי לעשות בגד א' ללבוש שכיון שדוחק זה בזה בתפירה נעשין כשועין ונאסרים וקיימא לן מדרבנן או שוע או טווי או נוז ולא התירו חכמים אלא כדתניא לובש אדם ב' חלוקין זה ע"ג זה אעפ"י שפונדתו חגורה לו מבחוץ אבל תפירה לא התירו ובמה שהוא רחוק בזה נחלקו (נ"א רחוק מזה לא נחלקו) דאמרי' בגמ' דבני מערבא אבוי דבר קפרא שאל לר' זעירא מהו למיתן פריטין בגולתא דמקטרי' בחוטי דכיתן אמ"ל אסור ושמואל אמר מותר בודאי פשטינן כמו זה אסור ועוד שיש בו מפני מראית העין.

## סימן סב

**ועוד לו זצ"ל**

וששאלתם והלכתא אסור לתפור בגד צמר בחוטי פשתים ואפי' כרים וכסתות דקי"ל תפירה כאריגה דמיא והלכתא כרבי שמעון דאמר אפי' עשר מצעות זו ע"ג זו וכלאים תחתיהן אסור לישן עליהן ואמר הגאון ז"ל (נ"א ועוד לו ז"ל) שרי בכרים וכסתות ואלו הן תורף דבריו והלכתא בגדים של מלבוש ושל כסות כיון שאיסורן מן התורה אפי' לתפרן בחוטי פשתן אסור אבל בכרים וכסתות שאיסורן מדרבנן אם תפרן בחוטי פשתן אין בכך כלום ומרדעת של חמור, הרי הוא ככרים וכסתות ואמרו רבותינו ז"ל לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך אבל אמרו חז"ל אסור לעשות כן שמא תכרך נימא א' על בשרו ואפי' וילון גזרו ביה רבנן מפני שהשמש מתחמם כנגדו והא דאסר רחמנא צמר ופשתים דוקא צמר אילים דגמרי' לה מציצית אבל מידי אחרינא לא והרב ברג'לוני ז"ל כתב לית לן להדורי אדאורייתא ודרבנן אלא למילף ולמידע הי דאורייתא והי דרבנן אבל לענין איסורא כולה אסירי וכדאמרינן בכמה דוכתי כל העובר על דברי חכמים חייב

מיתה כי אין התורה מפורשת אלא במה שפירשו רז"ל וכדגרסינן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית וגו' וכתיב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל הילכך אסור לתפור שום בגד של צמר בחוטי פשתן ושום בגד פשתן בחוטי צמר ולא לחבר שום בגד צמר בצמר עצמו אלא במינו אא"כ מחברו בקנבוס או במשי וכדתנן בכלאים אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים וכ"ש נמי לחבר שום מלבוש של פשתים בצמר ולא לעשות ערדילים לזה כגון חוליא הקרוי אטר"ש ואפי' לתפרן במשי והוה ליה כשתי תכיפות דהויין להו חבור מפני שהתכיפה במחט הויין תכיפה ואפי' היא ממשי הפשתן והצמר להיותן ב' תכיפות הילכך אסור מכל פנים:

רבינו חננאל ז"ל כתב הכי בפירושו בתחילת יבמות בענין כלה שעטנז נפקא כך הוא לפי שהכלאים בג' מדות שוע או טווי או נוז שוע לשון שעיעות כדמתרגמינן ועל חלקת צואריו על שעיעות והוא שטורפין צמר ופשתים זה עם זה ועושין מהן לבדים ועושין מהם כמו לבוש ותנן הלבדים אסורים מפני שהם שועים טווי הוא ב' פנים או שטורפין צמר ופשתים וטוין אותן או שטוין צמר לבדו ופשתים לבדו וחוזרין ושוזרין שני החוטים זה עם זה:

נוז גם הוא ב' פנים או באריגה או תכיפה במחט ולא מצינו ללשון הזה עיקר אלא באגדה דויקרא רבה מלך שנוז לבו עליו ונטל צפורן לחתור על אביו ומפרשין אותו לשון סיבוך כאדם שהוא מסתבך ואע"פ שבתורת כהנים הסיע ר' אליעזר את הנוז ופי' דבר המליז את ישראל לאביהם שבשמים כלומר מרחיקין מלשון אל יליזו מעיניך הדרך הא' עיקר ותמהים על האי דכתב ר' חננאל או שוע או טווי או נוז דהא גרסי' במס' נדה והלכתא כמר זוטרא דאמר עד שיהא שווע וטווי ונוז דכולהו בעי' בחדא:

## סימן סג

**לרבינו האי ז"ל אמר רב הונא בריה דרב יהודה אמ"ר מנחם אמר ר' אמי א"ר יוחנן וכו'**

וששאלתם בעינן עד שיהא שוע טווי ונוז או דלמא או שוע או טווי או נוז השיב רבינו האיי ז"ל הא מילתא מיפרשא בגמ' דמדאורייתא עד דאיכא תלתיהון ורבנן גזרו בכל חדא בפני עצמה דאמר רב אחא בר יעקב משמיה דמר זוטרא האי מאן דאית ליה חוטא דכיתנא בגלימא דעמרא וכו' עד והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא שעטנז וידיע לכון דגזרת אסור היא ולית למפרץ בה כל עיקר ודאמריתון מאי הוא שוע תרגום וטח תרגם חלקת צואריו כמו כן ובלשון ערבי אמלס ובמשנתנו שנינו הלבדין

אסורים מפני שהם שועים ונוז לא ראינו לו עיקר אלא בלשון ארמי והוא דבר שתלוי בדבר ומחובר בו כדאמרינן אי אפסיק נזייה טרפה.

## סימן סד

וששאלתם אם להתענות בב' י"ט דראש השנה כך אנו רואים יפה שלא להתענות שכך אמרו פרנסי ישראל הראשונים לישראל בראש השנה ועתה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו' וסופא דכתיב כי חדות ה' היא מעוזכם וכן בשבת שובה אין אנו רואים שיתענה שהרי ט' באב שהוא תענית חמורה לא ראו לקובעה בשבת אלא דחו אותה לאחר השבת ואפי' להשלים תענית שמערב שבת נסתפקו כמה דורות עד שנחתכה הלכה מתענה ומשלים ובהדיא אמרינן בירוש' ר' יעקב הוה מפקד לספריא מאן אתא משאל לכון אתון אמרין ליה בכל מתענין חוץ משבתות וי"ט ור"ח ופורים. ובגמ' דיום הכפורים בדידן אמרי' ומה עינוי שאינו נוהג בשבתות וי"ט עונש, מלאכה שנוהגת בשבתות ובימים טובים אינו דין שענש ש"מ אין מתענין לא בשבתות ולא בימים טובים.

## סימן סה

וששאלתם ענין שופר של ר"ה כי מנהג גאונים להתריע אחר סיום התפלה תרועה גדולה כדי לערבב את השטן וכך הוא מנהג בב' ישיבות. אנו ראינו להשיבכם כי אין אנו עושין כן בתורת מנהג ולא שמענו שאבותינו נהגו כך אלא שיחידים מתעסקים כל אחד ואחד בתאותו מהא דכי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כד מסיים שליחא דצבורא תקיעתא ביבנה לא שמע איניש קל אודניה מקל תקועייא למדנו שהיו רגילים הראשונים שהיחידים תוקעין אחר תפלה ולא שחייבין כי ש"ץ מוציאן ידי חובתן אלא מצוה מן המובחר להתריע אחר סיום התפלה וכדי לערבב את השטן ושפיר דמי למעבד הכי ואם אין עושין כן אין בכך כלום. ושאר הגאונים ז"ל מודים שצריך להתריע עכ"פ:

## סימן סו

וששאלתם על מה שאמרו קצת גאונים ז"ל דנהיגי בתרתי מתיבתא בר"ה לצלויי ש"ץ תשע וצבור שבע ויחיד בביתו מתפלל תשע כדי שיצא ידי חובתו במלכיות וזכרונות ושופרות.

רב נטרונאי ורב יצחק ן' גיאת ז"ל כתבו אנו כך קבלנו מחכמים ובעלי הוראה ואנשי מעשה שקבלו גם הם כגון רב שמואל הלוי ז"ל שקבל מהרב ר' חנוך ז"ל וזקנים שבדור

שהלכה למעשה שהם מתפללים במוסף ראש השנה ט' ל"ש צבור ול"ש ש"ץ והשיב ר"ה ז"ל שהכל מתפללין ט' בין צבור בין ש"ץ וכך הראשונים מודין ועושין.

## סימן סז

**רבינו האי ז"ל**

וששאלתם על ענין תקיעת שופר במוצאי יו"הך מנהגנו לתקוע תשר"ת במוצאי יו"הך בכל מקום ולא מצינו טעם חובה. אלא דומה כי הוא זכר ליובל שנאמר בו תעבירו שופר בכל ארצכם ומנהגנו בכל שנה ושנה אטו יובל אי נמי כדי לערבב את השטן.

## סימן סח

וששאלתם מי שמבקש לקנח פניו ביום הכפורים אם אסטניס הוא ואין דעתו מיושבת עליו כל השנה עד שיקנח פניו במים וכ"ש ביו"הך שצריך לקנח ולטהר את עצמו יקנח אבל לכל אדם לא כל שכן אמרו חכמים אסור לו לאדם שישיט אצבעו קטנה במים בט' באב כדרך שאסור ביו"הך אבל אם ניצוצות מי רגלים ניתזות על רגליו חייב לרחוץ רגליו ולשפשף אותם בידו שכך שנינו זה הכלל היה במקדש כל המסך רגליו צריך טבילה וכל המטיל מים צריך קדוש ידים ורגלים בשלמא רגלים משום ניצוצות אלא ידים למה אמר ר"א זאת אומרת מצוה לשפשף ע"כ.

והר"י ן' גיאת ז"ל כתב אפי' לפלוף על פניו או על עיניו מותר להעבירן במים והחיה תנעול את הסנדל רב אמר משום צנה ושמואל אמר משום עקרב ואנן הא דשמואל אכ"ע סברי לה.

## סימן סט

וששאלתם לר"ה ז"ל בירושלמי פ' החולץ אדם שסרח על חבירו תחלה והלך ובקש ממנו פעם ראשון ושני ולא קבלו מה יעשה יעשה שורה של אנשים ויפייסנו בפניהם שנאמר ישור על אנשים וגו' וא"כ מה כתוב פדה נפשו מעבור בשחת וגו' א"ר יוסי הדא דתימא באותו שלא הוציא עליו שם רע אבל באותו שהוציא עליו ש"ר אין לו מחילה עולמית. ישור על אנשים פי' לשון שורה ואין שורה פחותה מג' בני אדם ויאמר חטאתי הרי פעם אחת וישר העויתי פעם שניה ולא שוה לי שלישית.

## סימן ע

וששאלתם בענין הולכת לולב לב"הכנ צריך אדם להפך אותו לולב בשמאל ואתרוג בימין שאם אנו מוליכין אותו כדרכו אנו מחוייבין לברך עליו מיד. הילכך אנו מהפכין אותו עד שעת ההלל. ומברכין עליו עם הצבור על נטילת לולב והשומע ברכה מש"ץ ועונה אמן יצא מכלל הברכה ועכ"ז כל אחד הוא מנהג לברך אבל יברך תדיר קודם שיטלנו בידו כפי אשר אמרנו.

## סימן עא

רבינו נסים ז"ל כתב ההוא אודרוטא דהוה בי כנשתא דשף יתיב בנהרדעא:
ורבינו האי גאון ז"ל השיב בתשובה שנשאל מאת רבינו אלוף הקדש אביו ז"ל כשגלה יכניה עם החרש והמסגר ועם הנביאים שהיו עמהם כשבאו לנהרדעא בנו שם בית הכנסת מעפר ואבנים שהביאו עמהם ממקום בית המקדש שכן כתיב כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו וקראו לאותו בית הכנסת שף יתיב כלומר השכינה נסעה ממקדש ושכנה בההוא מקום ולמה קראו שמו שף נסעה מאותו מקום כדאמרינן בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ובפרק בני העיר א"ר שמעון בן יוחאי בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני המקום שכל מקום שגלו שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבלה והורדתי בריחם כלם לעולם שכינה עמהם וכולי ואמרינן בבבל היכא שריא שכינה רב אמר בכנשתא דהוצל ושמואל אמר בכנשתא דשף יתיב בנהרדעא:

## סימן עב

וששאלתם הא דאמרינן יתעסקו בו עממין ע"י ישראל הא דקא מלוו להו ישראל כדאמרי' ומותר ללוות עם המת בי"ט ראשון בתוך התחום ועבדים דישראל אסיר להו למקבר מיתא בי"ט א' מדאמ' יתעסקו בו עממין שהם הגוים ממש אבל עבד לענין מלאכה דשבת וי"ט איתקשו למרייהו דכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ואי קברי מחינן להו וגוערין באדוניהם דקא עברי באורייתא דהא גזרת הכתוב הוא.

## סימן עג

**ועוד לרבינו האיי זצ"ל**

וששאלתם הא דאמר רב חנן בר אבא ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כל א' מהן שאלמלא בן נץ מעמידה אין העולם מתקיים אפי' שעה אחת ורוח דרומית

קשה מכולם ואלמלא בן נץ מעמידה מחרבת את העולם אל תתמהו מאלה כי בכל עת רוח גדולה וחזק אלא ארבע רוחות שמנשבות בכל יום פעם זו ופעם זו ובנחת מנשבת ורוח צפונית מנשבת עמהם חיי אדם בנעימות ופעמים שרוח דרומית מנשבת וגוברת היא המחרבת ומטרפת את הנשמות ושם לה הקב"ה נץ גדול שפורש כנפיו בפניה ממקום מוצאה ואובד את חזקתה ואלמלא באה למקום הישוב בחזקתה היתה מחריבתו וזהו שכתוב המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן:

## סימן עד

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם שיחת דקלים אמרו כי יום שאין בו נשיבת הרוח וכשאתה פורש סדין אינה מתנענעת והיודע עומד בין ב' דקלים שהם קרובים זה לזה ורואה איך ינוע ז"לז יש לנו בו סימן שמכירין בהם כמה דברים ואמ' כי מ' אברהם קבאסי זצ"ל גאון שהיה בשנת אלף ק"מ לשטרות היה מכיר בשיחת דקלים והיה מודיע פליאות גדולות שמכירין בהם האמת בני אדם.

## סימן עה

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם לענין מי שהשביע שלא ליהנות לאשתו ולית ליה לשלומי כתובה ולגרשה אי ודאי ידע בנפשיה שגלוי וידוע לפני יוצרו דלית ליה לשלומי כתובתה וכמה דלא שלים מחייב בשאר כסות ועונה הרי הוא כמי שנשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה ושלא ליטול לולב ושלא להניח תפלין וכיוצא בהן הרי זו שבועת שוא ואע"ג דבעידן דאשתבע אין פשוטן של דברים לעבור על המצוה אלא כיון דקאתי לידיה לעבור על המצוה הרי באה שבועה לידי שוא או ודאי הוה בדעתיה בעידנא דאשתבע דלית ליה לשלומי וכמה דלא משלם לא מחייב בשאר כסות ועונה משתבע אעפ"כ לא עביד מאי דמחייב הרי זו מעיקרא שבועת שוא שחייבין על זדונה מלקות מ' ושרי לאוכלה ולאשקויה ולכסויה ולמיקם בעונתה ולא צריך התרת חכם אבל אם לא הויין אלין מילי בדעתיה בעידן שבועתו אלא כסבור היה שיכול לעמוד בשבועתו ולבסוף איגלאי ליה דלא יכיל או דחשב דאית ליה שיעור כתובתה וכשתפש במיליה לא אשכח או דחשב דיכיל לגרשה ולמהוי כתובתה עליה כהלואת חוב ולבסוף איגלאי ליה דלית ליה מן דינא למעבד הכי או אנפא אחרינא כיוצא באלו לאו שבועת שוא היא ולית עליה מלקות

אלא לשבועות שגגות דמיא ומתני' בהדיא תנן פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה בא' שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ד' מאות זוז וכו'.
ולענין מאי דאמריתו או דילמא התם נדר הכא שבועה הא תנן נמי כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועת שגגות מותרות ואע"ג דדומיא מאי דאמור רבנן לענין שאכלתי ושלא אכלתי הכין נמי התירו חכמים לענין ביטוי שאוכל ושלא אוכל והא נשבע צריך שאלה לחכם ומתיר לו ואע"ג דמן כמה דורות סליקו להו והותרה לשבועה בכי האי מילתא שאני דלאו דבר הרשות הוא ולא מצי קיומי שבועתו ולא מבעי רבנן התרתה ואמרי' אמר רבא אמ"ר נחמן הלכה נזקקין לאלהי ישראל ומאי דאמריתון שמתיר ע"י חכם שבעירו או זקן חשוב כך הלכה או חכם מומחה אע"ג דיחיד הוא ואי הדיוטות אינון צריכין שלשה:

## סימן עו

**ועוד לו זצ"ל**

וששאלתם צבור דמצלו תפלת ערבית וקרו ק"ש קודם צאת הכוכבים ולא יכיל איניש לעכובינהו דבעונות כמה קהלות הקילו על נפשייהו בכך ומצלו קודם צאת הכוכבים איזה מהם עדיף דליצלי איניש בהדי צבורא ח"י ברכות משום ברב עם הדרת מלך ושביק ק"ש וברכות שלפניה ושלאחריה עד צאת הכוכבים או לעכובי עד צאת הכוכבים ומתפלל ביחיד וסומך גאולה לתפלה כר' יוחנן רבנן דבארץ ישראל הכין עבדין מצלו של ערבית ובתר הכי קרי ק"ש בזמנה ולא איכפת להו למסמך גאולה לתפלה בערבית ואנן הכי חזינן דק"ש בעונתה טפי עדיף וסימן לדבר צאת הכוכבים והוא דאורייתא וטפי עדיף מלמסמך גאולה לתפלה היכא דלא אפשר ואי חזי איניש לצלויי ראשונה דבהדי צבורא רשות ושניה חובה שפיר דמי.

## סימן עז

וששאלתם מצומות האמורים בפסוק זה כה אמר ה' צום הרביעי וגו' כולם בטלי חוץ מט' באב דקאמרי' אין שמד ואין שלום והא בזמן הזה רצו מתענין רצו אין מתענין ומקשי אי הכי ט"ב נמי שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו צרות ואמרי' ט"ב בלבד הוא דאיתיה חובה ואותם אחרים רצו מתענין רצו לא מתענין ע"כ:
הרב ברג'לוני ז"ל כתב מ"ט קבעום האידנא חובה מפני שהם דברי קבלה ועוד שלא בטלו לגמרי שהרי בזמן שיש שמד צום ובגלות השמד נוהג פעמים הרבה ועוד שאפי' בזמן שאין שמד ואין שלום ברצו תליא מילתא אבל לכך עכשיו קבעום חובה ובט"ב

בין השמשות שלו אסור הלכך מפסיק סעודתו אם בא השמש ונהגו כ"ע דלא למיכל אפתורא ואזלי לב"הכנ בלא נעילת הסנדל ויושבים על הארץ כענין אבלים וכענין ישבו לארץ ידמו ומצלו צלותא דערבית עננו ושחרית ומנחה כשאמר בתענית צבור אומרה בלילי שבת ויומו פי' בערבית ושחרית ומנחה ובשומע תפלה וחזן בין גואל לרופא.

## סימן עח

וששאלתם המודר הנאה משופר אם אסור לתקוע בו פי' שיש שהם מתאוים לתקוע וכשתוקעים נמצאו נהנין כשעשין תאותן המודר הנאה ממנו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה דהא לא מתהני ומצות לאו להנאה ניתנו דעיקרן ענין אחד.

## סימן עט

וששאלתם אם מצינו אסמכתא לכל הברכות שהן מעומד ודאי כך הוא דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל וכך הוא מקדמונינו ז"ל דאסמכתא לכל הברכות שיהיו מעומד דכתיב ויעמוד ויברך וספירת העומר כמו כן בעמידה דכתיב מהחל חרמש בקמה מה ת"ל בקמה ללמדך שבקימה ובעמידה תספור ותקיעת שופר מעומד ומברך לשמוע קול שופר והלכה רווחת היא בכל ישראל ואין לזוז מינה ואינה בב' ישיבות לומר לתקוע בקול שופר אלא לשמוע ואי קשיא לכו מה דאמור אסמכתא לכל הברכות מעומד דכתיב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל ודילמא תימרון הני מילי לישראל כתי' ה"ג ויעמוד המלך בעמידה ויברך למלך שהברכות שלו את לרבות שכינה של מקום כל קהל ישראל כמשמעו וכל קהל ישראל עומד למאי אתא מלמד שכולם בעמידה לכבודו של מלך.

## סימן פ

וששאלתם כי יש מקומות שאומרים והוא רחום במעלי שבת וי"ט הכי הוא בב' ישיבות שאסור הוא בשבת כיון שקדש היום ואין אומר והוא רחום ולא שומר את עמו ישראל דהכי קי"ל לענין והוא רחום תקינו ליה בערבין משום שעת הדין לחייבים בגיהנם בשבת אין שם דין כלל ואין צריך לומר וה"ה לשומר את עמו ישראל דאמר רבא א"ר זירא משל לרועה צאן וכו' וכן כל זמן בחול שהשדים ממונים על העולם צ"ל שומר את עמו ישראל כי כמה הם המקטרגים לישראל בכל יום כיון שנכנס שבת כלם זזים ממקומם ונשגב ה' לבדו והרי הצאן תחת סכת שלום נשמרים וע"כ צ"ל הפורש סכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלם וכך הוא המנהג וקי"ל מלתא רווחת ובמוצאי שבת כלם חוזרים

למקומם ומעמידין משמרות משבת לשבת וע"כ אין צריך לשתות קודם הבדלה על הכוס עד שיתקיימו ממונים והשומרים על העולם כמתחלה.
וכן הוא הדין בכל תקופה שאין צריך לשתות ומנהג פשוט בעולם מפני חלוף המשמרות עד שיתקיימו כל א' וא' על מקומו ואי קשיא לכון עונש מוצאי שבת למאן דשתי קודם שיבדיל על הכוס מפני שצריך להבדיל ג' הבדלות קודם ואלו הן בין קדש לחול ובין ישראל לגוים ובין יום השביעי ואם לא עשה כן ענשו גדול יותר.

## סימן פא

וששאלתם ענין הדלקת הנר במוצאי שבת אימתי היא עונתה מן הדין הוא והכין מסקנא שאין מדליקין במ"ש עד הבדלת תפלה באתה חוננתנו דאכתי שבת נקרא כשם שמוסיפין מחול על הקדש בכניסתו כך מוסיפין ביציאתו.

## סימן פב

וששאלתם אם טעה בהמלך הקדוש המלך המשפט אם לא סיים ואמר (המלך) עושה שלום שפיר דמי לחזור ואם סיים כיון שלא אמרו חכמים צריך לחזור ליכא כח לחייביה.
ע"כ רבינו האיי ז"ל לגאון ז"ל

## סימן פג

אם שכח ש"ץ בהמלך הקדוש המלך המשפט חובה אינון ונחזיר ש"ץ לומרן ואנו אומרים דלא שנא יחיד ול"ש ש"ץ היכא דטעו חובה לחזור שהרי תקנום במטבע של תפלה וקי"ל טעה בג' ראשונות חוזר לראש באמצעיות חוזר למקום שטעה.

## סימן פד

**לרבינו האי ז"ל**

וששאלתם צורב"א מרבנן הוא כמו צרב"ת השחין דבר חם המתחמם באשה של תורה האי צורבא מרבנן דרתח אורייתיה קא מרתחא ליה שנאמר הלא כה דברי כאש ד"א צורבא מרבנן קשה בערבי קורין לחטים הקשות חנטא צריבא (צ"ל מנוגה) (מובהק) נגדו בערו גחלי אש ותרגם מזיו יקריה מבהקין גרסינן בשקלים תבוא מארה לאשה שיש לה בעל ואינה מתקשטת ותבוא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת ותבוא מארה לצורבא מרבנן דלא מתקשט בכבודה של תורה.
**עוד לו ז"ל**

וששאלתם מצוה לתרגם בבית הכנסת על הקורא בתורה ועל המפטיר בנביא והלכה זו ירושה מימות הנביאים.

## סימן פה

וששאלתם יו"ט של עצרת ברור סימן יפה לכל השנה איכא מאן דס"ל דהא יו"ט של עצרת דקתני הכא הוא יום שמיני מפני שאותו היום מזכירין גבורות גשמים ולאו הכין מלתא אלא על חג השבועות קאמר שהוא יום ו' בסיון ובו ניתנה תורה ודבר זה מפורש במס' ערכין בתוספתא בפ"ק עצרת פעמים שחל להיות בחמשה בו' ובז' לא פחות ולא יותר ר' יהודה אומר חל להיות בחמשה סימן רע לעולם בששה סימן בינוני בז' סימן יפה לעולם אבא שאול אומר כל זמן שי"ט של עצרת ברור סימן יפה לעולם וכן מצינו שהיו ישראל עומדים לפני הר סיני נמשכין לאחוריהם י"ב מיל על כל דבור ודבור באין לפניהם י"ב מיל על כל דבור ודבור כד היה היום ברור והיו ישראל משתלחין מפני האש אמ"ל הקב"ה לענני כבוד רבצו טל לפני בני שנאמר ה' בצאתך משעיר וגו' והקב"ה מרביץ טללים לפניהם וגשמים שנאמר גשם נדבות תניף אלהים דהא יום שמחת לבו של הקב"ה היה נמצא היום ברור שמחה וטוב לעולם וכך כתב רבינו נסים ז"ל.

## סימן פו

**לרבינו האי ז"ל**

וששאלתם על שיש דיינים שהם ממשכנים מטות העניים וחפצים שאינם בדין התורה ובעלי חובות באין וגוזלים בתיהם ושוללים מטותיהם וכליהם שאינם ראוים למשכן ואין אתם יכולין לכוף אותם.

תפח רוחם מאותם הדיינים הם דייני סדום גזלנים וחומסים עליהם כתיב ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם על כן צריך להעביר קוול עליהם בכל שכיניכם ומקומות הקרובים לכם לביישם ולהעבירם מלדון לכם כי אינם חוששים לתורה ולדברי רז"ל והואיל ואתם יודעים דין התורה ותקנות רבנן שימו לכם לב עוצו ודברו הוציאו אנשים מכם יראי שמים ת"ח החוששים על כבודה של תורה ושימו עליכם ואין לכם להרהר בזה.

## סימן פז

וממה ששאלתם יותר על ענין ברכת ביעור לפני בדיקה כך הוא וירושה מאבות היא שלא ישיח עד שיגמור ובדין הוא שלא יעשה כן כדי שלא יבא לידי הסח הדעת כי כשהוא

נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה ודעתו מוכנת לבדיקה ומי שלא עשה כן לא יצא ידי חובתו וכך עמא דבר ע"כ וכך כתב רב סעדיא ז"ל וזהו לשון דבריו מאן דבריך ובדיק חמץ לא לשתעי עד דכלי כל בדיקותיה ומבטל ואמר כל חמירא וגו' ואפי' אמר לו בכל לשון יצא ואם שח בין ברכה לביטול חוזר ומברך.

רבי דוסא בנו ז"ל אמר עיקר דבר זה ידוע כי המברך לעשות מצוה ולאכול לחם צריך לכוין את לבו בברכה ולעשות המצוה אשר ברך עליה סמוך לברכתו בטרם ידבר דבר חול ולא יפסיק בין עשיית המצוה והברכה בשיחת חולין דכן אמר רב טול ברוך טול ברוך א"צ לברך וכו' על כן צריך הבודק לברך ולהתחיל בבדיקה סמוך לברכה ואם שח שיחת חולין קודם התעסקו בבדיקה צריך לחזור ולברך ושאמר אדונינו גאון אבינו גאון ז"ל דלא לישתעי עד דכליא בדיקותיה כי הבודק צריך כונה למצוה ולהיות אימת המצוה עליו וליתן דעתו עליה מכי יתחיל עד שיגמור דמצוה מן המובחר דלא לישתעי עד משלם בדיקותיה.

נמצינו מכל דבריו למדין כי השח בין ברכה לבדיקה חוזר ומברך ואם התחיל לבדוק ושח אינו צריך לחזור ולברך אבל מצוה מן המובחר שלא יתעסק בדבר שיחה עד שתכלה בדיקתו וכן אנו עושין.

## סימן פח

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם אם צריך לאחוז אדם בציציותיו או לא דבר זה לא על דרך חכמים ותלמידי הוא זה דרך יהירות הוא וכי מאחר שהתבונן בציציותיו בשעת עטיפתו וברך עליהן לאחר מכאן למה אוחזין בידו אלא מעתה כשמגיע וקשרתם צריך נמי לאחוז בתפילין וא"ת יאחוז כשמגיע וכתבתם צריך לבוא לביתו ולהניח ידו על מקום מזוזה הילכך העושה כן צריך ללמדו ולהסביר לו שלא יעשה.

ואנן חזי לן התינח מזוזה דליתיה גביה אלא ציציות אין מעיין בהו וממשמש בהו בעת ק"ש שיש שם מצותו שפיר דמי ומה איכפת לן ואי אמרת דילמא טריד כיון דמצותה היא לא טריד בהו אבל ודאי אי ידעי' דטריד במשמוש ידיו שפיר דמי לממנע יתיה שהרי אין לקרוץ ולא לרמוז ולא להורות באצבעותיו ותפלין אי ממשמש בו תדיר שפיר דמי וחובה למעבד הכי דחייב אדם למשמש בתפליו כל שעה קל וחומר מציץ.

## סימן פט

וששאלתם אם יכול לחדש דבר בתפלתו כיצד מחדש הא מילתא משום לא תוסיפו נגעו בה ובתפלת המוספין דלא לימרו שני מוספין הוו והאי חידוש כגון שיכול לומר כי זה המוסף הוא שהתפלל מעיקרא והשתא לכבוד צבור הוא שונה ואינו מוסיף ואית ליה למימר הכי ירמ"י אלהינו שתשמע תפלתי שהתפללתי לפניך שתעלנו לארצנו ותטענו בגבולנו ונעשה לפניך את קרבנות חובותינו אלו דברי גאון ז"ל ברג'לוני אם יכול לחדש דבר בתפלתו שמחדש מוסיף בכל דבר ודבר בכל ברכה וברכה מענינה חוץ מג' ראשונות וג' אחרונות. לו ז"ל אבוה דשמואל כד הוה אתי בארחא עד תלתא יומי לא הוה מצלי ואשכחן לרבוותא ז"ל דפרישו הני מילי בדורות הראשונים דהוו מכווני טובא בצלותא אבל האידנא לא.

## סימן צ

וששאלתם מאן ניהו ש"ץ ומאי ניהו היורד לפני התיבה חדא מלתא היא או תרתי מילי נינהו תרתי מילי נינהו ש"ץ לפרוש על שמע ולירד לפני התיבה כמשמעה וכי דקאמרינן בהקורא דשאני בין לפרוש על שמע ולירד לפני התיבה דתנן פוחח פורש על שמע ומתרגם אבל לא קורא בתורה ולא עובר לפני התיבה ולא נושא את כפיו אלמא שאני בין פורש על שמע ליורד לפני התבה.

## סימן צא

**לר"ה ז"ל**

וששאלתם עיקר ברכה להדליק נר של שבת מנהגא או הלכתא ואי הלכתא היכא כתיבא בתלמוד ואי אית ליה לבעל הבית להדליק נרות הרבה על הראשונה מברך או על אחרונה או על הראשונה מברך היכי מדליק בתר דקבלה לשבתא ואי על האחרונה מברך הויא ליה ברכה לאחר מעשה.

והשיב נר של שבת הלכתא היא ואע"ג דלא אמרה בהדיא דאמר ליה רבא לאביי שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה ותנן במתניתין שלשה דברים צריך אדם וכו' ותנן על שלש עברות נשים מתות וכו' וקי"ל כאביי דאמר דמאי דדבריהם בעי ברכה.

ולענין על הראשונה מברך על האחרונה בלי האי דוקא ליכא בהאי מילתא ולא צריכא דא"כ ליכא לאדלוקי טפי מן חדא ומעשה בכל יום דמדליק כל מאי דבעי ועוד לטעמייכו אישביתיה עם ברכה לית ליה לאדלוקי ואפי' חדא ומנהגא דמלתא הכי הוא ועוד הייום

מדליקין במה דניחא להון ומתקני להו וטאפו משחא בשרגי אי צריכי וכד מטי עם חשכה בהדי דקא מתקני בשרגא או דטאפו בכי קלי משתא מברכין ולאלתר מדלו ידייהו ושובתין ולא דייקא בהאי דוקא דעובר לעשייתן ואע"ג דאי בריך ברישא ולא מקביל עליה שביתה עד דמתקן לכלהו שרגי לא מחייב בשביתה עד דמתקן לכלהו שרגי והוי ברכה עובר לעשייתן ושפיר דמי.

## סימן צב

וששאלתם מותר השמן שבלילה הא' של חנוכה מדליק בליל השני וכן בכל לילה ולילה ובליל שמיני שורפו כולו לפי שהוקצה למצוה אסור ליהנות ממנו ולא מסתבר דהא קי"ל שיירי מצוה נזרקין ומה שנשאר מן השמן אחר שכלתה רגל מן השוק שיירי מצוה הן ורבינו חננאל ז"ל מנין דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך ואין שלום אלא באור שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואיכא למימר נמי דאשארא קא בעי שאם לא עשרו ולא ערבו אין שלום בבית שלא ימצאו מתוקן מה שירצו לאכול והכי נמי אם לא ערבו.

## סימן צג

וששאלתם שבת שחל להיות ערב פסח שנהגו אצליכם לבער מלפני השבת משום שכרות חתנים ופרשתם מי שאינו נוהג מנהג זה יתחייב או לא כך ראינו שכהלכה אתם עושין ששבת אסור לבער בה חמץ אבל מבערין אותו מלפני השבת ומניחין דבר קצוב כשיעור סעודה של שחרית שבת ואין מבשלין לאכול בשחרית של שבת לא מין חטין ולא מין שעורין קמח כדי שלא יהא צריך להדיחו מן הקערות שכיון שאין צריך לאכול בה למנחה אסור להדיחן אבל מבשל מין דגים וביצים שאין הקערה צריכה להדיחה ואסור להדיח' ולבער חמץ בשבת שכך שנינו י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מע"ש וכל שאין עושה כן ומשהה את החמץ בי"ד שחל להיות בשבת עובר משום בל יראה ובל ימצא ועובר על מצות ביעור ועל דברי חכמים ותקנתו לבטלו בלבו שכיון שנכנס שבת ולא בער אסור לבער בשבת אבל מבטלו בלבו ואסור בהנאתו וכן הלכה.

וגאון ז"ל כתב י"ד שחל להיות בשבת וכו' פי' ר' מאיר סבר מבערין את הכל מלפני השבת ולאלתר אופין מצה ואוכלין וחכ"א עד ד' שעות אוכלין חמץ ומבערין אותו בזמנו ואופין במוצאי שבת.

ובהלכות, היכא דמתרמי י"ד בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשייר מזון ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות וכ"פ מר רב אחא ז"ל מר' נטרונאי ז"ל אמר הלכה כחכמים וכר' אליעזר במקום שאין תרומה שהרי אמר דבר אחד אבל מקום שאין תרומה שא"א לבערה בשבת עבדי' כר' אליעזר בר' צדוק דאמר תרומה מלפני השבת אבל חולין בין כך ובין כך בזמנן ור' מתתיה ז"ל אמר הלכה כחכמים ואין אופין את המצה אלא למוצאי שבת מפני מראית העין שאם אתם אופין מערב שבת אחרים מזלזלין במצוה ומקילין בה ושמא אוכלין ולאחר שמילא כריסו ממנה חוזר ומברך עליו ואעפ"י שמותר לאפות מע"ש חזקו והדרו את המצוה ואפו את המצה במוצאי שבת בזמנו ויאכל בזמנו.
ורבינו האיי ז"ל אמר בלא ספק שהלכה כחכמים שאין חייבין לבער עד זמן ביעור שהוא עד סוף שעה ה' בשבת וגם למדנו הלכה למעשה ותניא א"ר אליעזר בר' צדוק וכו' וכך מנהג שלנו בישיבה שמשיירין מזון ב' סעדות ומייחדין להם מקום ונזהרין בהם ואם מבערין את הכל מלפני השבת שלא יארע אונס יפה הם עושים אלא שמותר לשייר ואם יש פורצים בדבר יפה לגדור בפניהם
והרב רבינו יצחק ן' גיאת ז"ל כתב באלינסה נהגו לבער את הכל מלפני השבת ולאפות מצה בע"ש ולאכלה בשבת כר' מאיר וגדרו גדר הקדמונים בפני המקילים שלא יבאו לידי איסור ובמוצאי שבת אופין מצה בתקנה ומקיימין בה את המצוה.
לגאון ז"ל ומאן דאית ליה חביתא דחמרא ופסידא ושקל חיטי וקלנון על טפקאי ושדנון בגו האי חביתא לתקופה להוא חמרא שרי למשתי מיניה והאי חששא דלא אשתייר מנייהו מאן דלא איקלי שפיר חששא רחיקא היא:
והרב ברג'לוני ז"ל אמר האי דכתב גאון בחיטי דקלנהו הוא דקא שרי שהאפוי והמבושל אינו בא לידי חמץ אבל אי שוי לישא בההיא חביתא דחמרא כדי לעמוד בפני הנקב או כיוצא בזה אסיר ההוא חמרא בפסח וכן נמי המוריס וכותח הבבלי כיוצא בזה.

## סימן צד

וששאלתם בצק החרש פי' בצק שלא החמיץ כל צרכו ונעשית כחרש ואם נעשה שאור ונעשה אצל כל שאור שבעולם כמו חרש בבני אדם ואמדינן אם שם כיוצא בו כמה משערין אותו בדרך אמ"ר אבהו אמר ריש לקיש כדי שיהלך אדם ממגדל נוניא לטבריא מיל:
וכי בעינן שיעור מיל לבצק החרש אבל לגבל שגבל העיסה תחילה עד מתי נקראת חמץ וחייב עליה כרת כדי שיהלך ד' מילין משעת גבילה עד שעת אכילתה.

לתפלה היה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה אם יודע שיש לפניו עיר או בית המדרש או ב"הכנ מקום המתוקן לתפלה ברחוק ד' מילין עד שמגיע לשם אל יתפלל ואם ירוחק יותר מד' מילין יתפלל במקומו בדרך אעפ"י שאין דעתו מיושבת עליו. לנטילת ידים כגון שהיה מהלך בדרך והגיע זמן תפלה ואין שם מים ליטול ידיו להתפלל אם יודע שיש לפניו מים ברחוק ד' מילין לא יתפלל עד שמגיע למקום המים ויטול ידיו ויתפלל ואעפ"י שעובר זמן תפלה. ואם מקום המים רחוק יותר מד' מילין יתפלל לאלתר ואל יבטל מן התפלה:

ואעפ"י שלא נטל ידיו מפני שאנוס הוא וא"ר יוסי בר חנינא לא שנו אלא לפניו ששיעורו לתפלה ולנט"י ד' מילין שתהא דעתו מיושבת עליו שבדרכו הוא הולך ובמלאכתו הוא עושה אבל עבר מן המים בהשכמה קודם זמן תפלה וכיון שמגיע זמן תפלה חושב חשבון דרך ויש לפניו חשבון ד' מילין למקום שיש בו מים ולאחריו מים שעבר עליהם או ב"הכנ שעבר עליו אפי' מיל א' אין מחייבין אותו לחזור מהטעם מפני שקשה עליו שנבטל אותו ממלאכתו ומצורך שלו א"ר אחא בר יעקב מדקא דייק רבי יוסי בר חנינא ואמר לאחריו אפי' מיל אינו חוזר ש"מ מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר:

## סימן צה

וששאלתם ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מותר דלא מחזקינן איסורא ויוצא בה ידי חובתו אבל לכתחלה לא משום שנאמר ושמרתם את המצות מצה המשומרת לשום מצה בעינן שימור מתחילה ועד סוף וכ"כ רב שר שלום ז"ל.

## סימן צו

רבינו שרירא זצ"ל אעפ"י שאמרו חכמים ז"ל חלוט שחלטו ברותחים ומוגלשין על גב הקמח היא החליטה ומים הרותחין רתיחה עזה מן המוגלשין ולשון גילוש הוא מליגת שער וצמר מן הטלאים ומן הגדיים אין אנו סומכין על זאת לעשות מעשה שאין אנו יודעים איך ישתמר שלא יבא לידי חימוץ ולא שמענו בב' ישיבות מי שהתיר לעשות כן אלא לחולה ולחיה בלבד על פי בקיאים שהם אומרים מי יש לו רפואה בזה ואם לא הוא בא לידי סכנה או בזמן שאומרים אם מברין אותו מצה מסתכן שמאכילין אותו מצה בלילה הא' שיעור מצה ואין לו כלום לאכלו אלא חלוט ברותחין מאכילין אותו וצריך שיאכל מיד ואין מותירין ממנו כלום.

## סימן צז

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם מצה החלוטה ברותחין ודאי הויא מצה מדתנו רבנן דברים שאין באים לידי חימוץ כגון האפוי המבושל וחלוט שחלטו ברותחין חולין טרחו להתיר בהם מי שעורים שמרתיחין רותחין ומטילין שעורין לתוכן בין בהמעיסה בין בהחליטה ולא התירו להם גאונים דאמרי' לא ידעי החליטה המותרת היאך היא מידי דהוה אלתיתה ולענין חולה הורו הראשונים ז"ל כי כיון שהכביד עליו חליו ואינו יכול לטעום כלום בפסח ומסוכן הוא מותר לעשות לו מה שהוא צריך על פי רופאים.

## סימן צח

וששאלתם מיבעי ליה לאיניש לאזדהורי בפסח בעיסה דלא לישה יתה כלל ולא ללוש אלא במים שלנו פי' שנשאבו מאתמול ולנו בלילה ולמחר ילוש בהן והוו מאן דאמרו דהא מים שלנו לא בעינן להו אלא לתרי יומי קמאי דפסחא ואנן לא חזי לן הכי ולאו הכי ח"ו דהא אמרו בגמ' אשה לא תלוש אלא במים שלנו לא קמשני בין יומא קמא לשאר יומי אלא סתמא קאמר אכולהו יומי דפסחא ועוד דטעמא מאי קאמר בעינן מים שלנו כי היכי דלא לחמיץ וכיון דהכי הוא לא שני לן באיסור חמץ בין יומא קמא לשאר יומי הילכך כולהו יומי בעינן מים שלנו:

## סימן צט

וששאלתם שאמר להם כהן מורה צדק ה"י שיש בענין שבעת ימי פסח ענין גדול ובמים שלנו כמו כן הענינים האלה כבר הזהרתי להרבה מקומות כי כבוד אלהים הסתר דבר וכבר אמרו רבותינו במופלא ממך אל תדרוש וגו' ואתם יודעים כי בד' פנות נכנס בלבם להחזיר התורה ליושנה ש"ל ושולחין שלוחיהן מכל הארצות מתימן ומזרח ומצפון ומארץ כוש ואשכנז וצרפת ואספמיא ומקצוי הארצות ועומדים לפנינו בענין שאלותיהם וספקותיהם ואין לנו פנאי לדברים הללו ומי העיר אתכם בדברים ההם כי כבר שלחנו באגרותנו ליושבי קלבריא ויושבי פול על הענינים האלה כי אין להם רשות לשאול ולנו אין להשיב כי הקדמונים ז"ל לא היו מודיעים לשום אדם זולתי לאנשים ידועים והיו יודעים בהם סימנים ניכרים בפניהם ובמקומות אחרים ואתם לשמע אזן אנשים מוזרים מעינינו וגם כי אינכם מוזרים ברעיונינו כי לשמע אזן שמענו אתכם ורוב מעלת חכמתכם וגם כי אין ראוי להשיבכם ריקם ולמען כהן צדק המעורר לכם כי אם אינו יודע שאתם

ראוים לכך מרחוק יביא לחכמכם אמרו אל האיש אשר שלח אתכם אלינו, שבעת ימי הפסח הוא אשר דבר ה' שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ והוא כהן לאל עליון ויודע נסתרות ותעלומות ברמזי החכמות וכל דבר לא אנס לו הוא יגיד לכם את המראה ואנו אין לנו פנאי מכל קצוי הארצות להגיד לכם את הרשום בכתב אמת ולענין מים שלנו בכל ז' ימי הפסח ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה וצדק ילין בה ועל קן האילן מלונה והמים נגרים ויוצאים ופסח ה' על הפתח וכשהם לנים לא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף זכר אלה יעקב כהן צדק מקוראי אחד קראנוך בשם שמע ואתה דע לך ע"כ:

## סימן ק

**לגאון ז"ל**

וששאלתם אשה לא תלוש אלא במים שלנו כיון דמשום חמץ הוא שהמים הגרופים ממהרין להחמיץ אין שינוי בין לילה ראשונה לשאר ימות הפסח שהרי איסור חמץ נוהג כל שבעה:

רבינו שרירא ז"ל אמר כך שמענו מפי' ראשונים מקובל בידיהם שאין אופין בימי הפסח המצה בשמן ומים כל עיקר וזהו מנהג חכמים כלם אבל לקטף בשמן מקטפין חוץ מלילה הא' בלבד שצריך לחם עוני רבינו חננאל ז"ל אמר נראין הדברים דהא רב כהן צדק ז"ל כתב לילה הא' אסור בין ללוש בין לקטף ביין ושמן ודבש ולא מפני חימוץ שכבר אמרו מי פירות אין מחמיצין דוקא כל חד וחד לחודיה אבל היכא דמערב בהו מיא ולש כ"ש דמחמיץ והלכתא כדברי חכמים וכן רב שמואל דאמר מצה שנילושה בשמן ויין ודבש אפילו לא ערב לתוכם מים לילה הא' אסורה מכאן ואילך מותרת אפי' שהתה דקי"ל מי פירות אין מחמיצין עירב לתוכן מים ושהתה אפי' בשאר הפסח אסורה וע"כ אעפ"י שאין לשין בשמן ומים מקטפין בשמן ומותר מכלל שהלישה שאסר שמן ע"י מים הוא ומה שאסר בלישת מים ושמן התיר הקיטוף וחכ"א בין הלישה בין הקיטוף שמן על ידי מים אסור וקי"ל כחכמים והלכתא יום א' אסור ללוש ולקטף במי פירות כל עיקר בין בפני עצמן בין כשהם מערבין במים דבעינן לחם עוני למצוה מכאן ואילך בפ"ע מותרין על ידי עירוב אסורין בין ללוש בין לקטף ואם לש או קטף יאפה ויאכל מיד כחכמים:

## סימן קא

**רב הילאי ז"ל**

כוס של קידוש שלפני ב"המ כיון שיש לו כוסו לברך עליו ברכת מזון אין צריך לברך אחריו על הגפן ועל פרי הגפן אבל כוסות אחרונים של ברכת המזון צריך לברך אחריהם: **רבינו שרירא ז"ל ורבינו האיי ז"ל כתבו**.

ד' כוסות הללו כל א' וא' טעון ברכה לפניו משום דבתר קידושא אתסר ליה למשתי עד שדורש מארמי אובד אבי וחותם בגאולה ומאן דאמר הבו ניבריך ברכת המזון איתסר ליה למשתי עד דמברך וכיון דבירך בין שלישי לרביעי לא ישתה ואיתסר ליה עד דאמר הלל וברכת השיר אלא לאחרים מאי מחייב על כל חד וחד הא יתיב ודעתיה אשאר כוסות הילכך מברך ברכה אחרונה ודיו:

## סימן קב

וששאלתם מותר לשתות באלו ד' כוסות בין כוס של קידוש לכוס של הגדה ובין כוס הגדה לכוס ברכה על מזונו ואחר מזונו כמה שירצה ישתה בלא ברכה אבל כיון שבירך אסור לשתות אלא אותו כוס של ברכה וכוס של הלל ורבינו יהוסף ז"ל כתב הלכתא הלל בלילי פסח אינו צריך ברכה לפניו וכך מנהג ומעשה:

ורב עמרם ורב צמח ז"ל כתבו ולגמור את ההלל בלילי פסחים אין מברכין ולמה מפני שחולקין אותו באמצע והוצרך לומר והרביעי יגמור עליו את ההלל כדי שלא ידלג בר"ח והקשיתם וכי יש טעון ברכה לאחריו ואין טעון ברכה לפניו יש כיוצא בה ברכה אחרונה שבק"ש ודאמור רבנן כל הטעון ברכה וכו' הא א"ר יוחנן אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ

ורבינו האיי ז"ל דמלתא כדקאמר רב צמח ז"ל שאין מברכין עליו בלילי פסחים לגמור ואין אנו אומרים אותו בתורת קורין אלא בתורת אומר שירה שכן שנינו רבן גמליאל וכו' ובסופה לפיכך אנחנו חייבים להודות וכו' כך היא שנויה במשנתנו וכן מנהג כל ישראל ולפיכך אם בא אדם לברך משתקין אותו ויפה אמר שיש טעון ברכה כזה לאחריו ואין טעון לפניו ק"ש שאין מברכין אותו אקב"ו על ק"ש ואעפ"כ אנו מברכין לאחריו אמת ויציב וזו ודאי ברכה לאחריה שהרי על כל פרק ופרק אומר אמת על חותמה שהיא פרשת ציצית אומר אמת ויציב ויפה אמר נמי שאין למדין מן הכללות וכיון דכולי עלמא כך הם עושים וכך ירשו ישראל מאבותיהם אין למדין מן הכלל הזה לדחות מעשיהם:

## סימן קג

וששאלתם על ענין נר הבדלה המברך פושט ידיו וכל היושבים פושטין ידיהם ונאותין לאור הנר שברך עליה.

## סימן קד

וששאלתם ברכת אור חובה היא ויש להכיר בין ב' דברים שהן ניכרין ונהגו ראשונים להביט בשרטוטי ידים עד שיכיר ביניהם מפני שהן מצויות בכל עת ואין נכרין בלילה אלא ע"י האור הילכך אינו צריך דבר אחר לבקש לידע אם יאות לאורו אם לאו שכיון שהביט בשרטוטי כפיו כבר נאות ושמענו מהזקנים שאומרים שיש בשרטוטי פסת היד סימן ידוע להתברך בו ועוד מנהגנו להביט בצפרנים ואומ' מפני שהן פרות ורבות לעולם הילכך מי שרצה לצאת חובת ברכה זו שיאות לאור הנר כמו שנהגו הראשונים כדי שיתחייב בברכה וגם ש"ץ הנאות לנר מוציא ידי חובתו:

ועוד לו לרב האיי ז"ל כי לא מתרמי כוס כשיראה אש ונזקק לאורו יברך מאורי האש ובליל ט' באב שחל להיות במוצאי שבת אין מנהגנו בכך שמקומנו מקום שנהגו שלא להדליק אבל מקום שמדליקין מברך בורא מאורי האש וט' באב שחל להיות בשבת פסקו כולהו רשואתא דמדליק בליל שני בשבת כשמשלים תענית קודם שיטעום אבל לא על האור ולהבדיל אי אפשר אי למאן דקסבר לה כר' יהודה בפלג במנחה אחרונה כיון דאבדיל איחייב ליה בעינוי דהא גבי יום הכפורים אמרינן ליבריך עליה ולשתייה כיון דקביל עליה איתסר ליה, ואי למאן דסבר לה כרבנן כיון דלאו זמן תפלת ערבית ולאו זמן הבדלה לא מצי מבדיל.

## סימן קה

וששאלתם אם לא נזדמן לו לאכול בליל שבת או שאינו יכול לאכול אם יקדש הלילה אעפ"י שאין שם סעודה, או ימתין עד למחר בסעודה מי אמרינן כיון דאין קידוש אלא במקום סעודה לא יקדש עד למחר אלא כיון דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה ולא נימא כיון דחייבים אנחנו לקדש את השבת בכניסתו יקדש אע"פי שאין שם סעודה אלא ודאי יקדש במקום סעודה וכך הלכה.

## סימן קו

וששאלתם אם אומר ויכלו כבר שנינו שאין ויכלו אלא על שלחן ערוך אבל אעפ"י שאין שם סעודה ראוי לומר ויכלו ושפיר דמי משום שני מלאכים המלוין לו לאדם בשעה ששומעים עדות זו מפיו מניחים ידיהם על ראשו ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר.

## סימן קז

וששאלתם מראה לישראל להסתפר מגוי ביחוד אם אין ישראל רואה במראה של תספורת מותר מפני שלא יזיקנו הגוי ומ"מ אסור לישראל לראות במראה משום ולא ילבש גבר שמלת אשה:

ומה שהתירו לבית"ר לראות במראה דוקא מפני שהן זקוקין למלכות הא לאחריני אסיר והא דפרק השואל דתנן אין רואין במראה בשבת פירשו בגמרא במראה של מתכת משום שלא ישיר נימין בשבת דמשמע ה"מ באשה אבל באיש אפי' בחול נמי אסור:

ובירושלמי בפרק במה אשה משמע דאסיר בשבת מפני שפעמים אשה מוצאת נימא לבנה ותולשה פי' לפי שגורם זה לידי חיוב חטאת והאי אפילו בחול אסור מפני שאינו דרך כבוד:

## סימן קח

וששאלתם חולה שאין יכול להתפלל יקרא ק"ש ויתפלל אפילו מיושב ואם כבד עליו החולי הוא ושמשיו פטורים דגמרינן לה מסוכה דחולה ומשמשיו פטורין מצטער הוא פטור משמשיו חייבין:

## סימן קט

וששאלתם ערב שבת שהיה מעונן והדליקו נר של שבת ואחר כך זרחה חמה אם כבו הנרות מותר להדליקן ומותר להוסיף בהן עד שקיעת החמה ואם לא כבו אינו צריך לכבותן ולהדליקן שהנרות אין אוסרים את השבת ואין מתירין וכן מותר לעשות מלאכה אחרת עד שקיעת החמה:

## סימן קי

וששאלתם הא דאמור רבנן נטל ידיו לא יקדש.

בקידושא רבה אתמר או בכל קידוש אתמר ואם תמצא לומר בקידושא רבה אתמר טעמא מאי כך ראינו שבקידושא דבי שמשי וטעמא מאי הכי קאמרינן אמר רב ברונא אמר רב נטל ידיו לא יקדש על היין אלא על הפת מאי טעמא יין אין צריך נטילת ידים כדאמור רז"ל כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ופת הוא דטעונה נטילת ידים וכיון שנטל ידיו עקר דעתו מן היין ושם דעתו על הפת לפיכך אם נטל ידיו לא יקדש על היין אלא על הפת וכן אמר רב אדא בר אהבה אמר רב אמר לו רב יצחק בר שמואל אכתי לא נח נפשיה דרב שכחתינהו לשמעתיה מידי בנטל ידיו ולא נטל תליא מילתא בין נטל בין לא נטל קדוש על היין ועל הפת רשות הוא וזמני' סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב וכו':

## סימן קיא

וששאלתם מתבעי ליה לאיניש למיקם בבי כנשתא עד דמקדש שליחא דציבורא ועד דאמר מקדש השבת לא ליתיב משום דמעלי לברוכי
והרב ברגילוני כתב אחר כן חזינן מימרא דא בתשובו' לרבוותא ולא מסיימי דא משום דמעלי לברוכי והני רבנן דכתבו הכי אפשר דהוי שכר מפני מצות טורח העמדה אי נמי אפשר דאית ביה קבלה ולא ידעינן מה:

## סימן קיב

**רב האיי ז"ל**

ששאלתם הני לחמניות שאופין הגוים הדגים בפת ועבר עליהן איסורא דבשולא מהו לשנות בהו לבתר ולמעבד להו ישראל בישולא אחרא הכי חזינן דמלה דא לא בעי למשאל דהא כיון דעבר עלייהו איסורא אפילו טובל בכל מימות שבעולם ועבדי להו כל שנויין וכל בשולין דעלמא לא נפקי מאיסורא לעלמין וודאי מעוות לא יוכל לתקון.

## סימן קיג

וששאלתם בקדושא דבי שמשי בשתיה או לשום על גבי העין לא שמענו מי שמשים את כוס הקידוש בליל שבת על גבי עיניו אלא בשתיה ודאי.

## סימן קיד

וששאלתם על ענין קידוש והבדלה בב"ה בין דאיכא אורחים דאכלי תמן בין דליכא מקדשין ומבדילין בבית הכנסת דבעינן זכרהו על היין דילמא איכא איניש דלא שכיח

ליה חמרא ונפיק בקדושא דב"ה ואבדלתא ואע"ג דאמרינן אין קדוש אלא במקום סעודה שעת הדחק שאני ונפיק בההוא קדושא אי שוי רעותא למיפק ביה.

## סימן קטו

וששאלתם שיש מי שמברך ביום בורא פרי הגפן ומקדש השבת הוא דרך שטות ובורות ולא נפקי ידי חובתייהו ולא עוד אלא שחייבין מלקות בשביל לא תשא שמברכין ברכה שאינה צריכה וגם מפסיקין בין ברכה לשתיה:

## סימן קטז

וששאלתם מי שקדש לאנשי ביתו ובא אצל אנשים שיודעים לקדש אינו רשאי לקדש להם:

**ועוד לרב האיי ז"ל**

כך היו הראשונים נוהגין לענין קידוש היו מחזרין וטורחים הרבה להביא יין שראוי לברך בורא פרי הגפן והיה אצלם מצוה שראוי לחזר אחריה ואם אין להם היו מקדשין אריפתא בשבתות ובימים טובים חוץ מלילי הפסח לפי ששנינו לא יפחתו לו מד' כוסות של יין ואפילו מן התמחוי והיו רואין לקדש על הפת יותר ממוני שכר שמברכין עליהם שהכל ואמרי רבנן קמאי ז"ל פי' נר חנוכה וקידוש היום פרסומי ניסא עדיף דמיזבן לנר ולא לחמרא לקידוש דאפשר לקדושי אריפתא:

## סימן קיז

וששאלתם בענין ד' כוסות של פסח דאם אינו מוצא יין בכמה פרסאות או שהיה בא בספינה ואין לו תקנה כל עיקר להביא יין ישרה ענבים או צמוקים במים ויעשה מהם ד' כוסות שכך אמרו חכמים יין צמוקים לא יביא ואם הביא כשר וכיון דלקרבן אם הביא כשר לקידוש ולהבדלה כשר לכתחלה במקום שאי אפשר להביא יין דהא בלילי פסחים אין אומרים הגדה על הפת. ע"כ. וכך כתב הנגיד ז"ל, וכך כתב רב עמרם ז"ל.

## סימן קיח

ורבינו האיי ז"ל אמר בשעה שאין יין וצריכים לקדש על הפת מברכין על הפת תחלה ואחר כך על היום ודמי שהפת גורמת לקדושא שתאמר ואין מקדשין על הפת אלא במקום שאין היין כלל:

# סימן קיט

**עוד לו ז"ל**

וששאלתם הא דגרסינן בפרק ע"פ (דק"ה) רב חנינא בר שלמיה ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עלייהו רב המנונא סבא אמרי ליה חזי אי נגה וקדי' יומא ניפסוק ונקבעה לשבתא אמר להו לא צריכיתהו שבתא הוא קבעא אנפשיה דהתם אמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת לקידוש ילמדנו אדוננו אנא אמר רב שמועה זו והיאך פירושא (וצוה) (נ"א ליתא וצוה) שמצינו בתלמוד ארץ ישראל ביאור כמעט ולהתברר (נ"א ולא התברר) לנו ויש כמו זאת במקומות אחרים באומר שמועה מפי חכם ואין אנו מוציאין אותה כגון הא דאמרינן בפ' גט פשוט (דף קצ"ב ע"ב) מסייע ליה לחזקיה דאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר.

והשיב אל יקשה בעיניכם כי הרבה בלא מנין יש בתלמוד שמועות שנאמר בתוך מעשים וגופא דשמעתי' לא נאמרה בדוכתא אחריתי דזמנין דהדרין ואמרין גופא והוו בה וזמנין דשבק לה ומן ההוא דוכתא בלחוד גמרינן לה ולא צריכיתהו לאשכוחא בדוכתא אחריתי ויותר על כן משניות ובריתות דאמרין ת"ר ותניא ולא ידעינן היכא אמירן דלאו כולהו מכילתא מטיין להון וקאמרי' איפשר מלתא ולא אהדר ליה ואהדר ליה במכילתא אחריתי והכא הא שמעתא דאמר רב המנונא סבא הדא הוא דוכתא ולכך הוזכר מעשה זה כדי שתאמר בו שמועה זו ולמיקבעה בגמרא.

ואנו בנעורינו כך הגיע אלינו בעבור ההיא שמעתא באלו מציאות דאיסור ורב ספרא דאדכרי' מאי דתנן אלמנה מוכרת שלא בב"ד ואמר ליה ר' אבא לרב ספרא ולא אתמר עלה אמר רב יוסף אמר רב נחמן אין צריכה לב"ד מומחין אבל צריכה לב"ד הדיוטות שמראין דברים הללו דאיתמר עלה בדוכתא ובדוכתא ליכא מידי והכא בלחוד היא דאיתמר עלה וכמה תמהנו מזאת עד שראינו רוב התלמודים כך הוא וישר בעינינו והא שמעתא דרב דאתאן עלה מיהא אנו למדנו כשם ששבת קובעת מוקצה למעשר כך קובעת שבת לקידוש ופי' הדבר הזה כי העת שספק חשכה ספק לא חשכה אין מעשרין את הודאי וכל מה שהגיעה עונה זאת לא עשר הרי נקבע מוקצה כל השבת כולה ותנן מפנין תרומת ודאי אבל לא הטבל ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ואין אדם צריך לקבוע בלבבו על אותה התבואה שהיא מוקצה אלא הגעת העולה שהיא בלבבו של אדם ספק קובעת אותה למוקצה ואין אדם צריך לבדוק ולחקור וכך מעת שרואה אדם ספק חשכה ספק לא חשכה הרי נקבעת שבת לקידוש ואין צריך לחקור מן הגגות או מראשי דקלים ההגיע עת הקידוש במה

שאמר לו לרב המנונא לבדוק להם כדי שיסיקו לקידוש ויכינו את השלחן אלא מעת שנראית להם כי כבר נקבעה שבת והוקצה הטבל ונתחייבו להפסיק ומביאין את השלחן לקידוש ומה שמצאתם בתלמוד ארץ ישראל בענין שמועה זו אין אנו יודעין מה הוא אלא מה דגמירנא בפירושה הגדנו לכם וסופא דשמעתא סבור מינה כי היכי דקבעא לקידוש קבעא להבדלה כי הלכה פסוקה היא כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת ולא אמרן אלא לאפסוקי אבל לאתחולי קבעא והכי מפרשי רבנן לאפסוקי דלא מסלקי' שלחן ולהפסיק מלטעום כלום שאין אנו חייבין בשעה שספק חשכה ספק לא חשכה אבל להתחיל בסעודה אין מתחילין אלא בתר דנפיק יומא ומבדיל וכן אמרינן שאינה קובעת להפסיק ולא מחייב לאפוקי הני מילי לאכילה אבל לשתיה מפסיק ולשתיה נמי לא אמרן דמפסיק אלא חמרא ושכרא אבל מיא לא מפסיק:

והנגיד ז"ל אמר ולי אית מדרבנן דאמרי הא דאמור רבנן לענין אכילה דלא מפסיק היכא דאתחיל בשבת קודם ספק חשכה ספק לא חשכה אם לא גמר מן חשכה פורס מפה ומבדיל ואיכא לאקשויי היאך תאמר שאין מתחילין באכילה מספק חשכה וספק לא חשכה והא אנן תנן אם אין לו אלא כוס אחד מניחו עד לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו דאלמא אוכלין אפילו משחשכה אפי' במוצאי שבת דחא שבת יום גדול קרינן ליה ואפי' עד זמן הבדלה הוא יום גדול ולפי' אפי' משחשכה ופירוק קושיא (נ"א קושיא זו) כדאמרינן האם אין לו שאני הכא נמי אין לו שאני:

## סימן קכ

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם אם נכנס ש"ץ לב"הכנ ומצא צבור שמתפללין כבר תפלה של לחש והוא צריך עת שנכנס לעבור לפני התיבה לאלתר אם יתחייב לאחר שיתפלל לצבור לחזור ולהתפלל או נאמר שיצא ידי חובתו בתפלת הצבור.

והשיב כך היא תשובתכם אין צריך לחזור ולהתפלל בלחש מפני שכבר יצא ידי חובתו בתפלה שהתפלל לצבור אם נתכוון בה לאחרים מוציא לעצמו לא כ"ש ואם יש לומר המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כיון שע"י הדחק עושה ומפני צורך צבור אין בזה משום קטני אמנה.

## סימן קכא

וששאלתם הא דאמור רבנן בב"ק (דף צ"ב ע"ב) דבר זה משולש בכתובים כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו ואינו בכתובים הכין הוא אלו דברי בן סירא הן וכתובים היו לפי שהוצרכו רבנן לכתוב מדבריו והם כתובים לראיות ולענייניים אבל לא בכתבי הקדש ועוד רגילין רז"ל שאומרים טעם המקרא שלא בלשון הכתוב כדאמרינן מהיות טוב אל תקרא רע ומקשינן ומי כתיב כי האי גוונא ומהדרינן כי הוא אל תמנע טוב מבעליו וכתיב הכא נמי הולך את חכמים יחכם:

## סימן קכב

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד ובסופא כל מי שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם ורבי ישמעאל אמר כמה שיעורו של יוצרנו שהוא מכוסה מכל הבריות וכו' והתחיל בפרקיו מספר ופורש בכלל ופרט וקרא שמות כאדם שקורא שמות לאברי (נ"א לאדם) חבירו.

ועוד אמר רבי ישמעאל כשבאתי והרציתי הדברים לפני רבי עקיבא אמר לי כל מי שהוא יודע שיעורו של יוצרנו מובטח לו שהוא בן העולם הבא וכו' עד ובלבד שיהא שונה אותה במשנתה בכל יום והתחיל אומר קומתו כך וכך ודבר זה הוצרכנו לידע אם רבי ישמעאל שמע מרבו ורבו מרבו הלכה למ"מ או לא ואי איכא למימר דמדעתו קאמר והתנן כל מי שלא חס על כבוד קונו וכו' יבאר לנו אדוננו באר היטב:

רבינו שרירא זצ"ל ורבינו האיי ז"ל השיבו ואמרו אי אפשר לברר לכם דבר זה באר היטב אלא כללי בעלמא כי ח"ו שרבי ישמעאל אמר דברים הללו מדעתו ומאין באין דברים הללו מדעתו של אדם ועוד שיוצרנו מרומם ומעולה ח"ו מהיות לו אברים ומדות כפשוטן (נ"א של דברים) מדה לאורך ורוחב בשיעור קטן או גדול אבל השיעור והמדה היתה קבלה ידועה וחתומה על השגת בני אדם כי אין לומר במופלא ובמכוסה יותר כי אין דמות יערוך לו אלא הם דברי חכמים שיש צפוניהם טעמים גדולים גבוהים מכל הרי הררים ונפלאים מאד והללו רמזים שלהם וסודותיהם ורזים וסתרים שא"א למסרן לכל אדם אלא מי שיש לו מדות המסורות בידינו ואפי' ראשי פרקים וכ"ש פרטיהן כי על דבר זה ועל שהוא למטה ממנו ממעשה מרכבה אמרו חכמים ז"ל אמר רב חייא אין מוסרין ראשי פרקים אלא לאב ב"ד והוא שלבו דואג בקרבו ובדברי' שלמטה מכל אלו אמר ר' אמי אין מוסרין סתרי תורה אלא ליועץ חכם חרשים ונבון לחש ובלחש לוחשין

בו וכללות נותנין לו והוא מבין (נ"א רץ) בהם ומן השמים מראין אותו בסתרי לבו דאמ' במדרש ונבון לחש (ונבון נ"א) זה המבין דבר מתוך דבר לחש זה שראוי למסור לו סתרי תורה שניתנו בלחש ולכן היו מוסרין חכמים אחד לחברו הכרת פנים וסדרי שרטוטין שמקצתן אמורין בזה ספר תולדות אדם ומקצתן בסדר פסוק שלאחריו זכר ונקבה בראם לפי שאין מוסרין סתרים ורזים הללו אלא למי שרואין בו סימנין ראויים לכך:
והגדנו זאת לכם שחשובים אתם בלבנו אלא שא"א לנו לפתוח בדברים הללו ואף לא על פה אלא למי שראויים ואחר האסף שנים שלשה שכולן ראויין לישב במקום שאין אדם עובר שם אלא מבקשים אנו עליכם רחמים יהי רצון שכל מי שהוא ראוי מן השמים יאירו את עיניו:

## סימן קכג

וששאלתם על בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניח בת ונשאת הבת לישראל יש בבת כח לאחר שנשאת לישראל להאכיל אמה לתרומה אף על פי שהיא אינה אוכלת או לא.
תשובה אעפ"י שהבת אינה אוכלת מאכלת את האם וראינו ממה שאמר המשנה ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל שנשאת לכהן וילדה ממנו בת והלכה הבת ונשאת לעבד או לנכרי וילדה הימנו בן הרי הבן זה ממזר היה אם אמו בת ישראל שנשאת לכהן תאכל בתרומה וכו' היה הבת שהיא בת כהן אם נשאת למי שהוא פסול לה תפסל מן התרומה ואפילו אם לא ילדה וכ"ש אם ילדה ששניהם פסולים לכהונה ואפ"ה אם האם שהיא בת ישראל לכהן שהיא אוכלת בתרומה בשביל הזרע ואעפ"י שהוא פסול הרי נתברר שהיא אוכלת בתרומה בשביל זרע פסול.

## סימן קכד

**וששאלתם לענין עירובי תבשילין כתוב למעלה ואכתוב פעם שנית**:
עירובי תבשילין שאם חל יו"ט להיות ע"ש צריך שיקדים מיום ה' בשבת שהוא ערב י"ט ונוטל מעט בשר צלי ומבושל ומברך בא"ש אקב"ו על מצות עירוב ואומר בהדין עירובא יהא שרי לן למיפא ולבשולי מיומא טבא לשבתא ויצניע אותו בשר ולא יאכל אותו עד ליל שבת ולא יהא הבשר פחות מכזית ואם יהיה דג שפיר דמי.

## סימן קכה

עירובי חצרות אם יהיו שתי שכונות בחצר או יותר והם אינם משתתפים במזונותם אין רשאין להוציא מן הבתים לחצר ולא מן החצר לבתים עד שיערבו מע"ש הילכך צריך

שיקחו מכל בית מעט קמח ויערבו אותו ולשין את הכל ועושין רקיק אחד ומצניעין אותו בא' מן הבתים ומברך אקב"ו על מצות עירוב ואומר נמי בהדין עירובא משתרי לן לטלטל מביתא לדרתא ומדרתא לביתא וכו'.

## סימן קכו

ענין עירובי תחומין כגון שהיתה מילה או בית האבל או בית המשתה חוץ לתחום שבת נוטל רקיק אחד של לחם והולך בו ערב שבת או ערב יו"ט בחוץ למדינה שהוא שרוי בה ויתרחק ממנה עד שלא ישתייר בינו ובין המקום של מצוה אלא פחות מאלפים אמה ובלבד שלא ירחיק ממדינתו יותר מאלפים אמה ויניח שם העירוב ויאמר שביתתי בכאן שאבוא מחר בכאן.

ולענין הזכוי שאם זכה לעשות העירוב משל עצמו ולא יטול מאחר כלום נוטל שיעור העירוב ואם הוא שתופי מבואות צריך שיטול בכדי שיגיע לא' מבני מבוי כגרוגרת אם היו פחות מי"ח ולמעלה יטול ב' סעודות שהם שני שלישי ליטרא של קמח במשקל בבלי ואופה אותם ואומר לאדם א' זכי בהאי עירובא לכל בני מבוי כי היכי דנשתרי לכולהו לטלטולי בכל מבואה וכיון שנטל אותו אדם א' זכה בו לכל בני המבוי ולאחר כן מצניעין אותו יפה וכל זמן שאותו עירוב מצוי מותר לטלטל בכל המבוי ומחצר לחצר ומזכה להם ע"י בנו ובתו הגדולים ועל ידי אשתו אבל לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו וכל העירובין יתכן בהם זכוי:

ואם נתוסף אדם במבוי חוץ מאותם שהיו שם בשעת העירוב צריך לזכות בשבילו או ליטול ממנו חלקו וצריך נמי שיודיע לאנשי מבוי תחלה בשעת הזכוי ודוקא שהיתה אותה תצר בין ב' מבואות הוא שצריך להודיע לאותו ששוכן בה בשעת הזכוי אבל אם לא היה לו פתח אלא במבוי א' א"צ להודיע בעת הזכוי לפי שזכין לאדם שלא בפניו ובעירובי תבשילין נמי יזכה להם שלא מדעתם וכיון שהודיע אותם בי"ט שעירב בשבילם דיו וא"צ להודיעם בשעת הזכוי ודקס"ד דהא דאמר רב חסדא מדברי רבי' הקדוש נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה דבשבת הוא דלאו הכי מלתא דהא ליכא מאן דשרי בשבת ודקא אמרת לא מצינו חולב מאבות מלאכות ולא מן תולדות אשתמע הא דגרסי' בפ' המצניע החולב והמגבן וכו' ואמרו רב חמא בר גוריא אקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מחייב וכו' ומההוא נמי דאבא שאול שמעת דחולב הוא חייב משום מפרק דאמר לענין יונק מפרק כלאחר יד הוא טעמא דיונק הוא דמפרק כלאחר יד הא חולב בידו מפרק גמור הוא ומתוך שמלאכת אוכל נפש בי"ט בדברים

שאפשר לעשותן מערב י"ט שריא חולב נמי בתוך האוכל ואע"ג דהוא מלאכה וחולב לתוך הקערה והיא מלאכת משקין לא הותרה ביו"ט כ"ש המגבן דהיא מלאכת אסורא וחזינן בפי' דילן כלשון הזה מודה היה רבי יהודה לחכמים בזתים וענבים כיון דבני סחיטה נינהו יהיב דעתיה עלייהו והוו מוקצין ואסורין ולאו הכי הוא דאי משום מוקצה הוא פירות גופייהו ליתסרו אלא היינו טעמא דהיוצא מהן אסור משום דכי יהיב דעתיה אמשקין דידהו אחשובי אחשבינהו ונפקי להו מתורת אוכל לתורת משקין והוו להו נולד ואסירי וטעמא דנולד דאסיר משום פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש ומשום משקין שזבו גזרה שמא יסחוט ושאר משקין דלא יהיב דעתיה עלייהו בתורת אוכל הם ולאו נולד הם.

## סימן קכז

וששאלתם ההוא מעשה דרבי בנאה דהוה מציין מערתא מאי הוה עביד ומאי הוה חזי ר' בנאה הוה עסיק בציון מערתא כי היכי דליפרסם מקום טומאה דליבדלי כהני מינה והאי מעשה דאתמר בחלום ראה אותו ולא במראית העין.

## סימן קכח

וששאלתם על ההוא מעשה דרבב"ח היכא דנשקא ארעא ורקיעא מאי פירוש כך הוא כי מלך אלכסנדריא בנה מקום במדבר ועשה בו דמות רקיע וגלגל חוזר להראות בו חכמתו וראה אותו רבה בר בר חנא.

## סימן קכט

וששאלתם מאי מוסיפין בשבת וא"צ לומר בי"ט פי' מוסיפין על אהל עראי כגון שהביא מהצלת כרוכה מע"ש ונתנה כשהיא כרוכה על הקורות ופרש ממנה טפח בלבד והניח השאר כרוך ממנו לאויר בלילה ולמחר כשזורח עליו השמש מותר למשוך שאר המחצלת לסכך על עצמו ועל בהמתו מפני חום השמש הואיל והיה ממנה טפח פרוש מערב שבת שהוא שיעור אהל כשפורש השאר אינו עושה אהל עראי לכתחלה אלא מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי:

## סימן קל

וששאלתם על האי קרא דכתיב לא תתגודדו ולא תשימו קרחה וגו' וכתיב בספר ירמיה לא יספדו להם ולא יתגודדו ולא יקרחו להם אלמא הוו עבדי הכי קשו קראי אהדדי אנן לא

חזינן דקשו קראי אהדדי אטו מי קאמר להו התגודדו ושימו קרחה דקשיין קראי אהדדי אלא הכי קאמר אותם דברים שהייתם עובדים עליכם צווי ועושים למתיכם עכשיו אני מביא עליכם פורענות דלא מציתו למעבד להו ואין כאן קושיא כלל אבל ודאי אי איכא לאקשויי מההוא קרא אחרינא איכא לאקשויי קרחי וגזי על בני תענוגיך וגו' דהכא כתיב לא תתגודדו וכתי' קרחי וגזי ופירוקא דהא דאסר רחמנא גדידא וקרחה על מת הוא דאסר אבל על חי לא אסר והאי קרחי וגזי על החיים הוא דכתיב הרחיבי קרחתך כנשר כי גלו ממך:

## סימן קלא

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם רב האיי מי שנשבע שלא לשתות יין וידוע אצלנו שמי שאמר יין הוא של ענבים ושכר הוא של צמוקים מותר לו לשתות השכר אם לאו וכן מי שנשבע שלא ישתה שכר אם מותר לו לשתות יין (נ"א יברר לנו) אם א' מהן נכנס בכלל אחר.

כללו של דבר אמרו חכמים דבר ברור הוא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולפי מה שידוע בכל מקום בדברי יושביו שהם נושאים ונותנים מתחייבים בנדריהם ובשבועותיהם וכן אמרו רז"ל הנודר מן החלב מותר בקום ור"י אוסר וכן הלכה כר"י.

## סימן קלב

וששאלתם תנאי שאדם מתנה על עצמו בשטר ועשה תנאי קודם הקנין ולאחר הקנין התנה בלא קנין ולא בטלו הקנין שהיה מקודם כך הוא מן הדין כל תנאי שהתנו קודם הקנין ועל אותו תנאי נטל הקנין התנאי קיים ומאחר הקנין אין שום תנאי קיים דאמר רבא אין לאחר קנין כלום וכן אפי' בשום דבר בעולם אבל אם התנו לאח"כ ונטלו על אותו התנאי קנין והתנו שהקנין הראשון בטל הקנין הב' קיים והא' בטל כדשמואל דאמר שמואל תנאי דברים בטל תנאי קנין וכך הוא ההלכה.

## סימן קלג

וששאלתם שנים שבאו לדין ותבע ז"לז וכפר הא' והראה לו כתב ידו אם הוא קיים או לאו כך ראינו כיון שמראה כתב ידו אינו יכול לכפור וכך הלכה.

## סימן קלד

וששאלתם על ענין הנודר מן החלב אם הוא מותר בקום כך הוא דתנן הנודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר מן הקום אם נדר מותר בחלב ר' יוסי אומר הנודר מן הגבינה מותר בה בין מלחה בין תפלה ורמינהי הנודר מן העדשים מותר באשישים ור"י מתיר ל"ק מר כאתריה ומר כאתריה באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא באתריה דרבי יוסי קרו ליה קומא דחלבא לפיכך אם ידוע בדבור המקום שכל האומר יין סתם הוא של ענבים אין זה אסור אלא בשל ענבים אבל שכר אם אמר אדם בלשון הקדש הרי זה כולל כל המשכרין ואנו רואים שהיין בין ארבעים יום בכלל שכר הוא:

## סימן קלה

**לו ז"ל**

וששאלתם ראובן נשבע שלא יתפלל בכניסה פלוני ויש לו מקום קרוב ממנה ורצה לסתור אותו ולפתוח אותו לכנסת מהו שישב באותו מקום ויתפלל מי אמרי' כיון שבשעת שמועתו לא היה אותו מקום בבית הכנסת מותר לו עתה להתפלל בו או דילמא כיון שנפתח לאותה כנסת נעשה כמותה ואסור לו להתפלל בו כך ראינו כי ב"הכנ כבית דעלמא דמי ובבית תנן (נדרים דנ"ז) הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן המשקוף ולפנים ומקשי' ולחוץ לא מותיב רב מדי ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית כלו כיצד עומד בצד המשקוף ומסגיר מנין שאם עמד תחת המשקוף והסגיר או שהלך לביתו והסגיר שהסגרו מוסגר ת"ל והסגיר את הבית מכל מקום ומפרקי' שאני הכא דאמר קרא מן הבית עד שיצא מן הבית כלו הכא נמי אסור להתפלל באותו ב"הכנ מן המשקוף ולפנים ואותו מקום שהוא לו אם ערבו בכ"הכנ ונעשה הפקר לכל הצבור ונקרא ב"הכנ ומי שישב שם אומרים עליו כי ישב בב"הכנ הרי ראובן זה אסור להתפלל בו:

וא"ת בשעת שבועתו לא היה אותו מקום בב"הכנ כאשר כתוב בשאלתכם הרי פירשו חכמים כי הנודר והנשבע אוסר את עצמו בדבר שהוא מתחדש ודבר שלא בא לרשות הנודר ולאשר נשבע עליו דתנן (נדרים דמ"ז) קונם פירות האלו עלי קונם הם לפי אסור בחילופיהן ובגדוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגדוליהן ואמרי' עלה בעי רמי בר חמא קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרי' גבי דידיה היינו טעמא הואיל ואדם אוסר פירות חברו עליו אדם אוסר דבר שלא בא לעולם עליו גבי

חברו הואיל ואין אדם אוסר פירות על חברו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו או דלמא משום דחלופיהן כגדוליהן דמו לא שנא הוא ול"ש חברו.
ואסקינן בתשובה לכתחלה לא ואם עבר ועבד עבד אלא מיהו מבעיא שמעינן שאדם אוסר על עצמו דבר שלא בא לעולם או שלא בא לאותה רשות בקונם ואי אתה צריך לומר בשבועה ואי אתית לומר דהא שבועה דראובן לא דמיא לקונם פירות הללו עלי ולא דמיא אלא לשאני אוכל שאני טועם דהכי קאמר לא מצלינא התם תשובה דהאי שמותר בגדוליהן ומאי דלא הוה בשעת שבועה ותנן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו בגדולי גדוליהן אסורים דמי ליה מי שאמר איני מתפלל בב"הכנ הזה שכיון שנתכוון לבית ידוע לו באותה שעה אם הוסיפו עליו נמצא בית אחר אבל אם לא אמר ב"הכנ הזה אלא ב"הכנ פלוני אם הוסיפו עליו ונכנס המקום שהוסיפו עליו בכללה ונקראת כלה א' הרי בא אותו המקום בכלל השבועה:
ובהדיא תניא המודר הנאה מבני עירו אם בא וישב שם י"ב חדש אסור בו לפי' הנודר מב"הכנ ונוסף עליו בית אחר הוספה מוחלטת אסור בו אבל אם נעשה המקום משונה אותו שהוסיפו מב"הכנ ואומר רואיו חדר של ב"הכנ או שם לווי כל שהוא אין הצבור מתפללין שם אעפ"י שנטפל שמו לשם ב"הכנ מותר בו, כאותה ששנינו הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מן הסתווניות מותר בחומץ סתווניות ר' יהודה אומר כל ששם תולדתו קרוייה ונדר הימנו אסור כיוצא הימנו וחכמים מתירין ע"כ ל"פ אלא שיוצא ממנו נקרא חומץ סתווניות או דבש תמרים אבל אם נקרא תמרים או סתווניות לא פליגי שהוא אסור ותקנת ראובן זה שנשבע שלא יקדיש את המקום הזה שלו וישימהו מב"הכנ אלא יפתחהו לב"הכנ על מנת שהוא שלו מותר להתפלל שם ואם התנה כי אחר מותו יהא הקדש בב"הכנ כלו שפיר דמי:

## סימן קלו

**רב דוסא זצ"ל.**
מאן דאשתבע דלא אכיל פת זמן קצוב מהו לאכול ספוג וכעכין כיון דקי"ל דהלכתא כרבי יוחנן דאמר בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין רגילין בני אדם לקרוא ספוג וכעכין פת שרו או דלמא כיון דקי"ל דהלכתא כרבי יוחנן דאמר אפילו הדביק ולבסוף הרתיח חייב בחלה ומברך עליו המוציא וספוג מעשה אילפס הוא ולא עוד אלא הרתיח ולבסוף הדביק הוא וכן עושים אצלינו שמרתיח שמן בטגן של מיני מתכות ועושין גריסות מן הבצק ומטגנין אותן כשהוא על האש והשמן רותח:

ועוד מעשה דרב הונא דאכל תריסר ריפתי עד כל שאחרים קובעים סעודה עליו חייב לברך וממעשה דרב יצחק עסיק ליה לבריה עד התם דקבעי עילווייהו דילפי' דכיון דקבע אניש סעודתיה על כעכין מברך עלייהו המוציא וג' ברכות:

הני ספוג וכעכין אסירי על הנשבע על הפת ועוד שרי ליה למיכל דייסא ואע"ג דאקרייא נהמא דאמר ר' זעירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא או לא וזה הנשבע או אחר דמאי דסליק אדעתיה והות כונתיה בעידן שבועה על הפת האפוי הידוע בתנור ובפורני בלחוד סמיך על כונתו ושרי ליה למיכל מאי דליתיה אפילו (נ"א אפוי) בתנור ובפורני או לא. הכין חזי' דסופגנין וכעכין נהמא איקרון וסופגנין דתחילת עיסה וסוף עיסה לא ידעי' היכי אינון ואנן אתרמיא לן כי הא מלתא משיעור שתין שנין דאשתבענא בשעת קניטת דעת כי הא שבועה וכל סבי ורבוותא דההוא זמן שרו לנא פת הצנומה בקדרה דלא אשתייר בה פירורין ואפי' פחות מכזית ולית בה תוריתא דלחמא כל עיקר אלא דהויא לה כעין שרוף ולא שרו לנו למיכלה בתורת אכילה ולעסה אלא למשרפה מישרף כעין שתיה והכין עבידנא באסמכתא דכלהון:

ואע"ג דהוה פת מתחילה כיון דנפקא לה מתואר (נ"א מתורת) לחם ואימחיא לה והויא לה כעין מיחא לא מיקרייא נהמא כל עיקר וכי דתנן הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים ואי מעריב ביה בשרא דקיקא או דובשא טפי נפיק מתורת לחם והוי כעין חביצא או דייסא ודייסא גופיה הוי היתר גמור למאן דאשתבע דלא אכיל לחמא והא דאמר רבי זירא דאכלי נהמא בנהמא לשון הבאי ניהו ולא כמתכונתו אבל מה דכתבתון אם אמר הנשבע שלא היתה כונתו אלא על הפת האויה בתנור ובפורני בלבד או אמר שהן (נ"א שאין) הסופגנים והדובשנים והכעכין והאסקריטין וכיוצא בהן בדעת ב"ח (ב"ח אינו בנ"א) באותה שעה והייתי סבור שאינן בכלל שבועתי וכך היתה כונתי שאיני נאסר אלא באפוי בתנור ובפורני בלבד הרי הקולר תלוי בצוארו ואינו צריך להשאל דאפי' בשבועת מרמה באומ' שנתכוונתי במה שאינו לשון בני אדם בשיחתן כזאת תנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות. הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי להיות נודר בו קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא מאשתי ראשונה שגרשתי כולם אין נשאלין ואם נשאלין עונשין אותן ומחמירין עליהם דברי ר"מ וחכ"א פותחין להן פתח ממקום אחר ומלמדין אותן שלא יהיו עושין כן ואמרינן עלה מאי קאמר אמר רב יהודה הכי קאמר כולן אין צריכין שאלה בד"א בתלמיד חכם אבל ע"ה שבא לשאול עונשין אותו ומחמירין עליו וכי הא

מילתא דמיפרשא בשאלתכון קילא מן הכין טובא וכגון האי אם נשאל מתירין לו דלאו מרמה עבד אלא הכין הות דעתיה דהיא לשון בני אדם:

## סימן קלז

**רב שרירא גאון ז"ל**:

וזה תורף השאלה והתשובה. וששאלתם הא דאמרינן במסכת נדרים הלכה נזקקין לאלהי ישראל ופותחין בחרטה וקשיא לן הא דאמר רב אסי אין נזקקין לאלהי ישראל חוץ מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני וכו' ומיהו נזקקין לאלהי ישראל. הכין חזינן דגברא אגברא לא מרמי דרב אסי ורב נחמן פליגי ובשמעתא ודאי הלכתא כרב נחמן דפותחין בחרטה וכי הכי דמפרש ולא מבעיא דמתני' כגון ר' מאיר אומר יש דברים שהן כנולד ואין כנולד וחכמים מודים לו ועוד אמר ר"מ פותחין לאדם מן הכתוב בתורה וכגון פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה דרבי עקיבא וכגון פותחין לאדם בשבתות ובי"ט ופותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו אלא אפי' דגמ' כר' שמעון בר' וכר' ישמעאל בר' יוסי וכדביתהו (נ"א וכתבינהו והאמת וכדביתהו דאביי) דאלין כולהון בכי הא פותחין לאיחרוטי על נדריהון ושבועותי' אלא מיהו עיקר מלתא כדרב אסי ניהו ועל הכין הוא בנינא דענין זקוקא דמזדקקינן לשבועה להפר (נ"א להפר אותה) דמשוינן לה כגון שבועת שגגות דתנן שבועת שגגות מותרות ונדרי שגגות מותרין כגון קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכה את בני ונודע שלא גנבה דהא כי אשתבע אסתבר ליה דגנבה את כיסו והכת את בנו ולא הות מלתא הכי וכיון דאלו הוה ידע שלא גנבה ולא הכתה לא הוה משתבע הרי זה מותר ולא מחייב בשבועתו דהויא לה שבועת שגגות והכי קאמר רב אסי דודאי אמר בפיו דמשום הכי אשתבע אי נמי דמוכחא מלתא הוה ליה כתולה נדרו בדבר אחר וכי ההוא דתנן קונם שאיני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה, שחורה והרי היא לבנה, קצרה והרי היא ארוכה לא מפני שהיתה כעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה אלא שהנדר טעות וכדתנן קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב אמר לו והלא בצל כופרי יפה ללב קסברי רבנן דלא מבעיא בהדא מילתא דמוכחא דהות בדעתיה בעידן נדרו ושבועתו חלוף מאי דאיתיה בודאי אלא אפילו אית מדעם אחרינא דלא הוה בדעתיה בעת הנדר או השבועה אי הוה דכיר לה או הוה ידיע בה בעת שבועתו לא הוה משתבע כאילין מלין דמיין ואית לן למפתח ליה בכי האי [גוונא] ואדכורי מילי דאי הויין בדעתיה לא משתבע ואפי' באלהי ישראל מזדקקינן לה ומתירין את שבועתו כד משכחי' ליה פתחא דחרטה וחשבינן מאן

דאנשי מדעם דאי הוה דכיר ליה לא אשתבע, מאן דאשתבע בשביל מלתא דאי דמיא ליה והות בדעתיה ולא הות כדאידמי ליה והלכתא כאילין מילי אבל רב אסי ס"ל דאי ודאי משתבע אדעתא דמלתא דאידמיא ליה (נ"א והות בדעתיה ולא הות כדאידמי ליה) עת שבועתו ואשתכח דלא הוה הכי נשאלין לו ומתירין את שבועתו ולא הוה צריך למפתח ליה פתחא אבל לא דכור (נ"א לאדכורי) מלתא דלא הוה בדעתיה דאלו הוה דכיר לה לא משתבע לית לן בה והכי אמר רב יוסף האי שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם מתיר אלא ד' נדרים הללו קסבר אין פותחין בחרטה וסכר דמאן דהוא משתבע באלהי ישראל לא מזקיקנן ליה היכא דודאי אמר בפומיה הני מילי דאתלי לשבועתיה בהן כגון אשתי נהנית לי כדאמרינן ההוא דאתא לקמיה דרב אסי אמר ליה במאי נדרת אמר ליה באלהי ישראל א"ל אי נדרת במאי לא מזדקיקנן לאלהי ישראל מזדקיקנ' לך (אי נדרת במוהי מזדקינא לך וכו' באלהי ישראל לא מזדקינא לך, נדרים דכ"ב ע"א) וזהו פי' אין נזקקין לאלהי ישראל ורבנן אמרי היכא ודאי דאדכיר נפשיה דאדעתיה אשתבע ולא אשתכחת כגון אשתי נהנית לי לא צריך שאלה דאמר רבי יהודה אמר רב אסי ד' נדרים הללו צריכים שאלה לחכם כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי תנא תני ד' נדרים התירו חכמים ואת שאמרת שאלה וכי אצטריכינן שאלה לחכם לגלויי דעתיה ומאי דלא אדכריה בפומיה:

ואנן השתא אי עבדי' קרוב לרב אסי (נ"א לדרב אסי) דמר רב יהודאי זצ"ל סליק ממתיבתא אזדקוקי לשבועות ולא הוה מזדקיק, ומאן דבתריה הוו אמרי לית כן למעבד מה דלא עבד מר רב יהודאי אלא כי הא כי מתרמיא מלתא דאית בה תקנתא או מצוה כגון עשיית שלום בין איש לאשתו וכגון שלמא דצבורא דכנשתא ובדומין לזה (נ"א מזדקיקינן לה) במילי דמוכחן וברירן קרוב לכדרב אסי אבל פתחי כי ההוא דאתא לקמיה דרב וכר"ש ברבי וכרבי ישמעאל בר"י וכדביתהו דאביי וכההוא דאתא לקמיה דר"א וכיוצא בה לא עבדי'.

## סימן קלח

**לרבי' האיי ז"ל**

וששאלתם אם יעמוד אדם וידור על דבר שיעשה או שלא יעשה אעפ"י שרבים שמעו ממנו וכל אחד ואחד שם לבו אל טעם הדבר אעפ"כ יש לנודר לישאל ויש לחכם לפתוח לו פתח וכשאומר לו אם נדר על דעת כן והוא אומר לאו מתירין אותו מיד ואין חוששין למה ששמו הרבים אל דעתם בשבועתו לפי שהנודר תלוי בדעתו ולא בדעת אחרים אבל

אם נדר על דעת רבים כגון שאמר לרבים על דעתכם אני נודר שאעשה כך או שלא אעשה אין לו דרך להשאל על נדרו לפי שאין הדבר תלוי בדעתו אלא בדעת אחרים.

## סימן קלט

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם על רבים שקבלו על עצמם שיעשו תענית או שיתקנו תקונים ואח"ך נודע להם כי הטוב והישר לשנות את הדבר בודאי ובבירור שיש להם לשנות כ"ש שאם רצו לפחות ולהוסיף שאין בכך כלום ואם החרימו על שום דבר רשאין הן להתיר החרם (נ"א ואין בכך כלום) אלא שראוי להיות השינוי (נ"א הסדר) שנראה להם בדעתם כי הוא הטוב והישר:

## סימן קמ

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם מי שנשבע להתענות ביום פורים (נ"א מהו) כך אנו רואין והענין הוא כן שאין במשתה פורים לדחות שבועת שם שמים ולעשותה כמצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני ואפשר שיעשה סעודה בלילה ויוצא בה ידי חובתו וכך הורה רב שר שלום ז"ל.

## סימן קמא

וששאלתם הנשבע בעשרת הדברות ובס"ת אין לו הפרה לעולם שכיון שיש בעשרת הדברות כלל התורה ומקראות והזכרות כספר תורה הם ואין לו הפרה והרב ברג'לוני ז"ל (נ"א כתב) אפשר בהאי נשבע בספר תפלות ותחנונים דנקיט ליה בידיה אי נמי דאמר בו או במה שכתוב בו.

## סימן קמב

**לגאון ז"ל**

השומע אזכרה מחברו בכל לשון צריך לנדותו או דלמא אין מנדין אלא על לשון קדש בלבד.

תשובה מי שמנדה בכל לשון מנדה וחסידים הראשונים עושין כן.

## סימן קמג

**לרבינו האיי ז"ל.**

נוהגים העמים אשר סביבותינו לומר ביו"הכ כל נדרי ואומר דברי הערמה לשנה הבאה אין ראוי לעשות כן ואותם אשר התירו ותקנו דבר זה סמכו על דעתם והחסידים הקדמונים לא נהגו לעשות הערמות בנדרים ובשבועות בליל יום כפור וחס וחלילה וכבר ראינו ועיינו בדברים אלו וידענו מקבלת חכמה ידועה ענין הנדר והשבועה ואין לסמוך בדבר אשר ה' לא צוה.

**לרב האיי בר מר רב נחשון ז"ל**

דהלכה כרבא דמחמיר וראינו אנשים בארצות עושים כמשנה אחת אשר קצת גאונים סמכו עליה לעשות הערמות וחרטות בליל יו"הך אנו אין נוהגים ואין ראוי להיות מפירין נדרים ולא נוהגים להפר לא בראש השנה ולא ביו"הך ולא שמענו מרבותינו ז"ל שיהיו נוהגים זה כל עיקר וגם אתם הנוהגים זה החמירו ועשו כמנהג חסידים הראשונים ואל תשנו ממנהג ב' הישיבות. ופן תאמרו הן מצאנו חכמה כמה הערמות עשו רבנן ז"ל כגון מערים אדם על תבואתו וכו':

חס וחלילה לעשות כן בנדר ובשבועה כי דבר גדול הוא.

ובא אלינו איש חכם וחסיד זקן ודרש בישיבה כתיב ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש זה נדר ואת הירח זו שבועה ואם אתה עובר או מערים על שום א' מהם מיד ונדחת וצריך תשובה גדולה שאין תשובה כמותה מאי טעמא משום דהשם נוטל נקמה ממך ואתה משתחוה בסבה זו לעובדי השמש והירח ועל כן כתיב בתריה העידותי בכם היום וגו' כי אבוד תאבדון וסדר משנה תוספת על סדרי שלנו ראינו בידו שהיה מביא ולא זכינו להעתיק שסבתו גדולה ונחפז ללכת ואתם אחינו הזהרו בענין זה וטוב לכם.

**סימן קמג-יב**

**לגאון ז"ל**

יכולים הצבור להתנות בי"הכ כל נדרים שנודרין משנה זו לשנה אחרת. נדרים אין נשנין בשתי ישיבות היום יותר משנה וכן אמר מר יאודאי ז"ל דאנן לא גרסינן נדרים ולא ידעינן לאסור ולהתיר בה לא נדר ולא שבועה.

**סימן קמג-יג**

**לרבינו סעדיא ז"ל**

בליל יו"הכ עומד ש"ץ ואומר כל נדרי ואסרי וחרמי ושבועי וקונמי שנדרנו ושחרמנו ושאסרנו ושנשבענו ושקיימנו על עצמנו בשבועה וכו' עד ככתוב ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו'. אבל מי שנשבע כל השנה שבועה לבטלה לא.

**סימן קמג-יד**

**ועוד לו ז"ל**

אלא שאמר בסוף דבריו (ראה שם בטור השינויים) וכי תקון רבנן לומר כל נדרי לעדה ששגגה ואסרה איסר על נפשה בבית הכנסת כגון נדרי אונסים ושגגות צבור כדכתיב ואם כל עדת ישראל ישגו.

**סימן קמג-טו**

**לרב נטרונאי גאון ז"ל**

אין נוהגין לא בשתי ישיבות ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בראש השנה ולא ביו"הכ אלא שמענו שבשאר ארצות אומרים כל נדרי אבל אנו לא ראינו ולא שמענו מרבותינו.

**סימן קמג-טז**

**לרבי יצחק בן גיאת ז"ל**

ואנו אומרים דהתרת נדרים ושבועות בסדר הזה לא למדנו ולא שמענו. ובנדרים גרסי' הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה הרי הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ומקשינן אי זכור בשעת הנדר עקריה לתנאיה וקיימי לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהיה זכור בשעת הנדר רבא אמר כגון דאתני בר"ה ולא ידע אמאי אתני וקא נדר ונזכר בשעת הנדר דאתני. אמר בשעת נדרו דעו שעל דעת ראשונה אני נודר בטל תנאו וקיים נדרו.

רב הונא סבר למדרשיה בפירקא א"ל רבא תנא מסתים לה סתים כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפרקא. הא למדת דאפי' מאן דאתני אעיקרא לא סבר רבא לאורויי כ"ש נדרים ושבועות שעברו כבר שאין מתירין ואין מורין להיתר ומה מועלת להתרה לפי שמתנה לאחר נדרו שיהא בטל הילכך אין אנו סוברים ולא נוהגים לעשות כן.

**סימן קמג-יז**

**לרבינו האיי בר מר רב נחשון ז"ל**

וכל זה כרבא שם דמחמיר לפיכך אין אנו עושין במשנה זו ואין אנו נוהגים מפירים נדרים ולא נוהגים להפר בין בר"ה בין בי"הכ ולא שמענו מרז"ל שיהיו נוהגים זה כל עיקר אף אתם החמירו כמותינו ולא תשנו ממנהג הישיבות. ע"כ.

## סימן קמד

**לרבינו האיי ז"ל**

הא דאמר ריב"ל כל מעשה בראשית בקומתן נבראו לדעתן נבראו לצביונן נבראו ואשכחן דאמור שאמר הקב"ה לכל בריה ממעשה בראשית היאך אתה רוצה שאבראך והוא אומר

כך וכך והוא בוראו לצביונו כלום יש בו ממש קודם שיבראנו שיהא לו צביון או מהות ילמדנו אדונינו רבינו.
עמדנו על שאלתכם וראינו להשיב לכם והנה שלחנו לכם פעם אחרת על הדברים האלה אבל יש שפירשו שכל מין ומין מבעלי חיים ברא המקום כנגדו ברקיע ממין המלאכים הרוחניים ואמר להם היאך אתה רוצה שאברא כמוך בעולם היאך אתה רוצה שתהא כמוך בעולם ולדעתו בראו ולצביונו ושאנו אומ' דריב"ל הכי קאמר לצביונו ולדעתו שעכשיו שצפה הקב"ה וגלוי לפניו מה תהא דעתם וצביונן ולפיהן בראם ועכשיו אחר שנבראו אנו אומרים כי דעתם וצביונם שהוא עכשיו מוכנים היו מאז.
ואשר כתבתם בקומתן לישנא דרבוותא בקמתן וכן אמר אסור לאדם שיעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמתה וגם כן אמרו מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה בש"א משתעמוד בקמתה זו הוא לישנא דרבוותא.

## סימן קמה

וששאלתם מאן דמקדש קדשי עניים או לב"הכנ לא יזכיר שום הקדש אלא לימא הרי זו לעניים או לב"הכנ ואסור לו לאדם להיות רגיל בנדרים והנודר נקרא רשע ושאינו נודר נקרא כשר כדתנן כנדרי רשעים נדר ובקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות והפרת נדרים בג' הדיוטות ומומחה אפי' ביחיד והלכה פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל ועומד ויחידי ובלילה אזדקיק ליה רב לרבינו חננאל עומד יחידי ובלילה ואפי' הוא בשבת ואפי' היה להם אפשר מבעוד יום ובקרובים שאינו כמשפט ולשון חכמים מרפא בעלמא הוא זה מן ההלכה אבל מר יהודאי גאון ז"ל לא נשנת נדרים בישיבה והגאונים שאחריו נמנעו מלהתיר נדרים אבל (נ"א אלא) לדבר מצוה כגון שימת שלום בין איש לאשתו וכגון ד' נדרים שנראה כאלו נדר טעות ולא בחרטה ודוקא בהתרת חכם החמירו אבל (נ"א בהפרת) בעל לא החמירו דבעל מפר ביום שמעו בין בנדר בין בשבועה זה לשון הרב ז"ל.

## סימן קמו

**לגאון ז"ל**

וששאלתם גוי שמילא מים בשבת והביא מרשות הרבים לצרכו מהו לשתות ממנו ישראל הכי איתחזיאת לנא מלתא דכל מאי דעביד גוי לצרכיה דנפשיה שרי ליה (נ"א לישראל) לאסתפוקי מיניה בין הוא ובין בהמתו דקתני נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו

ישראל אם בשביל ישראל אסור, מלא מים להשקות את בהמתו משקה אחריו ישראל אם בשביל ישראל הוא אסור עשה כבש לירד בו ירד אחריו ישראל אם בשביל ישראל הוא אסור מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ועשה בו גוי כבש לירד בו וירדו בו זקנים ור"ג וקתני בברייתא גוי שלקט עשבים להאכיל בהמתו מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל וכו' בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור דחיישינן דכיון דידע ליה ואיתיה בהדיה דלמא מאית ומייתי בשביל ישראל כללא דמלתא דאי ידע ישראל דגוי לצרכיה דנפשיה הוא דאייתינהו שרי ליה למשתי מנהון ואע"ג דאייתינהו מרשות הרבים ואמרי' עלה אמר מר בד"א שאין מכירו אבל מכירו אסור הא רבן גמליאל דמכירו הוה אמר אביי שלא בפניו הוה רבא אמר אפי' תימא (שלא) בפניו נר לאחד נר למאה דמותבינן תוב ואמרינן מותבי לישראל דמכירו למאי דקא מתרץ רבא דוקא דידע ליה ואית ליה אחוה בהדיה אי נמי דצריך ליה במדעם א"נ כיוצא בהן דכי הלין מלי דאית למימריה ומייתי בשביל ישראל אבל סתמא אע"ג דמכירו לא אית למיחש ליה ושפיר דמי.

## סימן קמז

וששאלתם הא דאמר ר' יצחק מוליכו ד' אמות הלכה כך ועבדי' הכי ומיהו צריך לישב כל פחות מד' אמות אבל בעמידה אין בכך כלום ואסור לעשות כן ואם עושה כן הרי זה מחלל שבת שהרי מעביר ד' אמות ברשות הרבים בעמידה אעפ"י שהולך ועומד הליכה א' היא וצריך לישב כל פחות מד' אמות ואפי' בשדה או בכרמלית שאין בה סקילה ואם העביר בתוכן ולא יש בכל פחות מד' אמות חייב מלקות מדרבנן דקאמרינן אבל ים ובקעה וכו' ובסופא קאמרי' ואין נושאין ונותנין בתוכו ואם נשא ונתן פטור אבל אסור מדרבנן וחייב מלקות מדרבנן דקאמרי' כל פטורי דשבת פטור אבל אסור.

## סימן קמח

וששאלתם אמ"ר יוסי יהא חלקי עם אוכלי ג' סעודות בשבת והואיל וג' סעודות מצוה רבה היא מכל הני אנפי דפרשינן צריך איניש למזהר בהו ולא ליפשע מלמעבדינהו מיהו אצטריכי' לפרושי דנהגי בהו עלמא בתרי אנפי איכא מאן דנהיג למעבדינהו זה לאחר זה כגון שיש לאדם ב' תבשילין או כפום מאי דאית ליה ומקרבי תכא ומשו ידייהו ומקדש על הכוס בפ"הג בקול והיינו קדושא רבא ושרי המוציא אתרתי ריפתי כדפרשית דנקיט תרתי ובצע חדא ואכיל מאי דבעי ומשי ידיה ופורש מפה ומברך ב"המז והדר משי ידיה ולא נהוג כל"ע לקדושי בפ"הג על הכוס כדקדמיתא אלא משו ידייהו ובצע

אתרתי ריפתא כל עידן דאכיל בשבתא ואפי' מכמה זמני ומייתי מן מאכל דאית ליה ואכיל מאי דבעי והדר בריך ברכת המזון ומסלקי תכא.
ואית דנהוג למעבדינהי כל חדא באנפי עצמה חדא בלילה וחדא בצפרא וחדא במנחה והיינו עיקר ג' סעודות ובהכי נפיק אינש ידי חובה דהיכי אפשר להני דנהיגי למעבד לתרתי דיומא בחדא תכא אפשר יתיב ודעתיה למיכל ותכא ותבשילי קמיה ומפסיק סעודתיה ומברך ברכות שאין צריכות לו וקרוב להיות עובר משום ש"ש לבטלה.
ועוד מההיא מתני' דפ' כל כתבי הקדש דאדכרו בה רבנן מצות ג' סעודות שמעת מינה דהכי הוא סדר ג' סעודות דקתני מצילין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות שחרית מצילין מזון ב' סעודות למנחה מצילין מזון סעודה אחת כלומר שעדיין יש לו לאכול ולהשלים בה מצות עונג שבת בג' סעודות ולולי זה לא היו מתירין לו חכמים להציל מן הדליקה ולא התירו אלא לשיעור מצות עונג שבת ולא לאכילתו.
ומאי דאדכרו רבנן בהדחת כלים דלא שרו להדיח אלא מה שצריך לאכול בו בשבת לפי זמן סעודותיו ולא קאמרי התם משום עונג שבת בלחוד דאי משום עונג שבת בלחוד לא הוו מדכרי אלא ערבית שחרית ומנחה כדקתני בהצלת מזון אלא הכי קתני ת"ר קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים דכיון דזמן אכילה היא ואיכא אינשי דמתענגי ובעו למיכל בצהרים שרו להדיח כלי אכילה דצורך שבת הוא בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ולמעלה שוב אינו מדיח דלאו אורח ארעא למיכל תוב, ולאו צורך היא והוה ליה מכין לחול אבל כלי שתיה מדיח כל היום שאין קבע לשתיה.
והני דנהוג למעבד תרתי סעודתא דיממא על חדא תכא אמרי לך ודאי מצוה מן המובחר למעבד בשחרית ובמנחה מיהו שאר עמא דלא שכיח להו ולא אפשר להו לתקוני מאכל לתרי זמני לשחרית ולמנחה כי היכי דלא ליפשעו במצות ג' סעודות שרינן להו משום כבוד שבת להפסיד אכילתן ולברך ברכות על המזון באמצע ואע"ג דדעתייהו למיכל טפי דהני ברכות לאו לבטלה אינון אלא לקיומי ג' סעודות שצונו המקום מברכי' להו וכדאשכחינן דשרו רבנן בערב שבת אם היה אוכל ושותה וקדש עליו היום שפורש מפה ומקדש ואח"כ שרי המוציא וגמר לסעודתיה ומברך ב"המז והני אמרי לך לא דמי התם אע"ג דשרו רבנן לפרוש מפה ולקדש ולחזור להמוציא לא שרו לברך ברכת המזון אא"כ גמרו סעודתייהו אבל הכא דלא גמרו סעודתייהו ותכא קמיה אינש ותבשילי היכי שרי להפסיק ולברך ולחזור ולברך אי משום ג' סעודות אפשר לקיומינהו במנחה וכ"ש דעיקר

המצוה במנחה הילכך לא אפשר תרתי דיממא למיהוי אלא חדא בשחרית וחדא במנחה והכי מסתברא לן וזהו יסוד מצוה ומיהו נהוג עלמא למעבדינהו אחדא תכא שלא כהלכה וממאי דגרסינן גבי י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ומשיירין מזון ב' סעודות כדי לאכול עד ד' שעות דמשמע מינה דסעודה ג' במנחה היא. ע"כ הרב ברג'לוני ז"ל.

## סימן קמט

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם הא דאמור רבנן לא יאחז אדם תפילין בראשו וס"ת בזרועו זה ס"ת שאמרו כגון שכתוב בו מן אנכי ה' אלהיך עד וכל אשר לרעך שהן תרי"ג אותיות כנגד תרי"ג מצות שבתורה.

## סימן קנ

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם בעל קרי בין באונס בין שלא באונס ט' קבין ונותנין טעם הראשונים (נ"א ונותן טעם ותו לא) על שלא באונס מפני שלא יהיו בני ישראל משמשין מטותיהן כתרנגולין בעל קרי מותר להניח תפלין דמקשי' בסוכה נימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ותירץ אביי הכא בילדים ונשותיהן עמהם שמא יבואו לידי הרגל עברה דדבר ברור הוא שאסור לשמש מטתו היינו שתפלין שבראשו (נ"א בראשו) כדגרסינן בית שיש בו תפלין אסור לשמש בו את המטה עד שיניחם כלי בתוך כלי וכל שכן כשהן בראשו.

## סימן קנא

**ועוד לו ז"ל**

וששאלתם הא דאמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש וכו' והוקשה לכם זכרנו לחיים ששואלין בג' ראשונות ובספר חיים בג' אחרונות כך מנהג בב' ישיבות ששואלין במגן זכרנו לחיים ובהודאה וכתוב לחיים ובשים שלום בספר חיים מר"ה עד יו"הכ ולא קשיא אדרב יהודה שכשאמר ר' יהודה בצרכי יחיד קאמר כגון יחיד שיש לו לבקש דבר הצריך לו וכמו שאמרו חכמים נחום המדי אומר שואל אדם צרכיו בשומע תפלה ואמר רב חייא אמר רב אף עפ"י שאמרו חכמים שואל אדם צרכיו בשומע תפלה היה לו חולה בתוך ביתו אומרה בברכת חולים היה צריך לפרנסה אומרה בברכת השנים ושאמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו כגון זה קאמר.

וראיה לדבר שלא אמר אין שואלין אלא אל ישאל אדם כגון יחיד אבל צבור כגון זכרנו לחיים שכל ישראל צריכים להם שואלים ולא קשיא אדרב יהודה וכ"ש בין ר"ה ליו"הכ שכל העולם נדון בו וצריכים הכל לשאול כל צרכיהם ושעה צריכה לכך היא דצרכי רבים היא ולא קשיא.

## סימן קנב

וששאלתם זמרא במנא פי' שם סוגיא דזמרא שאינו בלשון הקדש בין דמנא בין דפומא מנא לן דאסור וכן חזן המנגן בלשון ישמעאל דכתיב אל תשמח ישראל אל גיל וגו' ואסיקנא אפילו במשתה אסור.

## סימן קנג

וששאלתם ענין התפלין כבר אמרו חכמים אמר עולא כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו ואמר רב חייא בר אבא אמ"ר יוחנן הרוצה לקבל עליו מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו ויניח תפלין ויקרא ק"ש ויתפלל וזו היא מ"ש שלימה מכלל דהקורא בלא תפלין דמלכותו חסרה ועוד שנו חכמים כל שאינו מניח תפלין בכל יום עובר בשמנה עשה.

ועוד שנו איזהו עם הארץ רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפלין מפני שהוקשה כל התורה כולה לתפלין דכתיב למען תהיה תורת יי בפיך וכל שמניח תפלין כאלו כל התורה כולה בפיו מפני שקבל עליו מלכות שמים שלימה.

ועוד אמר מר ביאת הארץ דכתב רחמנא למה לי דכתיב והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וגו' וכתיב בפרשה והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך אמר הקדוש ברוך הוא עשה מצוה שבשבילה תכנס לארץ ובשבילה תזכה לחיי העולם הבא.

ואם בא אדם לומר תפלין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים כך פירשו חז"ל במה דב"א בשעת השמד שגוזרים כל המניח תפלין ינקרו את מוחו אמרו חכמים כל היודע עצמו שהוא צדיק גמור כאלישע בעל כנפים שעשו לו נס בשעת השמד ומסר עצמו למיתה יניח תפלין ואם לאו אל יביא עצמו לידי סכנה שאם אתה אומר כן ס"ת גדול ומקודש שיש בו כמה פרשיות והוא שלם ואתה פותח בו וקורא בו בכל זמן וק"ו תפלין מכאן אתה למד שלא שנו חכמים תפלין צריכין גוף נקי אלא בשעת השמד ולא בזמן אחר.

ועוד שנו חכמים תינוק היודע לשמור תפליו אביו לוקח לו תפלין כדי לחנכו במצות וכ"ש בן י"ג שנה שהוא חייב במצות תפלין וכל הפושע במצות תפלין דנין אותו בגיהנם י"ב חדש ומאן נינהו פושעי ישראל בגופן אמר ר"ש ן' לקיש קרקפתא דלא מנח תפלין.
ועוד שנו חכמים ליום הדין אם יש תפלין עם עונות בכף מאזנים בעון שפשע ולא הניח תפלין היא מכרעת ואם היה זהיר במצות תפלין כף של זכיות מכרעת והכי איתא בירושלמי שאין לך גדול בכל מצות שבתורה כמצות תפלין שהוקשה כל התורה כולה לתפלין בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך.

**לשר שלום**

קלף של תפלין ורצועותיהן צריכין עבוד לשמן וצריכות עור בהמה טהורה מי שאין לו תפלה של ראש יניח של יד וכן מי שאין לו של יד יניח של ראש ויברך על כל אחת מהן ומי שיש לו ב' תפלין של ראש ואין לו תפלה של יד שולח עור על אחת מהן ויוצא בה ידי חובתו והני מילי בחדתא דלא הניחן בראשו אבל בעתיקתא דהניחן בראשו לא דאמרינן תפלה של ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה אי נמי היכא דאתני עליהן מעיקרא דדעתיה לעשותן של יד שרי וזמן הנחת תפלין כל זמן שלא שקעה חמה ואפי' בין השמשות נמי זמן הנחה הוא ומנהג ב' ישיבות שחולצין לאחר כימי השמים על הארץ של ערבית ותפלה של יד צריכה שתהא בגובה שבזרוע כנגד הלב ותפלה של ראש מקום שמוחו של תינוק רופס.
והמניח תפלין תדיר אפי' לארבעים וחמש שנים אין צריכות בדיקה שכיון שתדיר בהן להניחם אויר שולט בהם ואין מתעפשות מבפנים ואם אין מניחם אלא לפרקים בודאי צריכות בדיקה וכך שמענו מחכמים וזקנים ששמעו מרבותם שני פעמים בכל שבע שנים שהן שבוע.

**רב עמרם ז"ל**

והעושה תפלה עגולה סכנה היא אמר רב פפא דעבידא כאמגוזא שכיון שמגלגלת כאגוז בשעת שנופל על פניו ברחום וחנון נדבק ראשו בקרקע ומצערת אותו ואתי לידי סכנה.
רצועות שחורות הלכה למ"מ דוקא מבחוץ אבל מבפנים אפי' ירוקות או לבנות כשרות אבל אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר גנאי שדומה לתכשיטי נשים ודבר אחר שמא נראית בראש כצרעת.
תיתורא דתפלין שלחא עלאה דתפלה דזרוע שלא תאמר בטוטפות של ראש שאין לה אלא שלחא אחת אלא צריכא שלחא אחרת כדי שיהיה שתי וערב זה ע"ג זה כנשר על

הנהר דגשר בלשון ארמית תיתורא שמו פירוש מעברתא דתפלי זו מעבורת של תפלין שמכניסין בה את הרצועה בין של ראש בין של יד
נרתק זו כיס של תפלין שכל כלי שמניחים בו חפץ נרתק שמו כדאמרינן מוציא חמה מנרתקה קצוצה תפלין עצמה.

**רב צמח גאון ז"ל**

שיעור רצועה של יד עד ראשי אצבעות ואיזוהי אצבע ששמה אמה כשהיא כפופה על פיסת היד מניח תפלה של יד במקום שאמרו חכמים על ידכה זו קיבורת וקושר את הרצועה בין קשר של יד לתפלה של יד ומשלשלה וצריכה שתהא משולשלת עד אצבע של אמה כשהיא כפופה על פיסת היד.

ומאן דמהפך רצועה או של יד או של ראש מיחייב למיתב בתעניתא משום דהוה ליה כפושע שהיה לו לתקנה בשעת הנחתה שהמצוה צריך אדם לכוין דעתו לעשותה וכ"ש תפלין דדברי קדושה הן וכיון שלא עשאן כמצותן צריך תענית.

## סימן קנד

**רב יוסף גאון ז"ל**

רצועה של תפלין שנפסקה מהו לתופרה ובמה תופרה אמור רבנן דרצועה ליכא תפירה בגוה כלל אלא מסלקה ומגניזה.

## סימן קנה

**רב ששנא גאון ז"ל**

בתשעה באב גופו מותר להניח תפילין דהא כבר אמרינן אבל מותר להניח תפילין ומה אבל דאבלות חדתא ולבו מריר על מתו חייב להניח תפלין תשעה באב דאבלות עתיקא היא ודשנן בה מכמה שני על אחת כמה וכמה שחייב להניח תפלין וכך הלכה למעשה בב' ישיבות מניחין תפלין בט"ב.

## סימן קנו

סומא פטור מן התפלין ומן הציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא.

## סימן קנז

ולענין מזוזה רב הילאי ז"ל כל פתח שיש לו פצימין חייב במזוזה חוץ מבית הכסא מפני הטנופת וחוץ מבית שאין בו ד' אמות על (ות?) ד' אמות שאין ראוי לדירה ואפילו

לול פתוח בין בית לעליה חייב במזוזה והלכתא מזוזה מצוה להניחה בתחילת שליש העליון בפתח הסמוך לרשות הרבים ומצותה מימין הפתח בכניסה דאמר ביתך דרך ביאתך בימין והשוכר בית מגוי כיון שעיקר בית של גוי הוא ומזוזה חובת הדר היא אסור לישראל להניח את המזוזה בבית של גוי אלא יטלנה עמו ויוצא שישראל מוזהרים ואין הגוי מוזהר על מזוזה שכך שנינו לענין ציצית אין אדם רשאי למכור טלית מצוייצת לגוי עד שיתיר ציציותיה וכ"ש מזוזה שהיא קדושה חמורה ומזוזה שנמצאת בין הספרים מצוה לחזור ולקבעה בבית אחר ולא להוציאה מקדושתה כמו שפירשנו וברצועות תפלין ובמפות שלהם וישראל שמכר חצרו לגוי ועקר המזוזות שהיו בחצרו יטלם ויקבעם בבית הדר בו וא"צ לחדשות

**רב עמרם ז"ל**

והלכתא מזוזה בחללו של פתח בטפח החיצון הסמוך לרשות הרבים והלכתא עשאה כמין נגר פסולה. שמנהג של מזוזה לזוקפה ולהעמידה כספר אם הטילה ועשאה כמין נגר פסולה. בי הרזיקי ודאי חייב בשתי מזוזות פירוש הכר ציר מקום שנוקבים בסיפון להכניס בו ציר העליון של דלת והלכתא מזוזה שהעמיקה טפח פסולה וכן שטלה עליה מלבן פסולה וצריך מזוזה אחרת וג' זינין של ז' אותיות כי קאמר רבא. שבע אותיות טעונות שלש שלש זיונין בין בס"ת ובין בתפלין ובין במזוזות ובין בכל כתבי הקדש כל מקום שאתה מגיע אות א' מאלו שבע עשה להם ג' זיונין והאותיות הן שעטנז גץ למה כדי שיראה בעולם בג' זיונין לג' רוחותיו והלכתא פרשיות של מזוזה סתומות דאמר ר' חלבו חזינא ליה לרב הונא סריך לה מאחד כלפי שמע ועושה פרשיותיה סתומות וכך מנהג בב' ישיבות והלכתא כר' יוחנן דאמר מזוזה שכתבה שתים ושלש ואחת כשרה ובלבד שלא יעשנה כקובה ובלבד שלא יעשנה כזנב.

**לרב נטרונאי גאון זצ"ל**

מזוזת רבים נבדקת פעמים ביובל ומזוזת יחיד פ"א בשבוע והלכתא היא מזוזת יחיד מזוזת בית של כל א' וא' מזוזת רבים מזוזת שער המדינה גדולה ובודקין אותה שמא נטשטש הכתב או נמחק או נימוק הקלף כשם שבודקין את התפלין והלכתא בית שיש לו ב' וג' פתחים צריך מזוזה בכל פתח ופתח ואעפ"י שרגיל בא' מהם יותר מכולם ואוצר שפתוח לבית צריך מזוזה בין באותו פתח בין בכל פתח שיש לו דתניא בהדיא אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן כלם חייבים במזוזה.

**רב כהן צדק ז"ל**

ומזוזה נכתבת על דוכסוסטוס במקום שער ואף על הקלף ועיקר במקום בשר ומאן דקבע מזוזה מיחייב לברוכי אקב"ו לקבוע מזוזה ומזוזה נוהגת באנשים ובנשים בגדולים ובקטנים. בית חדש שגמרו חייב במזוזה.

## סימן קנח

לענין ציצית. רב הילאי ז"ל
והלכתא אסור לטוות ציצית מצמר שנעשה בו מלאכה וטווין אותו לשמן ושנינו גדילים תעשה לך תעשה ולא מן העשוי הילכך אין עושין ציצית אלא מצמר נקי שלא נעשה בו מלאכה.

## סימן קנט

שר שלום ז"ל
וששאלתם גזרה שלש יקרע סדינו ויתפרנו בתוך שלש והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי והוצרך לכם במקום ציצית או לגבי כלאים בלא ספק שהוא במקום ציצית ולענין ציצית הוא דקאמר והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי תעשה בציצית הוא דכתיב גדילים תעשה לך בכלאים לא כתיב הילכך בציצית הוא דמתקיימא ולתפור בקרני סדינו מטלית של צמר גפנים כדי שיטול לו ציצית אסור עד שיהו צידי סדין של צמר ארוגים עם סדין באריגה אבל להביא מטלית מבחוץ ולתפרה בסדין אסור ואין עושין כן.
וטלית כל זמן שמתכסה בה צריך לברך ואפי' כמה פעמים ביום וכן הלכה ואי איניש צניעה הוא דלא שארי לגלימיה כוליה יומא כי אימת דשארי ליה והדר מכסי ליה צריך לברוכי והפוחת לא יפחות משבע והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה כך פי' כשהיה תכלת ביד ישראל כשהיו מטילין ציצית לבגד כך היו עושין לאותו שליש גדול חוליא א' של ציצית לבנה וחוליא א' של תכלת וכמה שיעורה כדקאמרי' אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב תכלת שכרך רובה כשרה ואפי' לא כרך בה חוליא אחת בכשרה וכמה שיעור חוליא תניא ר' אומר כדי שיכרוך וישנה וישלש והיינו חוליות דקאמרי' תנא הפוחת לא יפחות מז' והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה ובאיזה צד סודרן כשהוא מתחיל בלבן וכשהוא מסיים מסיים בלבן וכך היה גודל א' קשר התחתון חוליא של לבן ועליה חוליא של תכלת ועליה של לבן וקושר קשר העליון ואם רצה להוסיף חוליות עד י"ג מוסיף כסדר הזה וגבול של ציצית מקשר גודל עד ג' אצבעות דאמר רב פפא הלכתא ד' חוטין וצריך ליתנן בתוך ג' אצבעות של קרן

ומשולשת ארבע שיהא ארכו של ציצית כשהן כפולות ארבע אצבעות ואמרי' אמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן וצריך שירחיק מלא קשר גודל מן הקרן טלית שנקרעה חוץ לשלש יתפור כיון דאית בה ג' על ג' עליה תורת בגד תוך שלש לא יתפור כיון דלית עליה תורת בגד כמה דליתא דמי ואפי' תפור.

## סימן קס

**לרבי' האיי ז"ל**

וששאלתם לענין נדה אסור לעשות לה חופה ולברך עליה ז' ברכות הואיל ואין לה ייחוד וכך ראוי בזמן שרוצים לברך ברכת נישואין משאילין אותה אם כשרה היא לברך עליה אם אומרת כשרה מברכין ואם לאו אין מברכין וכך הוא המנהג וטוב ויפה וכבר כתבנו בפי' כתובות.

## סימן קסא

**לרבינו שרירא ז"ל**

וששאלתם חלה גדולה שנותנין אותה לכהן מותר לקרות לה שם בי"ט של פסח קודם אפייתה שלא אסרו לקרות בי"ט של פסח שם אלא לחלה של אש שאם קרא לה שם אין יכול לשורפה דקי"ל אין שורפין קדשים בי"ט ואם אפה אותה אחד שקרא לה שם הרי אפה מה שאסור לאכלו בי"ט דאסור לעשות בו אלא אוכל נפש בלבד אבל חלה גדולה כיון שכהן טמא אוכל אותה הרי היא כשרה לאפותה בי"ט וכשהוא קורא עליה שם בי"ט אינו עובר על כל מלאכה לא יעשה בהם אבל חלה של אש בא"י ודאי לא תקרא לה שם עד שתאפה ובשאר ארצות לכתחלה כך ראוי לעשות וכך המנהג אבל אם טעה וקרא לה שם מותר לאפותה במקו' שיש כהן קטן שהרי היא ראויה לו כדשמואל דאמר אין תרומת חו"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו ואם לא קרא לה שם לא יפריש מראשית העיסה סתם ויאפה אותה לפי שאין העיסה ראויה לכך אלא אופה את כלה ומצרף את הלחם בסל א' ומוציא ככר א' מן הסל מעשרים וארבע ככרות וקורא עליה שם וכן הלכה.

## סימן קסב

**לרבינו יוסף גאון**

וששאלתם והלכתא אופין חלה של אש בפסח וכן בשאר י"ט ואין שורפים אותה דאין שורפים קדשים בי"ט אבל מניחים אבל מניחים אותה לאחר י"ט ושורפים אותה ולענין

ברכה אין מברכים אלא על חלה של אש ושל כהן ואין קונין חלה מכהן כלל לפי שקדושת הגוף היא ואין יוצאה לחולים אבל כל המפריש חלה מחזר על כהן ונותנה לו וזה מעשה ומנהג.

## סימן קסג

**לרב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם לענין הפרשת חלה מן העיסה אם צרי' לשער א' מכ"ד או לא כך ראינו שלא הצריכונו חכמים לשער אלא אפי' לש סאה כלה בעריבה א' אין עליו להפריש אלא חלה א' כדכתיב ראשית עריסותיכם חלה וגו' ומראשית עריסותיכם וזה שחייבו חכמים א' מב"ד מתחי' חיובה של עיסה וכמה שיעורה מ"ג ביצים וחומש ביצה קמח וכך אנו נוהגים בזמן הזה בחלה ראשונה שהיא לאור אנו עושין בה כמו שהיו עושים במקדש באותה חלה שלא היתה ראויה לאכילה דקי"ל והלכה כר"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה שאם בא להפרישה ולהניחה אתיא לידי חימוץ ועובר משום בל יראה ובל ימצא ואם בא להשליכה לאור אין שורפין קדשים בי"ט ואם בא לקרות לה שם ולאופה עובר משום לא תעשה מלאכה דקא עביד מידי דלאו צורך אכילה הוא הילכך קורא לה שם אחר אפייה ומניח לה עד חולו של מועד ושריף לה וכן הלכתא

## סימן קסד

**לו ז"ל**

וששאלתם נדה שטבלה בים עלתה לה טבילה או לא כך ראינו שנדה דאורייתא עולה לה טבילה בים מפני שהים כמקוה ומקוה בה טובלים כל חייבי טבילה נדה ויולדת ומצורעים וטמאים בנבלה ובשרץ ובעלי קריין חוץ מזב שנאמר בו ורחץ בשרו במים חיים וטהר ועכשיו כל נדות שבישראל ספק זבות הן ואין עולה להן טבילה במקוה אלא צריכות מים חיים שכך שנינו כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים רבי יהודה אומר ים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת וכל נדות ספק זבות הן והלכה כרב דאמר זבה שהפסיקה טהרה בג' שלה סופרת למנין ו' שבעה וה"ה לנדה וספק זבה היא.

## סימן קסה

וששאלתם הא דאמור רבנן בועל בעילת מצוה ופורש צריכה ז' נקיים וטבילה כעיקר זבה או לא תינוקת חשו לה חכמים שמא עם טורח דם בתולים אי אפשר לבא דם בתולים בלא צחצוחי זיבה וכיון דמשום הכי הוא. לא שנא ראתה ועודה בבית אביה וניסת ול"ש (הגיע זמנה לראות וניסת ול"ש לא היגע זמנה לראות וניסת) צריכה שבעה נקיים וטבילה כעיקר זבה.

והלכתא עוברת ומניקה שראו דם הרי הן כשאר כל נדות וזבות בין לז' נקיים בין לטבילה והא דתנן ר"א אומר ד' נשים דיין שעתן אלו הן בתולה ומעוברת ומניקה וזקנה והלכה היא לענין מגע דקדשים ותרומה דהיכא דוסת בשעה ראשונה דלילה ונגעה כל היום כולו שלפני וסתה בתרומה ובקדשים שתים עשרה שעות קודם וסתן מטמאות אותו כמ"ש רז"ל בבעילתן דכתיב והזהרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו מטומאתם בטמאם את משכני וגו' אזהרה גדולה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה עונה הילכך לענין מגע הוא דשנין הלין ד' נשים משאר נשים אבל לענין ז"נ כלן שוות הן. רב פלטוי ז"ל.

## סימן קסו

וששאלתם הא דאמר רב ושמואל הלכה בועל בעילת מצוה ופורש אפי' בתינוקת שלא הגיע זמנה וכ"ש כשהגיע זמנה לראות וכן מנהג בב' ישיבות ובכל מקומות ישראל שאפי' קטנה בת עשר שנים ונשאת בועל בעילת מצוה ופורש רב הילאי ז"ל.

## סימן קסז

וששאלתם יכולה אשה לטבול באמת המים שאין שם מ' סאה מכונסין או דילמא כיון דרדופין מימיו אעפ"י שאין שם מ' סאה מכונסין כך שנו חכמים במ' סאה הוא טובל במ' חסר קרטוב א' אינה טובל היו מים רדופין ואשה יכולה לטבול בהן כדג זה שהוא במים ומים חופין מלמעלה והם עולים עליה בזמן שמקימה את עצמה כדג עולה לה טבילה בין מכונסין בין רדופין בזמן שיש באמת המים מ' סאה.

## סימן קסח

**לרבינו האי ז"ל**

וששאלתם הנושא אשה בתולה וכו' הלכתא הנושא אשה בתולה כשהוא בועל בעילה ראשונה שהיא מצוה פורש ממנה ואסור לבעול בעילה שניה עד שתספור ז' נקיים ותטבול במים חיים מפני שדם בתולים גורם לדם נדה שיצא עמו וכשהיא נבעלת בעילה ראשונה אוחזת אותה רעדה וחלחלה ובזמן שהאשה מתחלחלת היא פורשת נדה וכענין מה שכתוב באסתר ותתחלחל המלכה מאד אמר רב מלמד שפירסה נדה

## סימן קסט

**רבי' שרירא ז"ל**

וששאלתם על הנדה שאינה יכולה לטבול מפני צנה ומפני סכנה ושהמים רחוקים ושאינכם יכולים לעזוב את המקום ולילך אל מקום אחר, לא מצינו תקנה לנדה כל עיקר לבעלה אלא בטבילה אבל להשתמש בבית ולהיות עושה כל מלאכה והיא נוגעת בכל והכל נוגעים בה ולהתפלל ולנהוג בכל טהרות בעלמא כיון שרחצה אף על פי שלא טבלה תעשה כל כך אבל לבעלה הזהרו שלא יבא עליה עד שתטבול.

## סימן קע

וששאלתם נדה מברכת ברכת המזון ומתפללת או פטורה היא מחמת אונסה כחולה או דילמא מברכת ומתפללת בשאר לשונות או דילמא כיון דתפלה בכל לשון לא שנא. כך ראינו שהנדה מתפללת ומברכת בנדתה כמנהגה ואינה חוששת לדבר נהי דאסורה לביתה כלום נפטרת מן המצות הא אמר רבינא נדה קוצה לה חלתה כיון דחייבת להפריש אפשר להפריש בלא ברכה מה לי ברכת מצות ומה לי תפלה ועוד בעלי קרי ומשמש מטתו שכתוב בהם וטמאו עד הערב הכי נמי דלא מצלו ולא מברכי' ברכת המזון וברכת פירות זבין ומצורעין הלא מתפללין וכי אוכלין הלא מברכי' וכי אפשר לומר כן שאין מתפללים ולא מברכין אלא מתפללין ומברכין ואין בכך כלום וכן נדה כמותן.

ואי קשיא לכו הא דתניא טבל ועלה בעלייתו אומר אקב"ו על הטבילה אלמא קודם טבילה לא מברך ונילף מינה לנדה וכל הטמאים דלא מצלו ולא מברכין ברכת המזון לאו הכי הוא דלא קשיא התם כיון דאפשר לאלתר דטביל מברך אבל לענין תפלה וברכת המזון מי אפשר כל יומי דטומאה למיטבל לפיכך מברכת ומתפללת ומברכת להפרשת חלה.

ונדה כל זמן שהיא טובלת במים חיים לטהר כדי שתהא מותרת לבעלה צריכה לברך מפני שחובה על אשה לטבול במים חיים אבל אנשים אין עליהם חובה עד זמן וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.

## סימן קעא

וששאלתם הילכתא היתה למודה להיות רואה יום עשרים ושינתה ליום ל' זה וזה אסורין והכין גמרא הגיע יום כ' ולא ראתה מותרת לשמש עד יום ל' וחוששת ליום ל' הגיע יום כ' וראתה הותר יום של ל' ונאסר יום כ' שאורח בא בזמנו.
היכא דסכיר נהרא ולא הוה ביה פירצי דשפכי מיא להדדי לא סלקא לה לאתתא טבילה בגויה והיכא דלא נפישי מיא למירמא בה איתתא כולה קומתא מינגדרא כביניתא ושפיר דמי.

## סימן קעב

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם אשה המקשה ללילד וראתה דם בקשויה נדה היא פירוש י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני והי נינהו תלתא דזבה ושבעת ימי נקיים ואי חזיא יומא דחד סר הדרא אל נדותה.
אנשי מזרח נדה משתמשת בכל צרכי הבית חוץ משני דברים אינה מוזגת לו את הכוס ולא מצעת לו את המטה.
ובני ארץ ישראל אינה נוגעת בדבר לח ולא בכלים שבבית ומדוחק התירו שתניק את בנה.

## סימן קעג

וששאלתם לידה צריכה שבעה נקיים רצופין או אפילו מפוזרין ת"ש דת"ר ושלשים יום ושלשת ימים יכול אפי' יהיו מפוזרין ת"ל יום מה יום כולו רצוף אף שלשים ושלשה רצופין והילכך שבעה נקיים ודאי רצופין ואם הפסיק טומאה ביניהו הרי היא טמאה היושבת על דם טוהר אסורה לשמש כגון שהיתה משמשת עם בעלה בל"ג ימים של זכר או בששים וששת ימים של נקבה כיון ששלמו ימי טהרה ופסק קץ ימי טהרה שאמרה תורה אעפ"י שאין רואה דם כל עיקר אל ישמש עמה מאי טעמא שכיון שהוחזק מעין משופע ובא חיישינן שמא רואה עמו במטה באותה לילה ונעשית נדה גמורה ועשו

חכמים בה הרחקה יתירה לפרוש ממנה אותה לילה של שלשים ושלשה לזכר ושל ששים וששה לנקבה.

## סימן קעד

וששאלתם הרואה קרי ביום הכפורים חייב לטבול דתנו רבנן הרואה קרי ביום הכפורים יורד וטובל ומבערב ישפשף וכן בשאר ימות השנה יטבול משום נקיות אבל כך ראינו ביום הכפורים אין [הדין כן] אבל יש לומר בשאר ימים בזמן שהיה מחנה דכתיב והיה מחניך קדוש וכתיב ויצא אל מחוץ למחנה ולא יבוא אל תוך המחנה אבל בזמן הזה שהכל טמאים בטומאה חמורה והיא טומאת מת שהרי אין פרה אדומה מה הנאה יש לבעל קרי בטבילה והרי כבר טמא טומאה חמורה שאי אפשר שלא נגע בעצם המת או בקבר או שנכנס לאהל המת או שנגע בקטנותו במת אעפ"י שעברו עליו מאה שנה וטבל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו אלא באפר הפרה הילכך אין צריכין בעלי קריין טבילה אלא רחיצה ויפה ומעולה לנקות עצמן לבד וכן המשמש מטתו כך כבעל קרי מפני שהם שוין.

## סימן קעה

וששאלתם הטובל לכבוד שבת ולכבוד יום טוב צריך לברך או לא כך שנו חכמים מיום שחרב ב"המק אין טומאה וטהרה ואין עלינו חובה לטבול לא בע"ש ולא בערב יו"ט שאין עלינו טבילה מן התורה אלא לביאת מקדש אבל עכשיו דאין מקדש קיים אין עלינו טבילה וכיון שאין עלינו חובה לטבול אם טבל אסור לברך אבל נדה שהיא מחוייבת כשטבלה במים חיים לטהרה לבעלה צריכה לברך אבל אנשים שאין עליהם חובה בזמן הזה לא עד שיתקיים וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. רב נטרונאי ז"ל. והמשמש מטתו אע"ג שהוא כבעל קרי בעל קרי כתיב בו ורחץ את כל בשרו וצריך כל גופו ואפי' חפיפה בעי. אבל משמש מטתו כיון שכתב ורחצו במים ולא כתיב את כל בשרו צריך מאבנטו ולמטה ושפשוף יפה ואין צריך לרחוץ כל גופו.

## סימן קעו

וששאלתם אם יכול אדם להניח תפלין לאחר ששימש מטתו או לא כך ראינו שאם יכול לשמור עצמו שלא יתלכלך בטומאה ויודע לכוין מקום טומאה רוחץ מקום טומאה ודיו

ויניח תפלין ואם אינו יכול לכוין מקום נגיעת טומאה או יטבול ויניח תפלין או יבטל מן התפלין אותו היום.
אנשי מזרח אינן טובלין לא מקרי ולא מתשמיש משחרב ב"המ אין המנוגעין מטמאים ובזמן הזה אם ח"ו יהא תלמיד או חכם מצורע אין דוחין אותו לא מב"הכנ ולא מבית המדרש דליכא השתא והיה מחניך קדוש.

## סימן קעז

וששאלתם הלכתא כהן דעבר ונסיב גרושה כל בני דהוו ליה בנין ובנתא חללין אינון ופסולין לכהונה לעולם אבל ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה והאי חלל זכר אע"ג דנסיב בת ישראל כל בנותיה פסולות לכהונה ובנין הכי נמי ומיבעי לאפרושי' ואכרוזי עלייהו וליפרשו כהנים מנהון ולא ליתקלון בהון וכהן פושע הוה דרחמנא קדשיה ליה ולזרעיה ואיהו קא מחיל זרעיה ומיתבעי לשמותיה עד דפריש מינה ואלקוייה ויראו אחרים ויוסרו ואי הוה חיישין דאזיל לדוכתא אחריתי ופריס ידיה הוה קיצין ליה ריש אצבעתיה וקבעין ביה מומא דלא ליפרוס ידיה ודוקא דלא הדר ביה ועומד.
ש"ץ צריך להקרות לכהנים ופעמים שיגע החזן אומר לאחר שיודע וקורא עם הכהנים ושותק החזן ורווח ואין בכך כלום וכך אנו עושים בישיבה וכהן שאינו עולה לברך העם אינו מתברך ואם אומרים לו ואינו מברך ראוי לנדותו משום ושמו את שמי על בני ישראל ואינו רוצה.

## סימן קעח

אלין עשרה מילי דחסידותא דהוה נהיג בהו רב ובתריה לא יכילו כולהון שמעיה לאחזוקי בהון וכל חד וחד מנהון אחזיקו בחדא מנהון:
חד. דלא הוה מסגי ארבע אמות בקומה זקופה, ונהיג רב יאודה אחריו:
שנית. דלא הוה מסגי ארבע אמות בגלוי הראש, ונהוג רב הונא אחריו:
שלישית. דקיים שלש סעודות כל ימיו בשבת, ונהג ר"נ אחריו:
רביעית. וחמשית שלא היה מביט לצדדין ואפילו לפניו, דאמר שימי וכו' אלמא עד דשמע קליה לא ידע, ונהגו רב יוסף ורב ששת אחריו ולא יכלו לעמוד בה עד שסימו את עיניהם:
ששית. כד הוה עייל לבי מדרשא הוה מקיף ולא הוה פסע ועייל קמי רבנן דלא מטרח צבורא ונהגו ר' זירא ואביי אחריו:

שביעית. דלא הוה אכיל מסעודת הרשות משום חלב ודם וגיד הנשה:
שמינית. דכל דקפיד עליה אזל איהו לגביה ומפייס ליה ונהג רב זוטרא בריה דרב נחמן אחריו:
תשיעית. שהיה רגיל תדיר בתפילין ונהג רב ששת אחריו:
עשירית. שהיה קולו ערב והיה רגיל לירד לפני התבה ולהיות מתורגמן לרבו ולכל מי שצריך ולקיים מה שנאמר כבד את יי מהונך ונהג ר' חייא בר אדא אחריו דקאמרינן רב חייא בר אדא בר אחתיה דבר קפרא הוה והיה קולו ערב כשפורס על שמע ויורד לפני התיבה אמר אהניי לבוראך ממה דאהנייך הד"דכ כבד את יי מהונך:

## סימן קעט

וששאלתם מי שנחשד בעבירה ואין עליו עדים במעשה אלא בספירה שמספרין וקודם לזה יצא עליו עדות שפרוץ היה מה דין יש עליו כך ראינו שיש עליו מלקות דאמר רב מלקין על לא טובה השמועה שנאמר אל בני כי לא טובה השמועה וה"מ שנחשד בפנויה וקודם זה לא עשה תשובה על מה שעשה אבל נחשד באשת איש אין מלקין אותו שלא יצא לעז על בניה שהם ממזרים וכן הלכתא:
ושאמרתם עד שיראו כמכחול בשפופרת הנ"מ לענין קטלא אבל לאוסרה לא בעינן כמכחול בשפופרת אלא כדאמר שמואל ובמנאפים עד שיראו להם מנאפים רב נטרונאי ז"ל ע"כ:

## סימן קפ

**רב שרירא ז"ל**

וששאלתם כהן דנסיב גרושה ושמתו יתיה תרין תלתא זמני ולא שבקה ואמר לא ניחא לי למהוי כהן משמתינן ליה לעולם עד דפריש מינה ומגרש לה ואע"ג דאמר לא ניחא לי למהוי כהן לא משגחינן ביה דאמרינן מנין שאם לא רצה דפנו' ת"ל וקדשתו בעל כרחו וכל כל דאמר בעינן למעבד עבירה לא שבקי' ליה וכ"ש כהן דרחמנא קדשיה ואיהו קא מחיל זרעיה לישתמת תדיר דכל דאיתיה בהדה בעבירה קאי ולכרזו על בניה דחללי אינון ובנתיה פסילן לאינסובי לכהנים דתנן בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם:

## סימן קפא

כהן שמטמא למת ילקה ארבעים והלכתא כהן מטמא לאחותו ארוסה ואין מטמא לאחותו נשואה:

ומלקות דאורייתא אע"ג דלא נהיגא מכת מרדות נהיגא מלקות תורה ארבעים חסר אחת מכת מרדות אינו כן אלא חובטין אותו עד שיקבל או עד שתצא נפשו ובמה הוא חובטו ומכהו באפסר כפול לשנים ואין צריכין חשבון אלא שודא דדייני:

## סימן קפב

וששאלתם אדם שעבר עבירה וניכר בשבת או בי"ט ומתיראין למוצאי שבת שמא יברח ויתלה עצמו ביד גוי מהו להכניסו לבית הסהר או להלקות בשבת או בי"ט ודאי יכניסוהו לבית הסהר ואל ילקו אותו בשבת או בי"ט מפני חילול ויש דברים במלקות שיש בהם חילול ואל תחושו להכניסו לבית הסהר שלא יהיה צואר הדיינים תחת צוארו ומותר:

## סימן קפג

וששאלתם גרם כבוי בי"ט אסור או מותר כך ראינו שאסור דעולא אקל' לבי רב יהודה אמר ליה לשמעיה קום זקיף ביה בשרגא והתם לא מפסקא די"ט הוה והותיב ליה ר' אבא לעולא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה כיון דנוטל משמנה הוה ליה גרם לכבוי ולענין כבוי שבת וי"ט שוין ואת אמרת לשמעך קו... זקיף... בשרגא דקא גרמת ליה כבוי ואמר ליה לאו אדעתאי:
והלכתא כמאן דאמר שני ימים של גליות שתי קדושות הן דאמר רבא הלכה כארבעה זקנים ואליבא דרבי אלעזר דאמר שתי קדושות הן וההוא בר טביא דאיתציד בי"ט ראשון ואישתחיט בי"ט שני:

## סימן קפד

וששאלתם כי ניתצד בי"ט ראשון ואשתחיט בי"ט שני מי שרי למשחטיה וכן דגים שצדום גוים בי"ט א' מותר לאכלן בי"ט שני ולכן פירות שתלשום גוים בי"ט ראשון מותר לאכלן בי"ט שני או לא.
כך ראינו שכלן בין בר טביא ובין דגים שצדום בי"ט ראשון ובין פירות שתלשום גוים בי"ט ראשון וכן ביצה שנולדה בי"ט ראשון כלן מותרין לי"ט שני כיון ששקעה חמה של י"ט ראשון ונכנס י"ט ב' שוהה בכדי עשייתן ומיד מותרין ודוקא בשאר ימים טובים אבל בר"ה אסורין מפני שקדושה אחת הן ומפני מה נשתנה ר"ה מכל ימים טובים מפני שהדבר תלוי בקידוש החדש ובראשונה היו מקדשין על הראייה ושנו חכמים פעם אחת נשתהו העדים לבוא להעיד על הירח ונתקלקלו הלוים בשיר שלא ידעו אם שיר של חול יאמרו או שיר של ר"ח התקינו שלא יהיו מקבלים אלא עד המנחה ואם באו עדים מן

המנחה ולמעלה מאי ולמעלה עד ערוב השמש נוהגין אותו קדש ולמחר קדש שכבר באו ואמרו ראינוהו מבערב וכיון שעבר זמן מוסף ולא הקריבו בו ביום מוסף נוהגין אף למחר קדש ומקריבין בו מוסף, לפי' שני ימים טובים של ר"ה קדושה אחת הן ואפי' בזמן המקדש נוהגין שני ימים של ר"ה לפי' אין קורים אותם שני ימים טובים של גליות ומזה הטעם הוי חמורה ומשונה ר"ה מכל ימים טובים ולפי' בר טביא ודגים ופירות וביצה של י"ט ראשון מותרין בשני כמו שאמרנו למעלה דאמרינן אמר רב פפא הלכתא גוי שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר כגון תמרים וענבים באלול ותשרי והביאם לו בי"ט הראשון של גליות לערב כיון שיצא י"ט ראשון וקדש היום ונכנס י"ט שני שוהה בכדי שיכנס לכרם ויבצור ולאלתר מותר לאכול מהם וכן ביצה ומה טעם שכך אנו אומרים אם תמול י"ט ראשון ודאי הוא ט"ו בתשרי היום חול הוא ומותרין וכן ביצה ואם היום ט"ו בתשרי הוא הללו מחול נתלשו וכן ביצה וכן עירובי תבשילין דאמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מי"ט לחבירו מניח בי"ט ראשון ומתנה ואומר אם היום ודאי י"ט הוא למחר שהוא ע"ש חול וכבר מותר לאפות בע"ש שהוא חול לאכול בשבת ואם למחר שהוא ע"ש י"ט ודאי הוא מחול אני מניח עירובי תבשילין וחמישי בשבת זה עדיין חול הוא ודוקא כי קאמר רבא בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ר"ה לא אמר ותוב קאמרינן שני י"ט של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ור"א אמר נולדה בזה אסורה בזה אבל שבת וי"ט או י"ט ושבת רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ורבי יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ושני ימים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו נולדה בזה אסורה בזה ופירות כותייהו וכך הלכה דאמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלתא בין לקולא בין לחומרא לבד מן מת שהקלו בו חכמים דאמר רבא מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין בי"ט שני ישראלים יתעסקו בו ואפילו בשני ימים של ר"ה ואע"ג דקדושה אחת הן מה שא"כ בביצה וכן הלכה ואין לזוז ממנה:

ואי קשיא לדבני בשכר כבר מפורש טעמו של דבר שהן אינן בני תורה ואתם ברחמי שמים בני תורה וחכמים בתורה אתם ח"ו לפשוט לכם כבני בשכר ששלחו לו ללוי אלא אתם חשובים לפנינו כמותינו:

## סימן קפה

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם כל מיני תבלין של קדרה נדוכין כדרכן בי"ט וא"צ לשנות לבד ממליחה ומוריקא וכן הלכה:

והלכתא חלוק שתפרו גוי או בגד שצבעו גוי לישראל אסור ליטלו מן הגוי בי"ט אבל ודאי אם שיגר לו גוי דורון לישראל כלים שנגמרה מלאכתן מערב י"ט אפי' בי"ט מותר לקבלן ממנו שאין זה חמור יותר מדגים ופירות בני יומן וכ"ש כלים תפורים שאיסורן קל:

## סימן קפו

וששאלתם בי"ט צריכי' אנו לבצוע על שתי ככרות או לא הוו יודעים שצריכים אנו לבצוע על שתי ככרות בי"ט כדרך שאנו בוצעין בשבת מה טעם לפי שבשבת עצמה לא נתחייבו ישראל לבצוע על שתי ככרות אלא משום מן ובי"ט נמי כיון שלא ירד מן בשבת חייבים אנו לבצוע על שתי ככרות ובשבת נמי דתניא ששת ימים תלקטוהו ר"י אומר למדנו שלא היה יורד מן בשבת בי"ט מנין ת"ל שבת לא יהיה ביו"הכ מנין ת"ל שבת לא יהיה בו:
אנשי מזרח שוקלים בשר ביום טוב ובני ארץ ישראל אפילו לתלות בכף מאזנים לשומרה מן העכברים אסור מן הדא אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר:
וששאלתם יכול אדם לירד לבור בי"ט להוציא דלי או לא. כך שנו חכמים אך אשר יאכל לכל נפש האי נמי צורך נפש הוא ואנו שואבים מים מתחום שבת אפי' בסוף אלפים אמה:

## סימן קפז

**רבי' שרירא ז"ל**

וששאלתם דאית ביניכו תלמידים, והם שועלים קטנים, דלית בהו ממשא (שערי צדק) וחולקים ואומרים על גאונים עמודי עולם, מנין להם דבר זה. ומוציאים ספריהם והם לא יבינו פועל ה', ומעשה ידיו, ולא השיגו אפילו דבר קטון ממה שהשיג תלמיד תלמידיהם של קטון שבגאונים, כדאשכחן לחד מן הגאונים, בתר דנח נפשיה אשכחן ביה זכור גברא ההוא לטב כל הויי דרבנן קדמאי דא עם דא, ושית סדרי משנה, דאתגניז מיומי הלל ושמאי, וכמה ענינים דלית להון שיעורא, דאפי' במתיבתא דרקיעא יסדרון הלכה כמותו, ואיך באים שועלים אשר לא ראו מאורות וחושבים לאמר סרה על ה' ועל נחלתו, מי שהניף בתליסר נפי כל התלמוד ועמד על כל מה דהוה מימות יהושע ן' נון איש מפי איש הלכה למשה מסיני ואומר תועה על תלמיד קטן שבקטני הגאונים (נראה שאין הדברים מקושרים היטב אבל מובנים הם) כי כולם דברי אלהים חיים, ואפי' בבית מדרשו של משה רבן הנביאים, לא ידחו אותם ממקומותם וחכמתם ופלפוליהם הוא הדבר אשר צוה ה' אל משה, ואף על פי שאומרים הכי הוא ואין מביאין ראיה באיזה מקום הוא,

אין לחוש על דבר קטון או גדול, וכל החולק על שום דבר מכל דבריהם כחולק על ה' ועל תורתו:

## סימן קפח

וששאלתם חמאה של גוים אסור או מותר כיון דקים להו לרבנן דחלב טהור עומד טמא אינו עומד מותר אלא שאין הדעת מקבלת ומי שיפה דעתו ואכל מותר:

## סימן קפט

**רב כהן צדק ז"ל**

ודבש דבורים שעושים ממנו שכר אם בשאר ימות השנה מותר לשתות ממנו ואין בו משום בישולי גוים שכך אמרו חכמים ואלו מותרים באכילה חלב שחלבו גוי וישראל רואהו והדבש ואמרינן (ע"ז דף ט"ל ע"ב) האי דבש למאי ליחוש ליה משום בישולי גוים נאכל כמו שהוא חי הוא ואי משום גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא ואי משום דמערבי ביה אסרוחי מסרח הילכך מותר לכתחילה.

## סימן קצ

והיכא דאיערבה ביצה טרפה בהדי ביצים אחרות אפילו באלף כלן אסורות:

## סימן קצא

ביצא דאבשיל בהדי בשרא אסיר למיכל בחלבא דאמרינן בלעא לה מן בשרא:

## סימן קצב

**לרבינו יעקב ז"ל**

על ג' סעודות שאם היה אוכל פירות או מידי אחרינא עולה לו לסעודה ג' כדאמרינן גבי סוכה י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אם השלים במיני תרגימא יצא:

## סימן קצג

**לרבינו שמשון ז"ל**

שאם בא אדם אחד בסעודה אצל חביריו ונטל מעל השלחן חתיכת של דג או של בשר עוף וטבל בפלפלין או בשומן שצריך נטילת ידים כדאמרינן בערבי פסחים כל שטיבולו במשקים צריך נטילת ידים, ודוקא בדבר שדרכו לטבל, אבל בדבר שאין דרכו לטבל לא

מדקאמרינן כל שטיבולו במשקים ולא אמר כל שטובלים משמעו דבר שרגילים לטבל דתני רב אושעיא כל דבר שיש בו לכלוך משקה צריך נטילת ידים:

## סימן קצד

**לרבי' יעקב ז"ל**

קטן וחומש בידו לא רצה לעשות צניף לעשרה אעפ"י שבמקום הרב רבי' שמשון ז"ל היו נוהגי' כך הוא לא רצה לעשות כן והיה אומר כי לא מצינו בשום מקום שעושה צניף ע"י חומש רק לעיבור שנה מצינו ספר להשלמת עשרה בפרקי רבי אליעזר דאמר התם בג' מעבירי' את השנה ר"א אומר בעשרה ואם נתמעטו מביאי' ספר תורה ועושי' עגולה ואין מזכירים שם כלל קטן שיהא אוחז ס"ת בידו ולהצטרף בין שניהן לעשרה אלא משמעו דלענין מלתא דהתם מועיל ס"ת בלא קטן:

לגאון ז"ל עשרה פעמי' הוה מזכיר כ"ג את השם ביוה"כ ג' בודוי ראשון של פר וג' בוידוי שני וג' בשעיר המשתלח ואחד בגורלות והיה מזכיר בפי' שם בן נ"ב אותיות והיה מסדר בקבלה לראש הישיבה וכנגדם היו אומר וידויים עשרה ביו"הכ ג' ביוצר וג' במוסף וג' במנחה וא' בנעילה וי"א שמוסיפי' ג' של תפלת ערבית בליל יו"הכ והם י"ג ודויים כנגד י"ג מדות שבפרש' ויעבור. לבעל הלכות פסוקות:

## סימן קצה

מלך או שלטון או בעל מכס שמשגר בקהל להחרים בשביל צרכיו וחפציו להעניש או ליקח ממון יהודי ואי אפשר שלא להחרים. משום אונסא כל חרם שמחרימי' אינו כלום ואין לחוש עליו וכן ישראל שהניח ממון אצל חברו והלשינו עליו וצוה המלך להחרי' והנאמן אינו רוצה לגלות אלא ליורשיו לשלם תבוא עליו ברכה וקללת חנם לא תבוא ואין לחוס על ההוא שמתא וחרם ואיבעי לן לאחזוקי ליה טיבותא ולברוכי ליה דקאי בהימנותיה דקא מרחם על יורשין ובהאי גברא כתיב עיניו בנאמני ארץ:

## סימן קצו

**לרבינו האיי ז"ל**

וששאלתם בענין נטילת ידים הא דתנו רבנן כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה מי שהיו ידיו מטונפות או מלוכלכות ובקש לרחוץ ידיו ולאכול אימתי מברך על נטילת ידים קודם שירחץ ככל המצות או לאחר שירחץ כי ראינו מקצת חכמים מדמים אותה לטבילה ואומרים אפי' דהוי גברא דחזי וטהור כיון שידיו מטונפות או

מלוכלכות מוטב לו שירחץ ידיו ויהא בנקיות ויברך ממה שהיה בלכלוכו ומקצת חכמים אומרים לא תהא אלא מקודם ככל המצות שהברכה עובר לעשייתן. כך אנו רואים כי עיקר הרחיצה היא בשעה שמנגב ידיו מן הרחיצה דהא תנינן דכתיב ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא שאסו' למשמש בפת וידיו אינן נגובות לח מים קרינן ליה וקרא לון טמא אעפ"י שהן רחוצות ואינן נגובות אלמא בנגיבה תליא וחזינן בין רחיצה לנגיבה מברך והוה ליה עובר עשייה וכן אבי הבן דאמרן צרי' לברך אקב"ו להכניסו כו' ואע"פ שנתעכב ולא בירך אלא קודם פריעה שפיר דמי דתנינן מל ולא פרע כאלו לא מל אלמא בפריעה תליא הכי נמי כל זמן שידיו לחות אין הנקיות שלם ולפיכך מברך קודם נגיבה ויש מן הראשונים שאמרו שכל לכלוך וטנוף אין מעכב את התפלה אף נטילת ידים אינו מעכב ומברך עם נטילת ידים:

## סימן קצז

**הרב ר' משה בר נחמן**

בטרם נטילתם יברכו ברכתם כמו שאומרי' טעות הוא והכי מוכיח בספר המאור בפסחים והרב ר' משה ז"ל הורה כן בברכות אלא הגיה בעוד נטילתם יברכו ברכתם:

## סימן קצח

**לו ז"ל**

ילמדונו נוצה מצואר של עוף אני הוא המתיר בראיות גמורות ומתיר אני במקומי וידעתי שהרב אסר:

## סימן קצט

**לו ז"ל**

לאכול פירות חוץ לסוכה ידעתי שכל המחברים התירו ואני אוסר בראיה נכונה מן השמועה הנזכרת במסכת יומא וכך נראה דעת רבי' ז"ל ואתה דע לך:

## סימן ר

**לנאון ז"ל**

וששאלתם מי שנשבע שלא יכנס אצל אחיו וחלה או שמת אם מותר להכנס אצלו או לקוברו כך אנו רואי' כל זמן שאחיו חי לא יכנס אצלו ואפילו לבקרו אבל אם מת אין זה נכנס אצלו ומותר הוא ליכנס לקוברו:

## סימן רא

**לו ז"ל**

למה לא נכתב שמו של הקב"ה במגלת אסתר פי' מפני שפרסיים העתיקו המגלה ולא רצה הקב"ה שיהיה שמו מונח בין פרסיים ד"א כתוב במסכת ראש השנה היו רגילי' לכתוב את השם באגרות חובות וכך כותבי' בשנת כך וכך ליוחנן כהן אל עליון ואמרו חכמים למחר זה פורע את חובו ונמצא השטר מוטל באשפה עמדו ובטלום ואותו יום עשאוהו י"ט הכי נמי כיון דמגלת אסתר נקראת אגרת כדי שלא יהא חלוק בינה לשאר אגרות לא רצו לכתוב בה שם הקב"ה:

## סימן רב

**רב סעדיה ז"ל**

כל אחד ואחד טובל בערב יום הכפורים ובעלייתו מלטבול מברך על הטבילה.
והרב ר' יצחק בן גיאת ז"ל טבילה זו כיון שאינה מתקנו' חכמים הראשונים לא בת ברכה היא לא מחייב לברכה קודם טבילה כי ההיא דאמרי' כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה ואוקמוה רשואתא בטבילת גר דאכתי גברא לא חזי אבל שאר חייבי טבילות מעיקרא מברכי ואזלי הילכך טובל אדם כמנהג חכמים ואינו מברך דאין מברכין על המנהג מדאמרינן לענין ערבה חביט חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים היא אלמא המנהג אין מברכי' עליו ומתפללי' ח"י ברכות כדרך שמתפלל כל השנה ומתודה לאחר תפילתו אבל חטאנו אתה יודע ע"ח על חטאי' אלהי עד שלא נוצרתי הרב ר' משה ב"ן ז"ל:

## סימן רג

אין אדם נידון בר"ה אלא על דברי העולם הזה כגון שאמר בתקיעתא דרב איזו לחרב איזו לשלום וכל מה שאמר בגיהנם אינו אלא ליום הדין שהוא יום המיתה:

## סימן רד

**לרבינו האיי זצ"ל**

גרסינן במגלה מגלת אסתר צריכה שרטוט כאמתה של תורה מאן אמתה של תורה אלעזר ומשה נשיאי' ועדה פי' משה ואלעזר נשיאים ועדה היינו דברי בנו' צלפחד דכתי' בהן ותקרבנ' בנו' צלפחד וגו' ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ואעפ"י שהם

דברי נשים צריכי' שרטוט כך מגלת אסתר אעפ"י שהם דברי נשים כגון ושתי ואסתר צריכי' שרטוט:

## סימן רה

**שר שלום ז"ל**

בני אדם שנכנסו לבית הכנסת לאחר שאמר ש"צ ברכו אם עדיין לא פרשו על שמע יחזור ויאמר להם ברכו ויפרסו הם על שמע לאחר ברכו דמתחלה שבח ואח"כ תפלה אבל אם קראו קרית שמע אל יאמר להם ברכו כלל דהא התחלת תפלה מיוצר אור הוא וצריך אדם לברך לקונו קודם שיתפלל וע"כ אסו' לברך לחברו קודם שיתפלל ולקונו צרי' לברך קודם תפילה ולבני אדם אחר תפילה:

## סימן רו

**רבי' שרירא ז"ל**

הנופל על פניו צרי' שיטה על צד שמאל ויגביה צד ימין והכין חזינן לרבנן דעבדי ותולי' פניהם למעלה מן הקרקע. המתפלל קודם שיראה ג' ככבים אין תפלתו תפלה לפי שלא קרא ק"ש בעונתה:

## סימן רז

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם כהן שנשתמד וחזר בו אם עולה לדוכן ולקרות בתורה או לא כך ראינו שאם חזר בו דיו להיות כשאר ישראל או ככהן בעל מום אבל לעלות לדוכן ולקרות תחילה בתורה כי עבדו ליה רבנן הדא מעלה כי איתיה בקדושתיא כדכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה לקרות ראשון ולברך ראשון כיון דבעי לברוכי אק"ב בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה זה כבר יצא מן הכלל וחלל קדושתו של אהרן ואם קורא בתורה תחילה יש חילול לתורה בכך ועוד אמרי' כהנים ששימשו בבית חונאי אל ישמשו במקדש בירושלם ואצ"ל מי שנשתמד ושמש לפני ע"ז שאסור להשתמש בקדושה שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלם אבל לאכול חלה בזמ"ה אוכל מידי דהוה אכהנים בעלי מומין שפסולי' לעבודה ואוכלי' מתנות כהונה:

## סימן רח

וששאלתם חצרות הסמוכות ורה"ר עוברת ביניהן מהו שיעשו או לחי או קורה מכאן ולחי וקורה מכאן ויטלטלו בתוכן ואת"ל כיון דר"הר היא אין עושי' מבוי מפולש אם רצו בני מבוי לסותמו סותמי' אותו מאיי.

הכי אתחזי לנא מלתא דר"הר לא מיערבא דתניא יתר על כן אמ"ר יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבי' רה"ר בכך והלכתא כרבנן אבל מבואו' המפולשים לרשות הרבים עושה דלת מכאן ולחי וקורה מכאן. ומבוי לענין עירוב אם מגביהו יותר מעשרים אמה הפליג ואינו ראוי לערב בו עד שממעיט בו או שעושה לו צורת פתח:

## סימן רט

וששאלתם והא דאמרי' אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב ביתו אסור להכניס ולהוציא לו ולהן ושלהן מותר להן ולהן ואעפ"י שביטל רשותו להם וכך מנהג בשתי ישיבות מערבי' פעם א' בפסח ומשמרי' אותו כמה שנים ויש שמבקש ומערב מפסח לפסח כל היכי דמערב שפיר דמי. פת של עירובי תבשילין כי נפיק י"ט שרי ליה למבצע עליה בי שמשי וליכליה בשבתא כדר' אמי ור' אסי. שר שלום ז"ל:

## סימן ריי

והלכתא מדינות ועיירות שאין בהן ששים רבוא ואפי' יש בהן ששים רבוא ויש עליהם חומה ודלתותיהן ננעלות בלילה אין נעשות רה"ר ואין חייבים עליהן כרת וסקילה מ"ט דבעי' כדגלי מדבר שלא היה עליהם גדר אבל יש עליהן גדר אפי' היתה כירושלם שהיו בה אלף אלפים אין נעשית כרה"ר דאמר רבה בר בר חנה אמ"ר יוחנן אלמלא ירושלם דלתותיה ננעלות בלילה חייבי' עליה משום רשות הרבים אלא הרי היא ככרמלית ואם מגופפת אותה עיר ואין בה פרצות רחבות יתר מעשר אמות ומניחי' עירובן בבית א' הרי היא כרה"י גמורה ומותר לטלטל בה לצורך השבת וכל פרצה שהיא כעשר אמות מותרת ומפני שהיא כפתח יתר מכאן אסורה ואם יש בה יתר מעשר אמות ואפי' עירבו אסור לטלטל וכן הלכה:

## סימן ריא

וששאלתם עיר שכולה ישראל וגוי אחד דר ביניהם ועירבו כולם וגפפו את העיר כולה חוץ מאותו גוי רשות אותו גוי אוסר על כל העיר כולה ואפי' בשבילי העיר דאמור רבנן אין עירוב מועיל במקום גוי ואין ביטול רשות מועיל במקום גוי עד שישכיר רשותו. שוב שנו חכמי' מפני שאמרו ישראל נוטל רשות ומבטל רשות ובגוי עד שישכיר דבר זה שאמרו על כל העיר אוסר גוי אחד מחצרו של גוי לחצרו של ישראל לא כ"ש שאסור עד שישכיר לו רשותו מבעוד יום אבל ודאי מלא גוי מים מבורו וישראל יושב בחצרו של גוי מותר לשתות לכתחילה ואין חושש לדבר:

## סימן ריב

וששאלתם עיירות שיש בהן ישראל ותלמידים ובעלי תורה ובוצרי' כרמים ודורכי' גתות בחולו של מועד. כך אמרו חכמים אמר אביי נקיטינן הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור ויש מהן פטור לגמרי כיצד כל מלאכה שאם אין עושה נפסדת מותר לעשותה ושאין נפסדת אסור לעשותה ואם כיון מלאכתו לעשותה לכתחילה במועד אפי' מלאכה נפסדת אסור דקאמרי' רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדסא מטא למיקטפיה בחולא דמועדא קטפיה עבד על חד תרין לשנה שהיוה כולי עלמא לפרדסיהון לחולא דמועדא כיון דחזא ר' ינאי דגרם להון לאחריני לשהויי לכתחלה אפקריה רבי ינאי לפרדסיה ההיא שתה ותנן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא יאבדו ובלבד שלא יכוין את מלאכתו למועד וכלן אם כיוונו מלאכתן במועד יאבדו לפי' הללו בוצרי' ודורכי' אם ודאי מגיעי' כרמים בחולו של מועד שאם אינם בוצרי' ודורכין נפסדי' מותר ובהיתר הן בוצרי' ודורכי' דקאמרי' פרקמטיא האבד מותר ואם מכוונים מחויבי' ב"ד להפסיד אותן מהן דקתני יאבדו דמאבדינן להו מיניה בעל כרחיה דקאמ' בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא כיוון מלאכתו במועד ומת מהו לקנוס בנו אחריו ופשט ליה השדה שנתקוצה תזרע על מוצאי שביעי' נטיבה או נדירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר ר' יוסי בר חנינא נקיטי' הטיבהו ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסוה רבנן לבריה לא קנסוי רבנן לדיליה מיהא קנסי' ליה בי דינא וכן הלכה. שר שלום:

## סימן ריג

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם להביא כלים מבית האומן לצורך המועד וליתן בגד לצבוע או לחייט בחולו של מועד לצורך המועד ולשלום אנשי ביתו אסור דקאמרי' אמר רב פפא בדיק לן רבא כו' והא דתנן ואלו כותבין במועד קדושי נשים זהו שטר אירוסי' אבל שטר כתובה שטר חוב הוא ואין כותבי' אותו במועד וזהו ששנינו אין כותבי' שטרי אירוסי' ונישואי' אלא מדעת שניהם:

## סימן ריד

וששאלתם מהו ליתן סוס או פרד או חמור בימי החג למי שירעה אותם כל ימי החג והוא רוכב עליו והוא עושה בו כל צרכיו.
כיון שלא בשכירו' נותנן ואינו משאיל אותן לעשות בהן מלאכה אלא לרעותן ולשמרן אם עושה בהן מלאכה ואם רואה אותן ויודע בהן ימחה בהם:

## סימן רטו

וששאלתם החייטי' והרצעני' שהם עניים ומתפרנסי' בעמל ידיהם יש להם שיעשו מלאכתם בחולו של מועד או לא וכן אותם שמלאכתם תמיד בפרהסייא:
כך ראינו שאם צריכי' להתפרנס באותן ימי חולו של מועד מאותה מלאכה שעושי' מותר להם לעשו' בצנעא ואם לא יתנו להם מלאכה אלא כשרואים אותם בפרהסיא ואינם יכולי' להסגר אפי' בפרהסי' נמי מותר מפני כשטורחי' לצורך המועד הם עושים ואפי' במחובר לקרקע שהוא חמור אם אין לו מה יאכל מותר דקתני אם אין לו מה יאכל קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן ובלבד שלא ידוש בפרות ותוב קאמרי' אורי ליה רב לרב חננאל וכן אורי ליה רבה לרב חננאל הלכתא מוכר וכותב כדרכו כדי פרנסתו מכאן למדנו שהחייטי' והרצעני' והכובסים כיון שצריכין מותר לעשות מלאכתם בחולו של מועד מפני שהם צריכים והלכה כסתם משנה דתנן מוכרי פירות כסות וכלים מוכרי' בצנעא לצורך המועד הציידי' והרשושות והגרוסות עושים בצנעא לצורך המועד:

## סימן רטז

וששאלתם בכל איסורי דחש"מ גברא קנסי' או ממונא קנסי' אי נמי גברא קנסינן במלקות קנסי' ליה או בשמתא קנסי' ליה.
כך ראינו כיון ששנינו וכלם שכיוונו מלאכתם במועד יאבדו ומשנה זו הלכה היא כוותה עבדינ' הילכך כל מלאכה שנתכוון לעשותה במועד בדהא הוה ליה ממונא קנסי' וכל מקום שאי אפשר לקנוס כגו' חייט או אורג או סופר שהם עושים מלאכה לאחרים ישראל

שאי אפשר לקנוס לממון של אחינו ישראל קונסי' אותם בעצמם משמתי' ליה ומלקי' ליה עד דמקביל עליה דינא ושרינן להו שמתייהו והלכתא כיוון מלאכתו במועד ומת אין קונסי' בנו אחריו דאמרי' הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדיליה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן והלכתא כדשלח ליה רב יצחק בר יעקב משמיה דר"יו כלי פשתן מותר לכבסן בחולו של מועד:

## סימן ריז

וששאלתם הא דתנן ואלו כותבי' במועד אגרות של רשות מאן ניהי כך פירש רב מר צדוק אדוננו זק"ל אגרות של רשות כתב שכותב ריש גלותא לשופט ונותן לו רשות לילך וללמד את ישראל איסו' והיתר ולהורות להם דברי תורה ושמו בלשון ארמי פתקא דדינותא:

## סימן ריח

וששאלתם הא דתנן אין נושאי' נשים במועד בפסח דלא כתיב ביה שמחה כלל מותר לישא אשה במועד של פסח או דלמא לא שנא פסח ולא שנא חג. כך אנו לומדי' מרבותי' שאין נושאין נשים בכל המועדים כלם ובכל י"ט ובכל חולו של מועד ולא חלקו חכמי' בין פסח לחג סכות וכך הוא המנהג בשתי ישיבות ולא שמענו שיש בישראל שנושאי' אשה בפסח ולא בח"המ של פסח ומי שעושה כן בית דין מלקין אותו כ"ש בשאר מועדי':

## סימן ריט

וששאלתם היכא דאין מספידי' בראש חדש מהו לומר צדוק הדין לא שאלתם אם לפני המטה ואם לאחר המטה או לאחר שנקבר ותנן נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ר' ישמעאל אומ' הסמו' למטה מטפחות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות ובזה ובזה לא מקוננות ודוקא לפני המת דקתני נקבר המת לא מענות ולא מקוננות ולא מטפחות ואם לא מענות ולא מטפחות כ"ש שאין מקוננות איזה הוא עינוי כולן עונות כאחת מקוננת אחת מדברת ואחרות עונות אחריה. הילכך צדוק הדין אם עונים כלם כא' מותר ואם א' מדבר ואחרי' עונים אסור וכן הלכתא:

## סימן רכ

וששאלתם במנחה בשבת מותר להתעסק בתלמוד.
כך הוא המנהג בבית רבינו שבבבל שאחר תפלת מנחה בשבת שונין אבות וקנין תורה ועוד רגילי' כל ישראל שתפלת מנחה מקדימי' אות' ותפלת ערבית מאחרי' אותה ואמרי'

בין תפלה לתפלה נשב ונדום מ"מ ואין מתעסקי' בתורה וטפי עדיף וזה שאין עוסקים מפני כבודו של משה רבינו שנפטר באותו זמן בשבת ועוד לקיים נשיא שמת נועלי' בתי מדרשות ובטלי' וכ"ש שיש לנו לזכור תמיד לענין כבודו של משה.
ואשכחן בירושלמי ר' יאשיה אמר כתיב זכרו תורת משה עבדי מאי שנא הכא דכתיב תורת משה אלא מה זכירת תורה לעולם וצרי' שתהא חדשה בלב בכל יום אף משה שקבלה ונתנה צרי' להיות בו זכירה לעולם דלא לימא איניש אבלות ישנה היא וא"צ אלא צרי' זכירה בו לעולם זכירה חדשה ועו' אשכחן תמן א"ר זירא והכתי' ויתמו ימי בכי אבל ימי בכי תמו אבל זכירתו לא תם ההוא שעה שנסתל' מן העולם. קם ר' פרחיה על רגלוי ואמר דידי עדיפ' ויתמו ימי בכי אבל משה ימי בכי אבל תמו והני ימי החול דקא שריא בהו בכי ואבל אבל שבת לא תם דלית בשבת בכי ואבל ולזכירתו בתי מדרשות בטלין:

## סימן רכא

**לרב מתתיא גאון ז"ל**

וששאלתם מהו לחלוב בשבת פרות וכיוצא בהן מפני שמסתכנות ובניהן מסתכנין ואין יונקים ושבאו רבנן ואמרו לכם הות' לחלוב כשמשנה בכלי לאיפה אותם רבנן שבאו ואמרו לכם שמותר לחלוב בשבת שלא כהלכה ושלא כשורה ושלא כהוגן אמרו ולא יפה עשו שהורו לכם דבר שלא עמדו על איסורו ועל היתרו מפני שהחולב בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חיי' סקילה ואפי' החולב בי"ט לוקה ארבעים דאמרינן חולב חייב משום מפרק מחבץ חייב משום בורר מגבן חייב משו' בונה וכיון דחולב חייב משום מפרק נעשית חליבה תולדה דמפרק ומפרק זה הוא הדש טעמא לפי שהדש מפרק חטה ממלבושה והחולב מפרק חלב מן הדד ודש אחד מאבות מלאכות ארבעים חסר אחת ותולדותיהן וכיוצא בהן לא שנא אב חטאת ולא שנא תולדה חטא' לא שנא אב סקילה ולא שנא תולדה סקילה והחולב בשבת כדש תבואה בשבת ואסו' אבל משום סכנת בהמה אומר לגוי חלוב חלב לעצמך מבעוד יום ומותר לו בכך וכן הורה הרב ר' צמח ז"ל אך שלא אמר שאומר לגוי כלום. בתשובות שלו:

## סימן רכב

**רב שרירא ז"ל**:

אנשי מזרח בוצעין על שתי ככרות בשבת משום לחם משנה אנשי א"י אין בוצעין אלא על אחת שלא להכניס כבוד ע"ש בשבת והלכ' רווחת היא בכל מקום שאין בוצעין בשבת

ובימים טובים אלא על שתי ככרות ובליל פסח על אחת וחצי והן כמו שתי ככרות משום לחם עוני שהיא החצית וביום אסור דקי"ל ההוא לחם עוני בזמן אכילת הפסח ופסח אינו נאכל אלא בלילה וכתיב תאכל עליו מצות לחם עוני על הפסח לחם עוני והוא בלילה שאני ביום דלא צריך פסח ולא צריך לחם עוני:

אנשי מזרח טוענין כספים בכל מקום בשבת ובני ארץ ישראל אפי' ליגע בו אסור למה שכל המלכות משתמשת בו והלכת שומטין מנעל מעל גבי האמום בשבת:

## סימן רכג

וששאלתם נשים מותרין לצאת בשבת בנזמי האוזן אבל אינה יוצאה בטבע' שיש עליה חותם ואיש בטבעת שיש עליה חותם תכשיט הוא לו ומותר לצאת בה בשבת אלא משום גזרה דרבא אסור ואם יצאו אין עליהם מלקות דאורייתא אלא מכת מרדו' מדרבנן ולחצר מותר לצאת בהן בשבת בין איש כשיש עליה חותם בין אשה כשאין עליה חותם משום דלאו מדאוריית' הוא דאסירי אלא משום גזרה בעלמא היא וכי גזר רבא בר"ה ובכרמלית הוא דקא גזר:

## סימן רכד

וששאלתם מקדשין ומברכין חתן וכלה בשעת הכנסת כלה בשבת או לא לא בירורת' שאלה זו יפה יפה אם לקדש בשבת ולברך על העריות הוצרך לכם אסור לקדש בשבת ואם קדשו מבעוד יום מערב' שבת והוצרך לכם להכניס כלה לחופה בשבת ולבעול כבר אמרו חכמים מותר לבעול לכתחילה בשבת ואם לברך שבע ברכות בשבת הוצרך לכם מותר לברך שבע ברכות בשבת והחתן פטור לילה הראשון וב' אם לא עשה מעשה:

## סימן רכה

**רב נחשון ז"ל ואסור להרוג כנה בשבת**

וששאלתם המוצא פרעוש בתוך חיקו בשבת ואין רואה אותו מהו להורגו.

אם כשתכניס ידי ראה אותו שהוא פרעוש אסור להורגו ואם לא ראהו והכירו ולא נתכוון אעפ"י שהכיר לאחר שהרגו אין עליו כלום הואיל ולא נתכוון וקיימא לן דבר שאין מתכוון מותר:

## סימן רכו

וששאלתם מי שמצטער ואינו יכול להשלים שלש סעודות כשהוא אוכל.

כך הוא כל מי שאינו יכול לאכול כביצה ומצטער ממנה פטור שלא תקנו חכמים שלש סעודות בשבת אלא לעונג שבת ולכבדו וכיון שמצטער אין לו עונג ופטור:

## סימן רכז

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם לענין בית הכסא המוציא שם קורות גגו על רשות הרבים או על כרמלי' ועושה בית הכסא מאותן קורות לארץ בלא מחיצות אם אין חלונות ולא מזחילה אלא שופך הוא מה ששופך או שמשליך מה שהוא משליך מרשות היחיד לכרמלית וכ"ש לרשות הרבים אסור:

## סימן רכח

**רב שרירא ז"ל**

וששאלתם מקום שיש להם חביות מלאות יין וקנקנים ויש בהן נקב קטן שמוציאין צרכן מאותו נקב וסותמין אותו במעט פשתן ודוחק הפשתן באותו הנקב בשפוד של ברזל או של עץ יש לאדם רשות להוציא יין מאותו נקב ויסתמו באותו פשתן בשבת או לא כך ראינו שאסור לדחוק את הפשתן בתוך הנקב ביד וכ"ש בשפוד דאמרינן אמר רב שימי בר אשי אמר רב האי מסובריא דנזיאתא אסור להדוקיה ביומא טבא ואין לו תקנה וכן אמר רב האיי גאון ז"ל:

## סימן רכט

**רב מתתיה ז"ל**

וששאלתם בשבת מהו שיאמר אדם לעבדו לקוט לנו תאנים וענבי' להביא בער' שרי או לא כך ראינו שאסור לאדם לומר לעבדו כך שעבדו חייב לשמור שבת כמותו וכן לא יעשה שום מלאכה דהא כתיב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ועבדו חייב לשמור שבת כמותו וכן בי"ט:

## סימן רל

וששאלתם אנו במקומנו עושין תולעת המשי ונהגו קדמונינו שמאכילין את התולע בי"ט ואין מאכילין אותן בשבת ולא ידענא טעמם בדבר זה אם יש הפרש בין התולעת לשאר בהמות ילמדנו רבנו.

אין אנו רואין הפרש ביניהם ומותר להאכיל את התולעת בשבת שמזונותן עליך ואין יכולה לשוט וכי תנן אין נותנין מים לפני דבורים הא אמרנו אמר רב אשי מתני' נמי דייקא דקתני אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ובפני יונים תרדיסיות מאי טעמא לאו משום דהני מזנותיהן עליך והני אין מזונותיהן עליך לא הני איפשר בהשטה והני בהשטה:

## סימן רלא

**לרב האיי ז"ל**

וששאלתם אנשי' הרבה כהני' ראינו שחזרו בתשובה מאחר שלקחו נשי' גרושו' וחללות ואלמנו' והתרו בהן ולא חזרו אין לכם לשאול דבר זה כי כמה הם המחוייבי' מיתה בידי אדם מאחר שהתרו בהם ועברו עבירה ושלמו תאות' ומיד התנחמו וכך דרכ' של עוברי עבירות שמיד מתנחמי' לא יאמרו ב"ד כיון שהתנחם אין לדון עליו את הדין אבל יש לכם לדעת כי המקו' יתברך נתן מקדושתו לאהרן הכהן שהיה בחיר ה' ושאר הכהני' מאותה הקדושה נוטלין ומקבצין זה מזה ואין נוטל שום כהן קדושה מלמעלה כמו שנטל אהרן הכהן אבל מקדושת אהרן נטלו זה מזה וקבלו זה מזה ולפי' מברכין הכהני' לאחר כן אשר קדשנו בקדושתו של אהרן והואיל והכהן מתקדש בקדושה שאינה מעצמו והוא חלל קדושת אהרן ואינה מעצמו שנקדש מלמעלה לפי מעשיו הישרי' לפי' אין מברך ראשון ולא כל אות' הדברי' הצריכין למי שמקבל קדושת אהרן והואיל והוא דחה ואתם התרו בו ולא רצה דיי לו להיות כשאר כל העם החוזרי' בתשובה דקי"ל קדושת אהרן חמורה משאר קדושות:

## סימן רלב

וששאלתם מותר לכרוך שעוה על גבי פתילה של פשתן להדליק בה בשבת כך ראינו שאסור לעשות כן דקאמרינן ולא בזפת ולא בשעוה ותאני עלה ע"כ פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמני' ואמרינן פשיטא שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קמ"ל דלפתילה שריא שעוה להדליק בה אבל מקו' שמן לא:

## סימן רלג

וששאלתם לענין נר חנוכה נר חנוכה מצותה משתשקע חמה ועד שתכלה רגל מן השוק מי שטעה או נאנס ולא הדליק בעונה ועדיין לא פסקה רגל מן השוק מדליק אותה וכן

אם הוצרך לה לאחר שכלתה רגל מן השוק מכניסה ומשתמש לאורה ומות' ולמאן דאמר עד דפסקה רגלא דתרמודאי להחמיר על המדלי' ומהו תרמדאי בני אדם עניים העושים מלאכה בשדה או בפעולה או שומרי פירות ומתאחרין לאחר כל בני אדם עד שחשכה ויש עצים במקומנו להסקה ולהתחמם בהם ושמם תרמדי כמו תהגין ואטדין וכיון שאין להם דמים ליקח עצי' מן השוק מלקטין אחר מלאכתן מאותן תרמדי ומתאחרין אחר כל בני אדם:

## סימן רלד

וששאלתם הרבה בני אדם הדרים בחצר אחד חייב כל אחד ואחד בנר חנוכה או משתתפין כולם בנר אחד. שורת הדין אם משתתפין כולם בשמן יוצאין כולם בנר אחד אבל מי שרצה לחבב ולהדר את המצות כל אחד ואחד מדליק נר לעצמו דת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד:

## סימן רלה

**רבינו האיי ז"ל**

וששאלתם אבוקה של שעוה. לא חזי לנא מעולם מאן דאדליק בשעוה בבי שמשי וכל רבוותא דחזיננון הוו אסרין:

## סימן רלו

**רב נטרונאי ז"ל**

הלכתא נר שלא הדליקו בה באותה שבת מותר לטלטלה בין נר בין מנורה שלה שהוא פמוט ואין צריך להניח עליו ככר ובלא ככר מות' לטלטלה לכתחלה דאמר שמואל שרגא דמשחא שרי לטלטולה בשבתא דנפתא אסור דה"ל מוקצה מחמת מיאוס ורבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפי' דנפטא נמי שרי לטלטולא והלכתא כרבה ורב יוסף אבל נר ומנורה שהדליקו בה באותה שבת אסור לטלטלה ואפי' כבתה ואפי' נפלה מן המנורה אסור לטלטלה לאותה מנורה ואסור להניח עליה ככר ולטלטלה בין לצורך גופה ובין לצורך מקומה שלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד דקי"ל בכולה שבת הלכה כר' שמעון לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותה שבת דאין הלכה כר' שמעון דמקיל:

## סימן רלז

**רב צמח גאון ז"ל**

והא דתנן מטלטלין נר חדש אבל לא ישן אף ע"ג דסתמא רב יהודה היא דאסר במוקצה מחמת מיאוס דהלין נרות לא שהדליקו בהן בשבת כלל אלא נר חדש שלא הדליקו בה כל עיקר נר ישן שהדליקו בה בחול וא"כ למה אוסר ר' יהודה לטלטלה בשבת מפני שמלוכלכת בנפט ונמאסת וקא מפרשינן בברייתא מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר שהדליקו בו באותה שבת והלכה כמותו דה"ל מוקצה מחמת איסורו ר' שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת כבה מותר לטלטלו ואין הלכה כמותו:

## סימן רלח

**לו ז"ל**

ולענין מנורה בי"ט כדתנן שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כב"ש ואמרינן מאי טעמייהו דב"ש אמר ר' יצחק בר ביזנא הכא במנורה של חליות עסקינן משום דמחזו כבונה וב"ה מאי טעמייהו לפי שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ואמרינן אמר ר' זירא פמוט שהדליקו בו באותה שבת לדברי הכל אסור לטלטלו לא הדליקו עליו בשבת דברי הכל מות' לטלטלה והא דר' זירא לאו דחליות אבל דחליות בין מנורה גדולה בין מנורה קטנה אע"ג דלא הדליקו בה באותה שבת אסור לטלטלה וקני מנורה שהחזירו בשבת חייב חטאת מפני שהוא בונה וכן הלכה:

## סימן רלט

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם מנהג שלנו נרות של בית הכנסת נותנין מים בעששית ושמן צף על פני המים ודולק שמן והולך עד שמגיע למים וכובה בנר של שבת מהו לעשו' כן יש בו משו' גרם כבוי או לא.

כך ראינו שאין בו משום גרם כבוי ומותר לעשות כן וכל העם עושין כך וזה שנותן מים תחיה מפני שמקום פתילה זכוכית הוא ואינו שואב ואין לו הנאה להטיל את השמן בקרקעיתה של עששית אלא נותן מים עד שמגיע לפתילה ואח"כ נותן את השמן לפי' כשהוא דולק דולק שמן כלו ומים אין גורמין לו כבוי שאינו כבה עד שיכלה השמן ואין נעשה כבוי אלא כאותה ששנינו נותנין כלי' תחת הנר לקב' ניצוצות בשבת ואין צריך

לומר מערב שבת ולא יתן לתוכן מים מערב שבת ואין צריך לומר בשבת דהתם ודאי כי שאדי להו מייא אדעתא לכבות קא שאדי להו כי האי גוונ' וכל כיוצא בו הוא דהוי גרם כבוי:

## סימן רמ

**לרבנו האיי ז"ל**

וששאלתם לענין צמר גפן מותר להדליק בו בשבת או אסור ויוצא מן הפרי הוא או יוצא מן העץ. הכין חזינן שמותר להדליק בו שאין מן מיני העץ הוא שאין לך פיסול פתילות אלא מה שמנו חכמים לא בלכש ולא בחוס כו' והרי ידוע שהרבה מדליקין בצמר גפן ואין לך מי שמדליק בפתילת המדבר ובירוק' שעל פני המים אפי' אחד מאלף איפשר אלו היה צמר גפן אסור הוו שבקין ליה ואמרין פתילת המדבר ובירוקה שעל פני המים ויתר על זאת שלא מצינו אדם בשתי ישיבות מעולם שנמנע ממנו ואין בו איסור כל עיקר והרי קנבוס שהוא קשה מצמר גפן אינו אלא פרי האדמה ומותר להדליק בו:

## סימן רמא

וששאלתם אשה תכחול עיניה בשבת או תנהוג איסורא כחיש טובא תוהנ' עליכון בהא מילתא חכמים שכמותכם מסתפק לכם בדבר הברור הזה אשה אינה מחוייבת בשבת כאיש בשלמא לענין תכשיט יש חילוק בין תכשיט איש לתכשיט אשה אלא מלאכה יש לחלק בין אשה לאיש לא כך כתיב אתה ובנך ובתך ועוד לאו גמרא דרבנן היא בהדיא דאמרינן וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת ואמרי' גודלת וכוחלת ופוקס' משום מאי מחייב כוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה:

## סימן רמב

**רב משה גאון ז"ל**

מטר היורד בשבת ובי"ט מותר לשתו' מהם ולרחוץ בהם אעפ"י שלא היו עבים מבערב וכן הלכה:

## סימן רמג

ימי ניסן וימי תשרי אין נופלין על פניהם וכך הוא המנהג בשתי ישיבות וכן בבית חתן אין נופלין על פניהם:

## סימן רמד

**רב כהן צדק ז"ל**

מי שלא בירך ביום ראשון על ספירת העומר יחזור ויברך כל הימים שלא יפשע במצות במזיד

## סימן רמה

**רב נטרונאי ז"ל**

מאור עינים מותר לירד לפני התיבה ולפרש על שמע ולתרגם אבל אינו קורא פרשת התורה מפני שאין העם יוצאים ידי חובתן ששומעים בתורה מבעל פה ואנו צריכי' לשמוע מפי הקורא בכתב ולא בעל פה ולפי' הכל צריכי' לשתוק פן ישמע השומע מפי הקורא על פה ואנו צריכין בכתב וליכא ולא יצא ידי חובתו ותנינן אסור לאדם לומר אפי' פסוק אחד חוץ מן הכתב ואפי' תיבה ואפי' אות אחת ולפי' הכל שותקים והקורא בתורה יקרא מן הכתב ויצאו ידי חובתן ועל כן מאור עינים אעפ"י שידע הפרשה ע"פ אסור לשמוע מפיו בבית הכנסת ואין יוצאים ידי חובה שלא שמעו מן הכתב:

## סימן רמו

**רב צמח ז"ל**

וששאלתם ע"ז של נוצרים שנפל ומכרו נוצרים את עציה ואת אבניה אסו' לישראל לקחת אותם וליהנות מהם אעפ"י ששינה אותם ועשאן חדשות אבל אם שינו אותם נוצרים מותר לישראל ליהנות בהם ולבנות ביתו שאין זה חמור מע"ז עצמה כי מבטל לה גוי בטלה וכי מבטל לה ישראל לא בטלה:

## סימן רמז

וששאלתם גבינת הגוים אסירה ודאי משום חומר' דע"ז ומשום הרחקה דבר טמא ואפי' באותם מקומות שמגבנין בעשב אסור וכבר נמנו וגמרו על גבינת הגוים שהוא אסור כלל:

## סימן רמח

וששאלתם יין נסך שנפל לתוך הקדר' אפי' בכל שהוא אסור בהנאה שכך שנינו ואלו אסורין ואיסורן בכל שהוא יין נסך וע"ז ועורות לבובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע וגיד ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה כלם אסורין ואיסורן בכל

שהוא הילכך קדרה שנפלה בה יין נסך ואפי' כל שהוא אסורה בהנאה ואין לך תקנה להיתר כל עיקר:

## סימן רמט

**שר שלום ז"ל**

וששאלתם ענבים מבוקעות שמוכרין הגוים בשוק מותר לישראל לקחת מהם דאחזוקי איסורא לא מחזקינן דא"כ נאסרין כל פירות על ישראל אבל היכא דנפל עלייהו יין נסך אם שלמים ידיח' במים ומותרות ואם מבוקעות אסורות אבל ענבים הנמכרו' בשוק אעפ"י שמנטפות כיון דלאכילה מוכנות ולא לגת אין בהם משום הכשר משקה ומותרות וכן הלכה:

## סימן רנ

וששאלתם גת של אבן שזפתה גוי מנגב' והיא טהורה ושל חרס אעפ"י שקילף את הזפת אסורה ואי זו היא גת של חרס עושים פטום גדו' שנושא אלף ליטרין או יתר או חסר ומניחין אותו בבית או במקום דאין מיטלטל ובוצרין ענבים בכרם ומביאין את היין ומטילין באותו פיטום ומושכין ממנו כל השנה כלה מפני שדורכין הענבים בו ונותני' בקנקנים ופעמי' שדורכים אותם בכרם ומביאים היין ומטילין באותו פיטום אי נמי פיטום קטן שיכול אדם אחד לדרוך בו יין וכמו זה גת של חרס:

## סימן רנא

והלכתא יין נסך כל שהוא אסור בהנאה ואינו בטל לא אחד במאה ולא אפי' אחד באלף שאסור הוא ואוסר בכל שהוא ואין צרי' לומ' בשתייה ומטמא טומאה חמורא בכזית:

## סימן רנב

וששאלתם המפקיד יינו אצל גוי אסו' בשתייה ומותר בהנאה ומנ' גוי שהגיע לכלל איסור ויודע בטיב ע"ז ומשמשיה כיון שנוגע ביין ומשכשך אסור אפי' בהנאה משום חומרא דע"ז ומגע גוי שלא בכוונתו אסור בשתייה ומותר בהנאה. וגוי שאין יודע בטיב ע"ז ונגע ביין אסור בשתייה ומותר בהנאה ואפי' קטן בן יומו אמר רב נחמן אמר שמואל הלוקח עבדים מן השוק אף עפ"י שמלו וטבלו עושין יין נסך עד שישתכח שם ע"ז מפיהם והלכתא יינו של ישראל בכפרים הדרים בהם ואעפ"י שהוא ברשותו של גוי אם המפתח וחותם ביד ישראל מותר אותו יין בשתייה ואין לחלק בין כפר שיש בו ישראל לכפר

שאין בו ישראל בזמן שהוא יינו של ישראל כשמפת' וחותם בידו אבל בזמן שהוא יינו של גוי וישנו ברשות של ישראל צריך לשמרו ולהחמיר עליו ביותר ולמה שאם נמצא גוי אצלו אין נתפס עליו כגנב שיכול לומר בשלי אני עומד דאמר רבא אם נתפס עליו כגנב חמרא שרי ואי לאו אסיר:

## סימן רנג

**רב שרירא ז"ל רבנו האיי ז"ל**

ובמקום שנוהגין שסותמים את פי הכד של יין בעץ שמתקני' אותו כשיעור פי הכד ומהדקי ליה ושופכים עליו זפת וזופתין את כל פי הכד וקושרי' נייר על ההוא זפת וחותמין עליו אנו רואים וכך הוא שאם אין בני אדם יכולי' להסיר את העץ מעל פי הכד מבלי שבירת החותם הרי זה בחזקת חותם בתוך חותם ודוסיקייא שיש בתוכה נאד של יין אם היתה צרורה ופיה למטה הוי חותם בתוך חותם פיה למעלה לא הוי חותם בתוך חותם ואי כייף פומיה וצייר הוי חותם בתוך חותם ולא אמרו בכולן שני חותמות אלא דוקא שלא יהא החותם על המגופה אלא יהא שם כלי אחר לכסוי לבד והחותם ביניהם ובכך יהיה הכלי חותם בתוך חותם שהוא למעלה.

והא דאמור רבנן קנקנים של גוים לאחר י"ב חדש מותרים ודאי בשל חרס הן דקאמרי' אמר רב אסי אמר רבי יוחנן קנקנים של גוים שהחזירן לכבשן האש כיון שנתרה זיפתן מותרים אמר רב אסי לא תימא עד דנתרא אלא אפי' רפאי מירפאי בעלמא וגת שניא מן קנקנים וכ"ש שדרך בה ואמרי' תאני רב זביד בדבי רבי אושעיא הלוקח קנקנים מן הגוים גוי נותן לתוכן ציר ומורייס ואינו חושש בעא מיניה ר' יהודה נשיאה מרבי אמי החזירן לכבשן ונתלבנו מהו אמר ליה ציר צורף אור מבעיא וכן הלכה ודאי אותם קנקני' אינם אלא של חרס וכן הלכה. רב יוסף גאון ז"ל:

## סימן רנד

הלוקח עבדים מן הגוים שמלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושי' יין נסך ואלו הם גדולים שיודעים בטיב ע"ז ומשמשיה קטני' שאין יודעים בטיב ע"ז ולאו הלכה הכי וקי"ל כמ"ד גוי תינוק בן יומו עושה יין נסך לענין שתייה אסור ובהנאה מותר ובני השפחות שלקחן מן הגוי' עם אמותיהן צריכין טבילה.

הלוקח יין מישראל שאינו מומחה כמו ממי שאינו מדקדק במצות דקי"ל שאינו חושש לדקדק על המצוה כלל זה ודאי אין עושה שמירה ליין ולא ידקד' על שמירתו מתחילה ועד סוף כהלכה אותו היין אסו' בשתייה ואפי' בהנאה:

## סימן רנה

**מר שר שלום ז"ל**

שפחה גויה שיודעת ע"ז של גוים והטבילה אדונה בעל כרחה כיון שאי' מזכרת שם ע"ז ואין נודרת בשם ע"ז הרי היא כעבד כשר ואין עושה יי"נ ואופה ומבשלת ואוכלי' מבישולה ושותי' מידה ואין בכך כלום. וא"ת מפני שהטבילה בעל כרחה אין טבילת בעל כרחה פוסלת אלא ביפת תואר דגויה היא ולא שייכא במצות דעד דמקבלה עול מצות לא שרי לה להטבילה אבל עבד דבגו עבדותיה נמי שייך במצות כגון שבת ומילה ונדה ופסח ושאר מצו' א"צ לקבל ולענין מיחש דלמא לא מבטלה ע"ז שלה לרצונה. אלא בעל כרחה לא חיישינן ולא צריכינן עד דמבטל לה ברצו' דאשכחי' דאפי' גוי גדול מבטל ע"ז בעל כרחו דאמר רבה בר בר חנה פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בר' מצא טבעת ועליה צורת דרקון מצא גוי קטן לא אמר לו כלום מצא גוי גדול אמר לו בטלה לא ביטלה סטרו וביטלה וכ"ש הדא שפחה דאיכא אימת אדוניה עליה דיכול לאבטולה ולבטל ע"ז שלה בין לרצונה בין שלא לרצונה ומאי איכא למיחש דדילמא אהדרא ופלחה בינה לבין עצמה וחוזרת לסורב כיון דמפרש שאין מזכרת שם ע"ז ואין נודרת בשם ע"ז אין חוששי' לדבר והרי היא שפחה כשרה לכל דבריה:

## סימן רנו

וששאלתם על הולכת היין ממקום למקום ביד גוי מותר לשלח יין ביד גוי בב' חותמו' ואין בכך כלום דאמ"ר אלעזר הכל משתמר חותם בתוך חותם חוץ מן היין ור' יוחנן אמר אפי' יין והלכה כר"י הילכך יין משתמר בשני חותמות בין לשלח ביד גוי בין להפקיד אצלו בביתו בין בקנקנים בין בנודות ומותר ועיקר כשהוא עושה כמו שאמרו חכמי' אנאנא אפומא דחביתא שרקא וחתימא הוי חותם בתוך חותם דיקולא מיהדק הוי חותם בתוך חותם זיקא עיף ציר לידי אסור אסור לשלח ביד גוי או להפקיד אצלו ומקום שנהגו שעושי' נקב במגופת חבית שיצא ממנו הבל של יין ויכניס לו אויר ויהא רחו נודף וחוששי' אנו שמא מרויח גוי באותו נקב ומכניס קנה קטן ומוציאי' יין בו אסור להפקידו

אצל גוי ולשלח עמו ומקום שאי' עושי' כן מותר להפקיד ולשלח ביד גוי לכתחלה בלא שומר ישראל ואינו חושש ואותו נקב קורי' אותו בלשו' ארמי שיב"א:

## סימן רנז

וששאלתם נודות חדשות גוי רובבן ועובדן ונותן לתוכן יין וישראל עומד על גביו ואינו חושש לתת לתוכן יין וישראל עומד על גביו מכאן ולהבא וההוא יין דקא שדי גוי לתוך נודות חדשות כיון דלעבדן הוא דמי כזורק מים בטיט ומש"ה מותר דכלהו נודות צריכי' לעיבוד בתחלה בתר רבב או ביין או בחומץ והאי יין דהשתא לאיבוד אזיל דשופכו לארץ דלא חזי לשתייה דאית ביה רבב וזפת:

## סימן רנח

וששאלתם יין מבושל בין שעומד על רבע בין שאי' חסר אלא רבע אי נמי פחות מרבע בין שמשכר בין שאינו משכר כלו נשתנה לגריעותא ואין מברכי' עליו ואין מקדשי' עליו ומברכי' עליו שהכל לפיכך אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי דאמר רבא יין מבושל אין בו משום גלוי ואין בו משום מגע גוי ואין בו משום יי"נ ורבא מלתא פסיקתא קאמר מבושל סתמא לא שנא נצטמק ולא שנא לא נצטמק ל"ש חסר רבע ול"ש נגמר על רבע וכן הלכה:

## סימן רנט

וששאלתם גוי נקיט זיקא וישראל אזיל אבתריה חסר אסור דאפשר ליה לקרובי לפומיה דזיקא לפומיה ושתי ולא ידיע מליא שרי דלא אפשר ליה למשתייא מיניה גוי נקיט כובא וישראל אזיל אבתריה מליא אסיר דכיון דמלא נגעה ידיה דגוי בחמרא ואסיר חסר שרי דלא מקרבא ידיה למנגע בחמרא והלכתא כרב אשי דאמר אין דרך ניסוך בכך:

## סימן רס

וששאלתם על חומץ הגוים כל חומץ הגוים אסור מפני שהוא כיי"נ וכן הלכה. מר רב ששנא ז"ל:

## סימן רסא

וקנקנים של גוים שהיה בהם יין גוים אסור לבר ישראל ליתן בהם יין כל י"ב חדש לאחר י"ב חדש מותרי' ואם רצה ישראל לטהרן לאלתר ממלאן מים ומערן מעת לעת אחד

קנקנים שלנו ואחד קנקנים שלהם וכדרך שהוא עושה בקנקנים כך עושה בבורות שלהם מליין ומותרי' לאחר שלשה ימים:

## סימן רסב

וששאלתם ישראל שמכר יין לגוי והוליכו לביתו והחזירו ואמר לו טול יינך שלא מדדת לי אמת או דשום עילה בשתייה ודאי אסור שנעשה מגע גוי אבל לחו' שמא החליפו הגוי ביינו ושיהא אסור בהנאה לא דהו"ל ספק ספיקא וכל כך אין חוששי' ומותר בהנאה:

## סימן רסג

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם מאן דשחיט בר יונה ומטוי לה בנורא לא בעי' למיקרעיה ומימלחיה דכד בעי' קריעה ומליחה לקדרה ובישול אבל לצלי כיון דמנח ליה לבית שחיטה לתחת לא צרי' לא קריעה ולא מליחה דלא עדיף עוף טפי מכבדא דהא כבדא לצלי דמותר לכתחלה וכ"ש עוף דלא נפיש דמיה ככבדא דלצלי לא צרי' לא קריעה ולא מליחה כל עיקר שלא מצינו צלי שצרי' מליחה כלל ומליתא אסירה לקדרה כל עיקר אבל בצלי בצפוד או על הגחלי' אמרי רבנן אי פומה לעיל אסורה ואי פומה לתחת שריא אבל לקדרה לא שנא פומה לעיל או לתחת אסורה:

## סימן רסד

וששאלתם יי"נ אסור ואוסר בכל שהוא ושלא במינו בנ"ט גת של אבן שזפתה גוי מנגבה והיא טהורה אמר רב דוקא זפתה אבל דרך בה לא סגי ליה בניגוב אלא קינוף בעיא ת"ר פעם אחת חשש רבי במעיו ואמר כלום יש אדם שיודע יין תפוחים של גוים אסור או מותר אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי פ"א חשש אבא במעיו והביאו לו יין תפוחים של גוים של שבעים שנה ושתה ונתרפה אף הוא בדק ומצא גוי אחד שהיה לו שלש מאות גרבי יין של תפוחים של שבעים שנה ושתה ונתרפה אמר ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים.

ההיא חביתא דשיכרא דנפל בגוה עכברא אסריה רב להוא שיכרא אפי' בטעמא משום דמאיס.

וששאלתם חבית שיש בתוכה משקי' בין יין בין שמן בין כל משקי' ונפל לתוכו שרץ או עכבר שיעורו אחד מאלף והחבית והמשקי' מותרי' פחות מאלף החבית והמשקי' אסורי' ואם בקש לטהר את הכלי מכניסו לתוך הכבשן עד שיהא כבתחילה:

## סימן רסה

וששאלתם הלוקח כלי תשמיש מן הגוים את שדרכו להטביל יטביל להגעיל יגעיל ללבן באור ילבן השפוד והאסכלה מלבנן באור והסכי' שפה והיא טהורה וכן הלוקח כלי תשמיש מן הגוים דברי' שלא נשתמש בהן כל עיקר מטבילן והן טהורי' דברי' שנשתמש בהן על ידי צונן כגון כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיחן ומטבילן והם טהורים דברים שנשתמש בהם על ידי חמין כגו' יורות וקומקומוסין ומחמי חמין מגעילן ומטבילן והם טהורי' דברים שנשתמש בהן על ידי האור כגו' שפודי' ואסכלאות מלבנן ומטבילן והם טהורי' וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל עד שלא יגעיל עד שלא ילבן כולן אסורי' והני מילי בכלי מתכות אבל מאני דפחרא חדשים לא צריכי טבילה ישנים לא פלטי דכתי' וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר אמר רב אשי הני כלי זכוכית הואיל וכי נשברו יש להן תקנה ככלי מתכות דאמו ובעו טבילה וכן מאני דקוניא והסכי' שפה והיא טהורה אמר רב נועצה עשרה פעמים בקרקע אמר רבא ובמקום קשה אמר רב כהנא ובסכי' יפה שאין בה פגימות ודאי קערות דתשמישייהו בכלי שני הוא כי נטיל מדודה ושדי עילוייהו שפיר דמי ואע"ג דמפליט להו צרי' לאטבולינהו בארבעים סאה והדר שרי לאשתמושי בהו ישראל:

## סימן רסו

**רב ששנא ז"ל**

וששאלתם ותשעה באב גופו מותר להניח תפילי' והא כבר אמרי' אבל מותר להניח תפילי' ומה אבל דאבלות חדתא ולבו מריר על מתו חייב להניח תפילי' תשעה באב דאבלות עתיקא היא ודשנן בה האידנא כמה שני עאכ"ו שחייב להניח תפילי' וכן הלכה למעשה בשתי ישיבות מניחי' תפילי' בתשעה באב ואסור להניח תפילי' בחש"מ:

## סימן רסז

**לר' שמעון קיירא ז"ל**

סומא פטור מן התפילי' ומן הציצית דכתיב וראיתם אותו פרט לסומא:

## סימן רסח

**רבי' האיי ז"ל**

חייבי' ב"ד לגזור גזרה שלא יהא אדם עושה מלאכה בחש"מ אלא על פיהם שלא מסרם הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר אי זו מלאכה אסורה ואי זו מלאכה מותרת.
ולדעת מי עושה מלאכה או מי אינו עושה מפני שב"ד מצווין להזהיר לעם דכתיב והזהרת אתהם את החוקים וגו' והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון כי ענין העם תלוי על צואריהם ויזהרו שלא יתפשו בחטאתם:

## סימן רסט

וששאלתם על ענין חולה או חיה בפסח.
אסור לבשל לחולה או לחיה בפסח תבשיל של קמח על גבי רותחין אלא אם יאמרו בקיאים שאם יאכלו מצה יבואו לידי סכנת נפשות ואעפ"י שאמרו חכמים חלוט שחלטו ברותחין אינו בא לידי חימוץ ומגלשין על גבי קמח הוא החליטה והרותחין רתיחה עזה הם המגלשין ולשון גילוש הוא מליגת שער וצמר מן הטלאים ואין אנו סומכין על זאת לעשות מעשה שאין אנו יודעים איך ישתמר שלא יבוא לידי חימוץ ולא שמענו בב' ישיבות מי שהתיר לעשות כן אלא כשהתירו עפ"י רופא בקי או עפ"י בקיאין שאומרי' שאין לו רפואה אלא בזה ואם אין אוכל אותו מסתכן זהו מותר וצריך שיאכל מיד ואין משיירין ממנו כלום:

## סימן רע

**רבי' שרירא ז"ל**
וששאלתם הא דתנן ואלו עוברין בפסח כותח הבבלי כו' למדנו מזו ההלכה שכל שהוא מין דגן חייבין אנו לבערו ויש במקומינו אנשים שעושין מורייס מקמח חטים ושעורים ומלח כל השנה וכשמגיע זמן הפסח מצניעין אותו בבית מן החצר וטחין פתח הבית בטיט ולאחר הפסח מוציאין אותו ומוכרין אותו לישראל.
ומיחו בהם תלמידי חכמים ולא קבלו. והם אומרים שתלמידי חכמים הורום לעשות כן ואית להו טעמא מהא דאמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו אסור שלא בזמנו במינו אסור שלא במינו מותר ואמרו שהמים מין היתר והקמח מין איסור ותו אית מאן דמיה לכיפת שאור שיחדה לישיבה כדין הורום או לא
תשובה חס ושלום דאיכא בישראל מאן דשרי לאצנועי חמץ בפסח בין בעיניה בין על ידי תערובת דמשנתינו שלמה היא זה הכלל כל שהוא מין דגן הרי זה עובר בפסח ואע"ג

דעירובו באזהרה ופסק רבא הלכה בהא שמעתא משתכחא אפי' חמץ בעיניה דגוים והכי עיקר הלכה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה. ושל ישראל אסור בהנאה שנאמר לא יראה לך. ורמינן עלה הא דתניא חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו עובר עליו בלאו. תוך זמנו בלאו וכרת והאי דתנא חמץ של נכרי מותר בהנאה משום דבעי למתנא ושל ישראל אסור ולאו הלכה כרב אלא משום דפסק רבא הלכתא חמץ בזמנו בן במינו בין שלא במינו אסור במשהו כרת לאחר זמנו בין במינו בין שלא במינו מותר כר' שמעון והא מילתא דמשתכחא בחמץ דגוים דאלו חמץ דישראל אסור בהנאה וקנסא הוא הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצ' ומשתכחא דרבא דחמץ בעיניה דגוים דשרו לאחר זמנו וליכא התם קנסא וראיה לדבר נמי דהכי סיפא דשמעתא ואזד' רבא לטעמיה דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוו נפקי הני שבעה יומי דפסחא כו' ובני חילא גוים אינון ואת"ל נמי דמאי דאיתיה בתערובת דישראל נמי שרי לאחר זמנו הני מילי היכא דעבר והטמינו ועבר עליה באזהרה אבל לא לאצנועיה למשבקיה כתחילה. ועוד להני מורייס בוריס דאמרו דהדין מוריס דעביד מן קמח ומים ומלח מין שלא במינו הוא ואתלו למימר דמים מין היתר וקמח מין אסור עיסא גופה דמתחמצא בשאור ושאור גופי' לאו קמח ומים ניהו וקמח באפי נפשיה אי שהה כמה דשהה מי הוה מחמיץ עד דנפיל ביה מייא והכין הוי מין שלא במינו.

ועוד הני מורייס בוריס למאי אצטריכי' להני מילי משונות הא פסיקא הלכתא דבין במינו בין שלא במינו מותר מאי אספת בהני טעמי דשנא דקמח מין אסור ומים מין היתר לשרו נאצנועי כל מיני חמץ ואפי' נהמא וכעכי ולטוח בפניהם ודקא מדמו ליה לכיפת שאור הא נמי קשה מן הראשונה דכיפת שאור כיון דיחדה לישיבה וטח בפניה והויא כגון אבנא דיתבי' עלה בטיל ליה דגן מינה לגמרי ונפקא ליה מתורת אוכל וכעפרא בעלמא חשיבא. ועיקר דהא מלת'. מתני' בצק שבסדיקי עריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו בטל במיעו' כו' ואמרי' עלה חד לישנא אריש אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אם יש כזית במקום אחד חייב לבער אלא במקום שאין עשוי לחזק כגון דאית בעריבה דוכתא כגון גומא ואדביק בה בצק ההוא דגן לא בטיל ליה ולא הוה ליה כעריבה אבל מקום שעשוי לחזק כגון שנבקעה עריבה ודבקה ואצטרי' לחזוקה באותו שאור הוי כגון מסמר ובטליה מתורת דגן ורוצה בקיומו שלא תמוט העריבה ותבקע מכלל דפחות מכזית אפי' במקום שאינו עשוי לחזק אינו חייב לבער ואמרי' לישנא אחרינא אסיפא אמר רב יהודה אמר שמואל לא שאנו ואם לאו בטל במיעוטו אלא במקום שעשוי לחזק דבטליה ושוייה כמין מסמר ואיתיה נמי פחות מכזית מכלל דכזית אפי'

במקום שעשוי לחזק חייב לבער ומייתי' ברייתא דתניא כלישנא קמא וברייתא בתרא ומקשי' להו אהדדי.

ופרקי' תרי פרוקי ולאקמתא חדא דאמר רב הונא סמי קילתא מקמי חמירתא אלמא עבדי' כחומרא דהוא לישנא בתרא ולא קם הדין פירוקא דקאמר ליה רב יוסף תנאי שקלת לך מעלמא כלומר הני ברייתא סתם ותנאי סתימי דפליגי אהדדי ודאי לית לך הלכה כמאן ואצטריכא למיסמי קילתא מקמי חמירתא אלא אמר רב יוסף האי תנא הוא דתניא פת שעיפשה חייב לבער מפני שיכול לשחקה ולחמע בה כמה עיסות אחרות אמ"ר שמעון בן אלעזר כו' וגלי רב יוסף טעמא מדקאמר ר' שמעון בן אלעזר כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה מכלל דתנא קמא קאמר לא בטלה אלמא כל כזית אע"ג דלא בטיל ליה לא בטלי והוה ליה ת"ק כלישנ' קמא דרב יהודה אמר שמואל דאפי' היכא דעשוי לחזק ומשוי כמסמר איתיה כזית לא בטיל דהא כיפת שאור דיחדה לישיבה ומשוי כאבנא לא בטלה ור' שמעון בן אלעזר כלישנא קמא דרב יהודה אמר שמואל דקאמר במקו' שעשוי לחזק כזית ויתר מכזית בטיל משום דשוייה כמסמר כגון כיפת שאור שייחדה לישיבה לבטלה ואקשי ליה אביי לרב יוסף ואמר ליה ודאי שנית לך כזית אכזית דכזית העשוי לחזק לת"ק לא בטלה ולרשב"א בטלה דהוייא חדא ברייתא ת"ק בהא מילתא וחדא ברייתא רשב"א פחות מכזית אפחות מכזית דקשיא מאי איכא למימר דהא ללישנא קמא אמר רב יהודה אמר שמואל פחות מכזית לא מחייב לבעוריה כו' והלכה כרבנן בלישנא בתרא דאמר רב נחמן אמר רב אין הלכה כרשב"א ואי ודאי טח את פניו דההוא כזית בטיט גלי אדעתיה דבטליה ואינו עובר דלענין כיפת שאור אמר רב אם טח פניה בטיט בטלה ולפום הכין אמרי בשחיטת חולי' בהעור אמר אביי תרי כיפת שאור שיחדה לישיבה בטלה והני דקא מצנעי' ליה למורייס וטחין בפני הבית מי קא מבטלי' ליה מלמהוי אוכל דלהוי ככיפת שאור שטח בפניה ודאי אי ערבו ביה טינא או מאי דדמי ליה ויחדוהי למעבד מיניה דין אין למדעם אוכל הוה ככיפת שאור שטח בפניה ויחדה לישיבה דבטלנה ושוינה כטינא כד בטלה לכיפת שאור וכד בטליה לבצק שבסדיקי עריבה שעשאו לחזקו שוייה כמסמר אבל הני דנטורי מנטרי' ליה לזבוני בתר פסח האי טייח דקא טייחי' עליהון כתיב כי טח מראות עיניהם ומה תפל אינון דאימר בהון יען וביען הטעו לאמר שלום גו' ובסוף כתיב והנה נפל הקיר גו' ואי סלקא דעתהון דכיון דטח בפני הבית הו"ל ביעור א"כ למה לי למיתנא רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה כו' ולא הדה בעינה הטמנה דתניא יכול יטמין ת"ל לא ימצא ומי הוי דטחו

בפני הבית טפי מן חמץ שנפל עליו מפולת הרי הוא כמבוער ואמרי' עלה אמ"ר חסדא וצרי' שיבטל.
ואינון דעתיהון לזבוניה בתר פסחא הילכך אכריזו בהא מילתא דאיסורא הוא דלא לעבדון הכי ומאן דעביד הכי בתר התראה שמתוהו ופירשו מיניה ובדקו אבתר מאן דעביד הכי דאנחנא וכל' רשואתא דמן קדמנא רגילי' לשדורי שמועי ושלוחי ולאבדוקי על מאן דמצנע מידעם ואתון לא תעבדון:

## סימן רעב

**רב יהודאי גאון ז"ל**
וששאלתם מצה של כותי מותרת בפסח והלכתא כל איסורין שבתורה בנותן טעם כר' יוחנן ורשב"ל חוץ מטבל ויי"נ וחמץ במשהו בזמנו אסיר:

## סימן רעג

וששאלתם פת בפסח מותר לאפות בפורני גדולה או קטנה שהיא של ישראל ואין שם מעשה כלל אבל ישראל אופי' בה כל השנה חמץ מותר לאפות בה או לא.
כך ראינו שזו פורני ותנור של חרס שאופי' בו חמץ כל השנה כלה מותר לאפות בהן מצה בפסח וטפקא שהיא של חרס והיא ניסקת מלמטה ועל גבה אין שם גחלים כלל ואין שלהבת עולה על גבה והפת אופין מלמעלה ואופי' בה חמץ אסור לאפות בה מצה בפסח כדרבה בר אהילאי דאמר האי בוכיא היסקו מבחוץ הוא ואסור:

## סימן רעד

**רב נטרונאי ז"ל**
ולעשות מלאכה בערבי פסחים הלכה כר' מאיר דאמר מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחי' עד חצו' עושי' ומקו' שנהגו שלא לעשו' אין עושי':

## סימן רעה

וששאלתם מאי שנא ערב פסח משאר י"ט סוף סוף ערבי י"ט מי שרי לגמרי התם נמי קאמרי' מאי איריא ערבי פסחים אפי' שבתות וי"ט נמי דתניא העושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי י"ט אינו רואה סי' ברכה. ומשנינן התם סי' ברכה דלא חזי הא שמותי לא משמתינן ליה. אי נמי התם מן המנחה ולמעלה הכא גבי ערבי פסחי' מחצות היום ומאי שנא הכא גבי ערבי פסחים דמשמתינן כיון דאיהו זמן דקרבנו המקום לעבודתו בחג זה

צרי' לטרוח עצמו אחריו וליקח הפסח ולבקרו ולימנות עם שכניו ועם קרוביו צריך הוא להתקרב כמו כן אליו ועל כן גזרו ביה רבנן ואסרוהו בעשיית מלאכה כדי שלא יסיח דעתו למלאכתו ויבטל לעשות הפסח כחקיו וכמשפטיו לפי' אם עשה משמתינן ליה וכן נשים כיוצא בהם שצריכות לטרוח במצה במצותה ובשאר ערבי שבתות וערבי י"ט דקאמרי' אינו רואה סי' ברכה לעולם לא שנא אנשים ולא שנא נשים מן המנח' ולמעל' אבל קודם למנח' אין שם איסו' כלל ומותר לגמרי:

## סימן רעו

וששאלתם מים שרחץ מהן אין שותי' מהן ודאי כך הוא מפני שהם קשי' לשכחה וכן מים ששתה מהם אל ירחץ ידיו בהם מפני שמזלזל בברכה ששתה ועל דבר אחד אין מברכי' שתי ברכות ולא יבוא באותם המים ששתה ובירך עליהם ויברך על נטילת ידים ועוד דקשה לרוח רעה:

## סימן רעז

וששאלתם עטרה שעוסק בספר תורה ודאי אסור להניחה בראש אדם ולא בראש חתן שכך שנו חכמים מעלי' בקדש ולא מורידי':

## סימן רעח

וששאלתם למה אין מקדשי' ואין כונסין בין פסח לעצרת אם מחמת איסו' או לאו. הוו יודעי' שלא משום איסור הוא אלא משום מנהג אבלות שכך אמרו חכמי' שנים עשר אלפים זוגים תלמידים היו לו לר' עקיבא וכלם מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו זה בזה ותני עלה וכלם מתו מיתה משונה באסכרה ומאות' שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן ומי שקפץ וכנס אין אנו קונסי' אותו לא עונש ולא מלקות אבל אם בא לשאול לכתחילה אין מורי' לו לכנוס ולענין קדושין מי שרצה לקדש בין פסח לעצרת מקדש לפי שאין עיקר שמחה אלא בחופה:

## סימן רעט

וששאלתם בליל פסח על אכילת מצה מברך ברישא או המוציא לחם.
לית ברכה דקדימא להמוציא לחם חוץ קדוש היין דאורחא דמלתא לברוכיה לקב"ה דאפיק לחם מן הארץ והדר לברוכי על מצה דעבד מינה הילכך מברך המוציא לחם ובצע והדר מברך לאכול מצה וקיימא לן ברכה זו על אכילת מצה:

## סימן רפ

וששאלתם כל יורות קדרות של מתכות שצריך להשתמש בהן בפסח מדיחן תחילה ומגעילן ברותחין כמו שאמרו חכמים ושוטפן בצונן ומפלטן מחמץ תחילה ואח"כ מרתיח בהן מים רותחין בלא שיעור לפי שצריך בין חציין בין שלישן ובין מלאין ומביא יורות קטנות וסכיני' ועץ פארור שצריכי' להגעילן ברתיחות בכלי ראשון ומכניס אחד אחד לתוך היורה הגדולה ומעלהו ושוטפו בצונן לאלתר ועיקר שיהא אחר שמרתיח את היורה שלא ינוחו המים מן הרתיחה שאם ינוחו המים מן הרתיחה יאסרו להגעיל בהם כלום ואח"כ ממלא את היורה גדולה וסובב את שפתיה בטיט ומגעילה כמשפט הראשון ושוטפה בצונן וא"צ לכלי ראשון אלא יורה וסכיני' ועץ פארור ויורה קטנה נמי אם מרתיח בה מים בפני עצמה כדרך שעושה ביורה גדולה ושוטפה בצונן שפיר דמי מאי טעמא דאמרי' כבולעו כך פולטו אבל הסכיני' ועץ פארור צריך להגעילן ברותחי' בכלי ראשון אבל שאר כלים ששימושן בכלי שני מגעילן בכלי שני ושפיר דמי כבולעו כך פולטו:

## סימן רפא

וששאלתם מהו לאפות פת בפורני.

כך ראינו פורני שלכם אין אנו יודעי' כיצד אופין בהן ואתם יודעי' מה ששנו חכמים ג' נשים עסקות בבצק אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה אם פורני שלכם אפשר לאפות בה כסדר הזה מותר ואי הואי שהות בין ככר לככר אפי' כל דהוא אסור דבעי' כדאמור רבנן כל זמן שעסיקות בבצק אינו בא לידי חימוץ:

## סימן רפב

**רב יהודאי ז"ל**

הני מאני דקוניא לענין פסח חמץ בפסח ולענין בישולי גוים דתשמישן בחמץ הלכתא כמרימר דבין חוורא בין אוכמא בין ירוקא בין אית בהו קרטופני בין לית בהו קרטופני אסיר אלמא ככלי חרס דמו אבל לענין יי"נ דתשמישיו בצונן הוא הלכתא כרב זביד דחיוורא ואוכמא שרי ירוקא אסיר משום דמצרף ואי אית בה קרטופני כלהו אסיר:

## סימן רפג

ולענין הני בורמי עתיקתא דזבני להו מגוים אי נמי היכא דאיבשיל בהו מידי דאיסורא משמא דרבנן קדמאי אמרו דככלי חרס דמיין ולענין חמץ ובשולי גוים לית להו תקנתא אלא דשדי ליה לקידרא בתנורא ושגר עלה דהוה ליה ככבשן וקי"ל גבי כלי חרס שאע"ג דאמר רחמנ' ישבר הני מילי גבי חטאת דאין כבשנות בירושלם אבל בעלמא אי מהדר ליה לכבשן ומוקיד עליה נורא פליט איסוריה ומשמא דמר רב יהודאי אמרי' דלא דמו לכלי חרס אלא ככלי מתכות דמו וסגי ליה בפליטה:

## סימן רפד

**רב כהן צדק ז"ל**

והלכתא אין לשין ואין מקטפי' את העיסה בפסח ביין ושמן ודבש והני מילי בלילה הראשון משום מצה עשירה דבעי' לחם עוני וליכא אבל בשאר ימות של פסח מותר דקי"ל מי פירות אין מחמיצי':

## סימן רפה

וחטים שבאו בספינות לאכול מהם בפסח בין שמוטלות בספינה בלא שקים ובין הנתונות בשקים בודקי' אותן אם לחות או אם נשתנו מראיהן או שהן משונות עליונו' מתחתונות בידוע שהגיעו אליהם מים ואסור לאכול מהם בפסח מפני שהחמיצו וכיון שהחמיצו עובר עליהם בבל יראה ובל ימצא וחייב לבערם קודם שש שעות של י"ד בניסן ואסור לו לשהותן עמו.

כיצד תקנתו ימכרם לישראל קבא קבא כי היכי דכליאן קמי פיסחא וזמן מכירתן עד חמש שעות של י"ד בניסן אבל אם נכנסו שש שעות ולא מכרן אסור למכרן ואסור ליהנות מהם ויצאו מרשותו ואי' לו תקנה עד שיוטל לתוך האור או לתוך המים או שיתנם במתנה לנכרי אבל אם ודאי אינן לחות ולא נשתנו מראה התחתונו' מן העליונו' וקשות הן ושוות תחתונות כעליונות מותר לאכול מהם בפסח ואי' חוששי' לספק איסור ואי' אומרי' כיון שבאו בספינות שמא נכנסו בהם המים והיתר גמור הוא מ"ט אחזוקי איסורא לא מחזקי':

## סימן רפו

וארבע כוסות של פסח מותר לשתות בין כוס קידוש לכוס הגדה ובין כוס הגדה לכוס ברכת המזון ואחר מזונו כמה שירצה בלא ברכה אבל כיון שבירך אסור לשתות אלא אותו כוס של ברכה וכוס רביעי של הלל ואם רוצה לשתות כוס אחר אחר ארבע כוסות חוזר ואוחז כוס חמישי ואומר עליו הלל הגדול וחוזר וחותם ביהללוך ה' אלהינו וגו' ואיזה הלל הגדול מהודו הודו עד על נהרות בבל וכך אנו נוהגין:

## סימן רפז

וששאלתם מי שמבקש לקדש בפסח בבתים הרבה כיצד יעשה מקדש בבית ראובן קידוש היום ונוטלי' ידיהם ומברכי' על נטילת ידים ומביאין מה שמבקשי' מן שאר ירקות חוץ מחזרת ומברכי' בורא פרי האדמה ומטבילי' בחרוסת ואוכלי' אוחזי' כוס אחר ואומר מה נשתנה עבדים היינו והגדה כולה והלל עד חלמיש למעינו מים ואומר אשר גאלנו וגאל וגו' ומברכי' בורא פרי הגפן ושותי' מפני שארבע כוסות הללו צריכי' על כל אחד ואחד בורא פרי הגפן לפי שכל אחד ואחד מצוה בפני עצמו הוא.

ועוד שכל מי ששתה יין וברך ברכת המזון או שעמד להתפלל או שנכנס לבית הכסא בשאר ימות השנה וחזר לשתות יין צרי' לברך בורא פרי הגפן שכל המפסיק סעודתו בדבר שאין רשאי לאכול ולשתות באותו מעמד וחזר לאכול ולשתות חייב לברך כבתחילה אף כאן כיון שאמר הגדה ואין יכול לשתות בתוך ההלל הויא הפסקה וחייב לברך על כוס שני וכן על כוס ג' וכן על כוס רביעי ומן הטעמים הללו למדנו שחייב לברך על כל כוס וכוס בורי פרי הגפן בפני עצמו ואחר ששותי' כוס שני חוזרי' ונוטלי' לידים פעם שנית ומברכי' על נטילת ידים מפני שידים עסקניות הן לפיכך צרי' ליטול ידים ב' פעמים אחת בטיבול ראשון וא' בטיבול שני והוא למזון ואוחזי' מצה שלימה וחצי שהיא הפרוסה ומניח פרוסה בתוך שלימה ומברך המוציא עליהן ואחר לוקח אחת מהן שירצה ומברך על אכילת מצה דהא אנו חייבי' לבצוע על שתי ככרות בי"ט וכיון די"ט איהו בוצע על שתיהן ואע"פ שפרוסה אחת מהן היינו משום לחם עני ושתי ככרות קרו להו וכן אנן תנן משמרה ופלגא תרתי משמרות הויין אוף הכא נמי שלימה ופרוסה שתי ככרות הויין ובוצע עליהן המוציא שהרי אמרו חכמים לא היה יורד מן להם לישראל בי"ט וכיון שלא היה יורד נעשה י"ט כשב' וחייב לבצוע על שתי ככרות.

ואיכא מרבוותא דאמרי דכיון דשתיהן מחוייבות לברכת המוציא היאך תצא אחת מהן לברכה אחר' לברך עליה אכילת מצה דהא חזינן דעל נהמ' לא מברכין תרי ולא

אתחייב בתרתי ברכאן. אלא אוחז שתי ככרו' שלימות ופרוסה מאותן פרוסות ההיא דאגביהה ואמר מצה זו וכיון דאגביהה לשם מצה עלה מברך ברכת מצה דהא זימנה לברכת מצה ואמר מצה זו זו ולא אחרת ועל אותן שתי ככרות שלימות מברך המוציא ועל אותה הפרוסה על אכילת מצה ההיא דאגביהה לכך ואוכלי' ההוא עליונה מאותן שתים שלמות לשם מוציא והפרוסה לשם מצה ואחרת מניח לה לכרוך עם החזרת בלא ברכה וכורך אותה עם המרור דהא ברכ' אינ' צריכה כיון שמונחת היתה בברכת המוציא ואנן רגילי' כלישנא קמא משום לחם עוני דהרבה עבדי הכי ואיכא מאן דעביד כלישנא אחרינא.

וחזינן לרשוותא דשאילו קמייהו ואמרי על איזה מהן בוצע על הפרוסה או על השלימה ואמרו צרי' לבצוע על פרוסה שהיא בתוך השלימה דאמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך השלימה ובוצע מ"ט לחם עוני כתיב אלמא דצרי' לבצוע על שתיהן וא"צ לחם עוני אלא לילה הראשון בלבד והכי אמר רבינו שבבבל וכך נהיגנא קמיה וזהו מנהג אכילת ירקות ששאלתם מלפנינו.

ועד כאן אפשר לקדש אפי' בעשרה בתים זה אחר זה כסדר הזה וכן אינו מברך ברכת המזון שאם בירך נאסר לטעום אלא המתין הוא וחוזר לבית ראובן ואומר הלל יהללוך וחותם וכיון שמגיע בבית אחרון מברך ברכת המזו' על הסדר במה דברים אמורים בשיודעים אותם בעלי בתים לברך ברכת המזון אבל אם אין למדים ברכת המזון אסור לקדש אלא בבית אחד ואם מקדש בשני בתים היו יודעים שמוציא שם שמים לבטלה ועובר אין מפטירי':

## סימן רפח

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם אשה לא תלוש אלא במים שלנו כיון דמשום חמץ הוא שהמים הגרופין ממהרי' להחמיץ אין שנוי בין לילה הראשו' לשאר ימות הפסח שהרי איסור חמץ נוהג כל שבעה וכך אמ"ר נחשון:

## סימן רפט

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם מי פירות אין מחמיצי'.

כך ראינו דהא דאמור רבנן מי פירות אין מחמיצי' הלכה היא שאם לש את העיסה בשמן או בדבש ולא הטיל בה מים כל עיקר א"צ שימור ולא שיעור מפני שאין מחמי' אבל אם הטיל מים בשמן או בדבש או ביין ולש בהן את העיסה כמי שלש אותה במים לבדן דומה וצרי' הבצק שימור וצרי' שיעור וצרי' שלש נשים להתעסק בה וכן הלכה:

## סימן רצ

**רב שרירא ורב האיי ז"ל**

שלש נשים עסקות בבצק כו' פי' ג' נשים עוסקות בג' בצקים כיצד מתחלת הראשונה ולשה כשהיא גומרת את לישתה ותתחיל לקטף התחילה שנייה ללוש כשגומרת השנייה את לישתה והא' את קיטופה תתחיל שלשית ללוש והשנייה לקטף והראשונה להסיק נמצאו שלשתן באותה שעה זו לשה וזו מקטפת וזו מסקת לאפות ואם תתחיל אחרת ללוש מותר ועל פיהן אמרו תאנא לשה היא מקטפת כו' וגם על פי כן נאמר בתלמוד א"י גמרה זו לישתה וגמרה זו קיטופה וגמרה זו היסקה הראשונה שוהה כדי היסקה והשנייה כדי היסקה ואפית חברתה והשלישית כדי שני היסיקים ואפיה אחת וכל זה בזמן שהבצק כשיעור ופי' תפח מלאפחח מעין ופירוש תלטוש תזרוק מים זריקה חדא ועכשיו חייבי' כל ישראל להרחיק מכל אלה שהן דברי רבן גמליאל:

## סימן רצא

**רב כהן צדק ז"ל**

פלטר גוי מהו להדביק עיסה בפסח הכין חזינן כיון שמסיק ישראל והדביק גוי מותר שכך אמרו חכמים אינו אסור עד שיהא תחלתו וסופו ביד גוי ולענין פת אמרו שגר גוי ואפה ישראל שרי שגר ישראל ואפה גוי שרי כו' ואי משום שימור מצה אם ישראל משמרי' עד כדי שיתנו לידו בצק והוא מדביקה בתנור לאלתר מותר אבל בלילה הראשון אינו יוצא י"ח אלא במצה משומרת ביד ישראל לשום מצה כדכתיב ושמרתם את המצות ואמרו אמר רב הונא בצקות של גוים אדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה כו' מפני שהיו ישראל עמם וידעו שלא החמיץ לפי' מותר לאכול מהם:

## סימן רצב

**רבינו האיי ז"ל**

מאן דאית ליה חביתא דמשחא ונפל בה כשיעור ביצה דנהמא או פחות או יתר אסיר למיכל מההוא משחא בפסחא ולבתר פסחא שרי. דאמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין

במינו בין שלא במינו אסור ודייקי רבנן מדלא יהיב שיעורא למילתיה למימרא דבמשהו כרב ושלא בזמנו בין מינו ובין שלא במינו מותר:
ומאן דאית ליה חביתא דחמרא ופסיד ושקל חיטי וקלנון על טפקא ושדנון בגו ההיא חביתא לתקוניה להוא חמרא שרי למשתייא מיניה והאי חששא דילמא אשתייר מינייהו מאי דלא איקלי שפיר חששא רחיקא הוא

## סימן רצג

**שר שלום ז"ל**
מותר לאדם ליקח קמח מן השוק בפסח והני מילי בשעת הדחק משום דאיחזוקי איסורא לא מחזקי' ויוצא בו ידי חובתו אבל לכתחילה ושמרתם את המצות כתיב בעי' שמירה מתחילה ועד סוף:

## סימן רצד

**רב מתתיה ז"ל**
וששאלתם נזדמן הפסח להיות אחד בשבת מהו לאפות את המצה מערב שבת ולהצניעה עד מוצאי שבת והיה לו חמץ מהו שיאכל בשבת ומהו שיאכל אדם מצה בערב הפסח או להאכיל לאנשי ביתו שרי או אסור:
כך שנו חכמים י"ד שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת דברי רבי מאיר וחכמי' אומרים בזמנו ורבי אלעזר ברבי צדוק אומר תרומה מלפני השבת וחולין בזמנן רבי מאיר סבר מבערין חמץ מערב שבת ואלתר אופין מצה. וחכמים אומרים בערב שבת ובשבת עד ד' שעות אוכלין חמץ ומבערין אותו בזמנו ומאכילין אותו לבהמה ולחיה ולעופות ואופין את המצה בזמנה במוצאי שבת ורבי אלעזר בר' צדוק סבר תרומה שאי אפשר לבערה בשבת מבערין אותה מלפני השבת אבל חולין שאפשר להאכילו בשבת לבהמה ולחיה ולעופות מבערן בשבת והלכתא כרבי אלעזר ברבי צדוק ותניא אמר רבי אלעזר ברבי צדוק פעם אחת שבת אבא כו' וביערנו את החמץ ולמה לא ביערו את החמץ מערב שבת ואפו ואכלו מצה בשבת כרי להדר את המצוה שאם אופין שמא אוכלין ולאחר שמילא כריסו ממנו חוזר ומברך עליו הילכך אל תאפו את המצה אלא למוצאי שבת מפני מראי' העיין שאם אתם אופין מערב שבת אחרים מזלזלין במצה ומקילין בה ואעפ"י שמותר לאפות מצה מערב שבת חזרו והדרו את המצוה ואפו במ"ש בזמנו:

## סימן רצה

**רב יוסף ז"ל**

וששאלתם מי שיש לו אורחי' הרבה ואין לו מי שיאפה לו כל הפת מהו שיביא אופה גוי ויאפה פת שלו ויעמד ישראל על ראשו ויסיק לו את התנור וישראל אינו זז מעל ראשו וישראל הוא לש כל העיסה כלה כשיעור חכמים מותר או אסור.

כך ראינו בפסח אסור דילמא פשע ישראל ולא סיים בלישה שפיר הא סיים בלישה לא ואי פשע הא גוי לאו בר חיובא הוא ואתי לידי חמץ אבל בשאר ימות השנה כי קאי ישראל עליה שפיר דמי אבל בשאר ימות השנה כי קאי ישראל עליה שפיר דמי אבל הדביק עיסה ומסיק ישראל ואינו זז ממנו מותר והני מילי דלא פשע.

## סימן רצו

התוקע בראש השנה בזמן שהציבור יושבין ומברך קודם תקיעה הוא התוקע על סדר ברכות כשהן עומדין ואין צריך ברכה ואם נאנס הראשון ולא יכול לתקוע התשע על הברכות ובא אחר לתקו' התשע כיון שבירך הראשון אין השני צריך לברך לפי שאינו מברך אקב"ו לתקוע אלא לשמוע בקול וכיון ששמע את הברכה שבירך הראשון מיושב כבר יצא הוא וכל העם ידי ברכה ואין צריך לחזור ולברך ואם לא היה מצוי שם בתחלה כשברך הראשון ובא לתקוע מברך בלחש ולא בקול רם שכבר שמעו הציבור הברכה מפי הראשון ויצאו ידי חובתה:

## סימן רצז

**לרבנו האיי ז"ל**

וששאלתם בתפלת ר"ה כמה אינון ובכן ובכן תקונא דא דפרישו רבנן קדמאי והיינו בתקיעתא דרב דאתא רב וחידש לון. ובכן ובכן ובכן אתתקינו תלתא ולא יתיר ומאן דאמר יתיר טעות ויש להחזירו וליסרו דהא תקונא דא תיקון חכמה איהו רמז לשם מיוחד ואע"ג דלא איפשיטא הלכתא והא ההוא סבא דא"י דאמר תלתא אלין רמז לכבוד ומאן נינהו הכי אפשיטא לן ואנן אית לן בהו טעמא.

חד ובכן יתגדל שמך ה' אלהינו רמז לך ה' הגדולה.

תרי ובכן תן פחדך ה' אלהינו רמז והגבורה.

תלתא ובכן תן כבוד רמז לכבוד בתש' ע"ש והתפארת מכאן ולהלא אין שם ובכן אלא אומר ואז צדיקים יראו וישמחו כשהכבוד יחזור על תקונו כימי קדם. והני תלתא אית

בהו מלין טמירין דאתמסרו לחכימין ואתון לחזנין אזהירו לון דלא למימר יתיר ולא אתחזי לון:

## סימן רצח

וששאלתם ביום הכפורים מי שמבקש לקנח במים אם אסטניס הוא ואין דרכו בכל השנה כולה להתיישב בדעתו עד שמקנח במים וכ"ש ביוה"כ שצריך לקנח ולטהר את עצמו ביותר יקנח אבל כל אדם לא. שכך אמרו חכמים אמ"ר אלעזר אסור אדם שיושיט אפי' אצבע קטנה במים בט' באב כדרך שאסור ביוה"כ. והרואה קרי ביוה"כ חייב לטבול וכן בשאר ימות השנה יטבול משום נקיות ומשום קידוש השם בפני גוים:

## סימן רצט

מר רב ששנא גאון ז"ל וששאלתם האי שאנו רגילים לשחוט ערב יוה"כ תרנגולים ואין אנו יודעים מנהג זה למה אי משום תמורה מ"ש תרנגול מבהמה וחיה הא ודאי קושיא היא. וי"ל שיש בה שני טעמים אחד שתרנגול מצוי בביתו של אדם מבהמה וחיה ועוד יש במקומנו עשירים שעושים תמורה אילים ועיקר מבעלי קרנים דמות אילו של יצחק אבינו לפי' לא דבר קבוע הוא. ועוד שמענו מחכמים ראשונים שאעפ"י שיש מי שעושה תמורה בבהמה שדמיה יקרים. תרנגול מובחר לפי ששמו גבר כדאמרי' מאי קריאת הגבר. אמר רב קרא גברא דבי רב שילא אמרי קרא תרנגולא. ותניא כותיה דר' שילא היוצא קודם קריאת הגבר דמו בראשו וכיון ששמו גבר תמורת גבר בלבד ואפי מהני ומעלי.

וכך צריך אוחז שליח תרנגול ומניח ידו על ראש התרנגול ונוטלו מניחו על ראש מתכפר ואומר זה תחת זה וזה חילוף זה זה מחול על זה ומחזירו עליו פעם אחרת ואומרי' יושבי חשך וצלמות כו' ויוציאה מחשך וצלמות כו' אוילים מדרך פשעם כו' כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם יודו לה' חסדו וגו' ויחננו ויאמר פדעהו וגו' נפש תחת נפש. ועושה כסדר הזה ז' פעמים ואח"כ מניח ידו על ראש תרנגול ואומר זה יצא למיתה תחת זה ומניח ידו על ראש מתכפר ואומר תכנס אתה פלוני בן פ' לחיים ולא תמות ועושה כסדר הזה ג' פעמים ומניח מתכפר ידו על ראש תרנגול תבנית סמיכה וסומך ידו עליו ושוחטו לאלתר. תבנית תכף לסמיכה שחיטה:

## סימן ש

וששאלתם ערב יו"הכ טובלין ואין מברכין על טבילה זו דהא מנהג הוא ואין מברכי' על המנהג ומתפלל ח"י ברכות כדרך שהתפלל כל השנה ומתודה לאחר תפלתו אבל חטאנו אתה יודע כו':

## סימן שא

וששאלתם לענין רחיצה כך ראינו שכל רחיצה שאסרו חכמים באבל כולם של חמין הם ואבל שחל שלישי שלו להיות ערב יוה"כ אסור בטבילה מפני שאי' אבלות שלו פוקעת אלא בשקיעת החמה וכיון ששקעה חמה חל יוה"כ ואסור ברחיצה ואפילו בצונן וטבילת יום הכפורים רשות היא ולא שחייבי' ישראל בטבילה זו אלא נקיות בעלמא:

## סימן שב

וששאלתם יום הכפורי' שאסור בסיכה מהו לסוך מבערב כך ראינו א"צ לומר סיכה דקיל איסורה אפילו ענויין שעונשן קשה ויש בה כרת אין איסורי' אלא עד שיכנס יום הכפורים עצמו הילכך חמשה ענויין אלו אם עשאן מבעוד יום של תשיעי כולן מותרי' ובלבד שיעשה כמו שאמרו חכמים כל מקום שנאמר שבות מוסיפי' מחול על הקדש:

## סימן שג

**רב שרירא ז"ל**

וששאלתם מקום שאין שם אלא לולב אחד לצאת בו נוטלו חזן הכנסת בידו בשעת ההלל ומברך עליו ונותנו לזקנים במתנה על מנת להחזיר וכן כל אחד ואחד עד שיצאו כולן ידי חובה ותנו רבנן אין אדם יוצא ידי חובתו בי"ט הראשון של חג בלולבו של חברו אא"כ נותנו לו במתנה ומלמדי' אותו לומר כל מי שיגיע לידו לולבי זה הרי הוא לו במתנה:

## סימן שד

**שר שלום ז"ל**

וששאלתם הנוטל לולב כיון שמברך על נטילת לולב לאלתר מגביהו מוליך ומביא מעלה ומוריד וכן באנא ה' הושיעה נא ובשני מקומות צריך לנענעו אחת בשעה שמברך ואחת בשעת ההלל:

## סימן שה

וששאלתם לולב שיש בו שלשה הדסים כמו שאמרו חכמים תלתא תלתא בקינא אם רצה להוסי' עליו כמה הדסים ולעשות אגודה אחת גדולה מן הדס שאינו עבות הרשות בידו וכשר הוא ואין פוסלין אותו אותם הדסים שאינם עבות מאי טעמא כיון שעשה שלשה כתקנן יצא ידי חובתן ואותן יתירי' תוספת הן ולא פוסלי' את הכשרים ואף הן אינן פסולי' לגמרי שהרי כמה חכמי' אומרי' הן הן עבות דאמרי' רב כהנא אמר תרין וחד רב אחא ברי' דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפק מן פומיה דרב כהנא אלא הלכה כר' יהודה ואי ירבה ממנו כל מה שירצה אינן פוסלי' את ג' ג' בקינא וכך מנהג בשתי ישיבות:

## סימן שו

וששאלתם לולבא גופיה שדרו שהוא מקלי עלין שבלולב שהן משני צידי מקלי הוצי שמן ודבוקי' אותן הוצין מן השדרה זה בצד זה מעיקרו של לולב ועד ראשו לולבא דסליק בחד הוצא יש הוצא אחד בעיקרו ועולה אותו חד הוצא מעיקרו ועד ראש שדרו וכיון שנשתנה מכל לולבין בעל מום הוא ופסול ולא זה בלבד פסול אלא אפילו עולה בכמה הוצין ואינן בצדדה אלא יש ריוח גדול בין הוצא להוצא ואין ראשו של הוצא זה מגיע לעיקרו של הוצא של מעלה הימנו בעל מום הוא אותו הוצא ופסול ניטלה התיימת תיימת אותו הוצא העליון שבראש לולב שאין הוצא למעלה הימנו והוא כשני הוצין דבוקי' זה בזה ונקראי' תיימת דקאמרי' בעי רב פפא נחלק התיימת מהו נפרד אחד מחברו אותו הוצא העליון שבכולן לולב שדומה לשנים הוצי' מהו:

## סימן שז

וששאלתם מה הפרש בין יסוד נביאים למנהג נביאים יסוד נביאים יש בו חיזוק על מנהג נביאים כי ביסדם אותו שמוהו יסוד לבנות עליו המצוה דוגמה מה שכתוב ידי זרובבל יסדו את הבית הזה אבל מנהג נביאים אינו כן כי אפשר שהנהיגו העם לעשות כן מפני תיקון ואם תאמר ערבה יסוד נביאים הוא ופרשתם שהיא מצוה למה לא נברך עליה כשהיא בעצמה נשוב ונאמר כי לא כל המצות אנו חייבי' לברך עליה' יש מהם שחייב לברך ויש מהם שאינו חייב לברך וערבה יסוד נביאים שיסדוהו לכל ישראל לעשות כן. רב שרירא ז"ל:

## סימן שח

וששאלתם רב שמואל נ' חפני ז"ל אמר רבי אמי ערבה צריכה שיעור ואינה ניטלת אלא בפני עצמה ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב והקשו ואמרו כיון דאמר מר אינה ניטלת אלא בפני עצמה פשיטא דאין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב ופירקו ואמרו מהו דתימא הני מילי היכ' דלא אגבהיה והדר אגבהיה אבל אגבהיה והדר אגבהיה אימא ליפוק בה קמ"ל ופירשו שאלו אמר אינה ניטל' אלא בפני עצמה ולא אמר אין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב היינו אומרים שאין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב בשלא הגביהה את הלולב אלא פעם אחת אבל אם הגביהו וחזר והגביהו יש לומר שיצא ידי חובתו במצות ערבה כאלו הגביהה בפני עצמה שהגבהה הראשונה תהיה ללולב והגבהה שנית תהיה לערבה בפני עצמה וכיון שאמרו אין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב השמיענו שאפי' הגביהה את הלולב כמה פעמי' לא יצא י"ח בערב' שבלולב ואלו הן דברי ר' אמי אבל אמר רב חסדא אמר ר' יצחק אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב והלכה למעשה אנו נוטלי' בישיבה ערבה בפני עצמה ביום שביעי של ערבה אחר נטילת לולב:

## סימן שט

**רב נטרונאי ז"ל**

וששאלתם האידנא מחייבי' למעבד סוכה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות או לא.

תשובה כך חזינן דלא מחייבי' ישראל למעבד סוכה אלא בביתיה בדירתיה היכא דאכיל ושתי וגאני תמורת דירתו של כל השנה כולה אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות אין מיוחדי' אלא לישיבה לתפלה ולתורה אבל אם עושין בשביל עוברי דרכים שאוכלי' שם וישנים שם יפה הם עושים אבל בני העיר לסמוך על סוכה של בית הכנסת לצאת בה ידי חובתן אין יוצאי' אלא בסוכה של כל או"א בביתו לפיכך כשעושים סוכה בבית הכנסת א"צ לברך עליה שלא לעצמן עושין אלא לעוברי דרכים.

ולענין נטיל' לולב כך ראינו אם שלא בעת תפלה נוטלו מבר' עליו ומנענעו ומחזירו למקומו ואם בעת תפלה הוא נוטלו מבר' עליו ומנענעו בהודו לה' תחיל' וסוף ובאנא ה' הושיעה נא בלבד כדברי בית הלל וכן הלכה:

## סימן שי

וששאלתם חוטם של אתרוג באיזה מקו' הוא חוטמו זה הוא חודו שהוא ראשו של אתרוג היכא דעלתה בו חזזית אפילו כל דהוא הוה ליה כמנומר ופסול והיכא דניטלה פטמתו ביום ראשון פסולה מכאן ואילך כשרה:

## סימן שיא

וששאלתם מותר לפרוס סדין על הסוכה מפני החמה כך ראינו שאסור לעשות כן דתניא בהדיא פרס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה וכן הלכה והלכתא כמ"ד חתן ושושבינין וכל בני חופה פטורי' מן הסוכה כל שבעה:

## סימן שיב

וששאלתם שיעור הדס וערבה שלשה טפחים ושלשה חומשי טפח והלכה כר' טרפון דאמר באמה בת חמשה טפחים ולולב חמשה טפחים חסר חומש טפח לבר מחוציה וקי"ל כר' ישמעאל דאמר שלשה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד ואפילו שנים קטומין ואחד שאינו קטום ועכשיו נהגו במקומינו במתיבתא כמהדורות שלא לפחות מששים ושמנה מנין לולב באגודה ויש מי שעושה שבעים כנגד ע' פרי החג ויש מי שעושה ס"ט מנין הדס:

## סימן שיג

וששאלתם הא דאמור רבנן לולב הגזו' והיבש פסול היכא דלא שכיח דשפיר מיניה סמכי' אדר' יהודה ומברכי' עליה או דלמא עבדי' כמתני' וחכמים בכמושין ואסרינן ליה ליבש ואפילו היכא דלא איבא דשפיר מיניה הלכה מאי.

כך הראונו מן השמים שהלכה כחכמים דמתני' לולב גזול והיבש פסול וכן אתרוג וכן הדס וכן ערבה יבשין פסולי' בין ביום טוב ראשון בין ביום טוב שני וכמושין כשרים דקאמרי' וכולם כמושין כשרים יבשים פסולים אבל ודאי במקום שאפשר להביא אותן כשהן הדורים ואפילו בכמה פרסאות הידור מצוה עדיף אבל אם אין יכולין להביא אותן כל עיקר מילבטל יוצאין ביבש דתניא אמר ר' יהודה מעשה בבני כרכין שהיו מורישין את לולביהן לבניהם ולא אמרו לו חכמים משם ראיה אין שעת הדחק ראיה:

## סימן שיד

וששאלתם נהגו בני מקומנו ביום תשיעי ספק שמיני לחג להביא מוגמראו' ובשמים לבית הכנסת ולעשן לפני ספר תורה דבר זה מותר או אסור.
כך ראינו שאסור לפי שכל י"ט ב' הוא י"ט לכל דבר כראשון אעפ"י שהיה ספק אין בו קולא אלא לענין מת שמתעסקין בו בלבד אבל בכל דבר אין שנוי וביי"ט שני זה שהוא אחרון רגילין אצלנו שמרקדין אפילו כמה זקנים בשעה שאומרים קלוסין לתורה אלא שזו משום שבות הוא ונהגו בה היתר ביום זה בלבד לכבוד התורה אבל לגמרי דברי הכל אסור:

## סימן שטו

וששאלתם לברך לישב בסוכה אף על פי שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קביעה אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש וכוס וסעו' לפניו סודרן על הכוס דאיתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן ורבה בר בר חנא אמר זמן ואח"כ סוכה והלכתא סוכה ואחר כך זמן וזמן על כוס של קידוש היום הוא סודרה:

## סימן שטז

וששאלתם הא דתנן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה ולא כך היא שמעתא דא"כ קשיא גוד אסיק מחיצאתא השתא היכא דגבוהה סוכה עשר אמות וחדא דופן מדפנותיה אין גבוהה אלא עשרה טפחים רואים אותה כאלו היא דבוקה מן הסכך ואמרי' גוד אסיק מחיצאתה אלא האי הרחיק את הסיכוך מן הדופן בשוין לדופן כגון שהיה גגה של סוכה ארבע אמות חסר שלשה טפחים דומיא דסכך פסו' דאויר פוסל במיעוט שלשה טפחים סכך פסול פוסל בארבע' כגון בגדים אוכלים או נסרים שיש בהם רוחב ארבעה טפחים פוסל בארבעה:

## סימן שיז

וששאלתם הלכתא סיככה בעפצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה ופי' עפצי פשתן פשתן שנגמרה מלאכתו ועשאו כמין קליעה לפי' פסלה דנעשה כמי שסיככה בכלים ובדבר המקבל טומאה הוצני פשתן פשתן עקור שעדיין לא שראו במשרה שדומ' לקשין שבעולם:

## סימן שיח

**רב יוסף גאון ז"ל**

והלכתא סוכה צריכא שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפי' טפח וצריכא צורת פתח ואי מפיש בדפנות כמה דמפיש שפיר דמי אבל בציר מהכי לא

## סימן שיט

**רב נטוראי ז"ל**

והדס של לולב אם יכול לעשותו כלו מן העבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא שלשה הדסים עבות ממלא אותם בהדס שוטה ושפיר דמי:

## סימן שכ

וששאלתם הא דתנן המשלשל דפנות מלמעלה למטה הלכה כת"ק או כר' יוסי כך ראינו שהלכה כחכמים ואין הלכה כרבי יוסי חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד מדאמר רב חסדא אמר אבימי מחצלת ארבעה ומשהו מתרת בסוכה משום דופן:

## סימן שכא

וששאלתם פרש עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר פסולה כך פירושה אדם שסיכך סוכתו בסכך יפה וכיון שנעשה סכך שלה על ידי סדין פסולה או תחתיה מפני הנשר כגון שסיככה בסכך רע בהזמא או בהגא או בירקות שכיון שיבשין נושרין ונופלין ופרש סדין תחת הסכך שאם ינשרו אותן עלין יקבלם אותו סדין כיון שנעשה סדין כעיקר סכך לסמוך עליו פסולה:

## סימן שכב

וששאלתם לענין ניחום אבלים בזמן שהמת נפטר בי"ט או במועד דבעי מנקט אבלות אחר הרגל אעפ"י שאינו נוהג אבלות כל הרגל העם וקרוביו מתעסקין בו ויושבים עמו לישב את דעתו ושלא ישא' יחידי בשום פנים וכן כל ז' ימי אבלות ונהגו כל ראשי ישיבות ושאר העם לישב עם האבל בארץ ולא על גבי כרי' וכסתות כלל דכתיב וישבו אתו לארץ וגו':

## סימן שכג

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם הנקבר אפי' שעה אחת קודם לרגל בטלה ממנו גזרת אבלות אבל הנקבר ברגל לא חילא עליה אבלות אלא אחר הרגל ונקט שבעה ושלשים מי"ט האחרון שהוא י"ט שני ועצרת ור"ה וי"ה מפסיקים אבלות כרגלים דהא רבינא דהוא בתרא אמר הלכתא אפי' יום אחד לפני החג והחג שבעה ושמיני שלו שהוא רגל בפני עצמו הרי כאן עשרים ואחד וזהו שאמרו רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב פי' רגל בפני עצמו זהו כדי לחשב יום שמיני של חג הסוכות שבעת ימים לאבל למנין שלשים. עצרת יש לה תשלומי' כל ז' כחג המצות הרי ז' לפני עצרת והעצרת שבעה הרי י"ד משלים ט"ז יום והרי גמרו לו שלשים ומותר בתספורת אדבריה רב פפא לרב אויא סבא ודרש יום אחד לפני ר"ה ור"ה הרי י"ד יום. שמע שמועה בשבת או ברגל ולאחר השבת או הרגל נעשית רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד כללו של דבר כל יום שמועה שאינו נוהג בו אבלות כאלו עדיין לא שמע:

## סימן שכד

**רבנו שרירא ז"ל**

כל התעניות ואפי' יום הכפורים מותר לו לאדם לטעום מה שצריך לטעמו ואין בכך כלום דכי אמור רבנן טועם ואין בכך כלום לא ביני תעניות והלכך כל תעניות שוות ולענין שיעור מה שטועמו כך אמרו חכמים ר' אמי ור' אסי טעמי עד רביעת' ופשוטן של דברים שאפי' מכניס לתוך פיו שיעור רביעית לטעמו אחר שנזהר שלא יבלע כלום מותר וכן הלכה:

## סימן שכה

לענין שתיית מים אחר שישן וניעור קודם קריאת הגבר מפני הסכנה שאם לא ישתה יבוא לידי סכנה אם תענית כיפור הוא פשיט' שהוא אסור משקדש היום אלא ממתין עד שיגיע לידי סכנה ויחוש שאם לא ישתה פן ימות ונחשב כחולה שמאכילין אותו על פי עצמו או על פי בקיאים וכן תשעה באב וכל תעניות שמפסיק מבעוד יום והלילה שוין ואין לו לאכול עד שמגיע לסכנה אבל תענית רשות שאוכל ושותה משתחשך אע"ג דסוגיין כלישנא בתרא דרבא שאם ישן אינו אוכל וכי תניא ישן ועמד הרי זה אוכל במתנמנם תניא לענין שתיית המים כיון שחושש שבא לידי סכנה ביום מותר לשתות

מוטב ישתה בלילה שלא קיבל עליו תענית בלילה ואלו לא ישן היה לו לאכול ואל יבוא לידי שתיית מים ביום שהיא שעת התענית בודאי. זקן חלש שהיה מתענה ובתוך התענית שעבר עליו רובו של יום בתענית וכבר בא לידי חלישות בענין שחושש לסכנ' מאכילין אותו אפי' ביום כיפור ולא שבקי ליה דימות וגמרינן מההיא עוברה דהריחה כו' כ"ש אם הוא זה זקן נכב' שאם ימות ויסתכן על תענית זה יהיה הפסד לרבים:

## סימן שכו

וששאלתם תשעה קבין שיעור כ"ז ליטרין במדת בבל וכל ליטרא מי"ג אוקיא' עיסת חלה ע"ב אוקיאות שיעור כוס של ברכה שתי אוקיאות ומחצה:

## סימן שכז

**רב האיי ז"ל**

ירושלמי בברכות חייב אדם לברך בכל יום שלא עשני גוי מפני שכל הגוים כאין נגדו שלא עשני בור אין בור ירא חטא שלא עשני אשה שאינה חייבת במצות:

## סימן שכט

**רבנו סעדיה ז"ל**

המוחק אות אחת מן השם עובר בלא תעשה אבל דיו שנפל על הכתב מותר למחקו שלא נתכוון זה אלא לתקן ושמותיו של הקב"ה הנעתקין ממדותיו כגון בורא ויוצר ואדון רחום וחנון ונוקם וכיוצא בהם אם טעה וכתבן שלא במקומן נמחקין ושמותיו העיקרים אם טעה וכתבן שלא במקומן אין נמחקין והם ששה ה הנכתב ביו"ד הא יה אל אלי"ם ושד"י אהי"ה אשר אהיה ורבנו האיי ז"ל הזכיר בהלכותיו אלו"ה אדנ"י צבאו"ת והן תשע:

## סימן של

**שר שלום**

וששאלתם אחד קורא ואחד מתרגם וצריך שלא יהיו שנים קורין בתורה אלא אחד בלבד אבל אחד קורא ואחד מתרגם והחזן לא יהא מתרגם כלל מפני שהוא מקרא אחרי' וכל מקרא אחרי' אינו עולה מן המנין ותרגום זה שאמרו חכמים זה שיש בידינו אבל שאר תרגומי' אין בה' קדושה כתרגו' זה ושמענו מפי חכמי' קדמונים שענין גדול עשה הקב"ה באנקלוס הגר על שנעש' התרגום על ידו:

## סימן שלא

וששאלתם ספר תורה שאין לו תגין. כך ראינו שמותר לקרות בו ואין תגין פוסלין בו אבל העושה תגין הרי זה משובח וכ"ש שבע אותיות שלשה שלשה תגין ואלו הן ש' ע' ט' נ' ז' ג' צ' סימן ואם אין עושה להן תגין אין נפסלות ופתוחות וסתומות יש להן מקומות כל אחת במקומו ואין לשנות לעשות סתום' פתוחה ופתוחה סתומה:

## סימן שלב

וששאלתם האיך עמילין אצליכם בגויל וכמה שוהה בסיד וכמה שוהה בקיץ ובחורף וכמה צריך כל עור ועור מצואת הכלבים ואי זה קמח של חטים או שעורים וכמה קמח וכמה מים והיאך מטילין עפצים:

כך עושים עורת של גוילין אצלינו מביאים עורות יבישין שמשירין את צמרן ושורין אותם במים לבדם עד שישרו ויהיו רכים ואח"כ מטילין אותם לבור העשוי להם ומטילין לתוכם מים ומעט צואת כלבי' בלא שיעור ומעט מלח וסותמין את פי הבור ומשהין אותם בקיץ יום אחד ובחורף שלשה ימים ואין משהין יותר מזה כדי שלא יתעכלו ומוציאין אותם ובודקין בהם מפני הקרע ואם יש קרע תופרו ומותחו על מלבן של עצים הרבה דשוחקן או תוחנן יפה יפה ונותן לכל עור ועור שליש ליטרא בליטרא של בגדאד וטח מן העפצים האלו בפניהם משני צדדים ומזלף עליהם מעט מים ומעדיף למקום השער עפצי יותר ממקום הבשר ועושה לכל עור ועור פעמים ביום ובפעם השלישית טח את יתר העפצי ומעמידן בשמש כדי שיתלבנו ועוזבן עד שיגבישו ומנפצן לאחר כך וחותכן:

## סימן שלג

וששאלתם ספר תורה שחסר פסוקים אם לא הגיהו כלל אין קורין בו ואפי' לקיימו בלא לקרות בו אסור דאיתמר ס"ת נהגו חכמים והסופרים הזריזין הראשונים לכתוב ס"ת כדת וכהלכה והסמיכו שטותיו על טעם ברור ארבעים כנגד מ' יום שניתנה בהם תורה ושתים כנגד שתי לוחות:

## סימן שלד

וששאלתם המשמיע קולו בתפלתו כו' ה"מ ביחיד הא בציבור לא וחזן הכנסת שבא לבית הכנסת ולא התפלל בלחש אם יוצא ידי חובתו ואם לאו.

כך ראינו דהא אינו יוצא ידי חוב' לעצמו דכד התירו רבנן ליחיד דאינו יכול לכוין את לבו והוא מתפלל בינו לבין עצמו שאין אחרים עמו דלא איכפת לן אם יגביה אם לא יגביה אם ישמיע אם לא ישמיע אבל בציבור דאחרים שם אסור דהא לא מצי בלא טירדא דלהון דכיון דטריד לחברו הסמוך לו אסור. ואי תימא זימנין הוא דלא טריד להו אין בצבור זמן דהא איכא אינשי אלין קרו ק"ש ואלין מצלו ואלין עונין אמן וממתינים ברכה לענות ומ"מ בצבור לא והחזן צריך להתפלל על עצמו בלחש בתחלה ולבתר מוציא את הרבים. ובירושלמי ר' חונא בשם רבי ברכיה בר' יוסי אמר האי דאמר רבי אבא ה"מ בימי ר"ה ויום הכפורים דהחזן אתכליל בצלותא דאפיק ידי חובה לצבורא אבל בשאר ימות השנה לא מאי טעמא משום טורח צבורא ומשום דבעי' תקיעות על סדר הברכות והאי דאמריתון משמא דגאון ז"ל תוהנא ולעולם לא אשכחן ליה כהאי גוונא דהא מלה דא דירושלמי אשכחן בתשובות שלו:

## סימן שלה

**רב האיי ז"ל**

וששאלתם ההוא דצלי צלותיה אסור למהדר בהדי שליחא דצבורא ההוא צלותא דקא צלי ואי בגין דידכר ברכה דקא מבר' שליחא דצבורא לענות אמן יימר מלה חדא או תרין בהדיה בגין דלא ינשי ברכה ושפיר דמי דזמנין דלביה טרוד וכד ידכר בהדיה מלה חדא או תרין ידכר ברכה לענות אמן על ההוא ברכה.

## סימן שלו

**רב האי ז"ל**

וששאלתם טעם בימי ניסן וימי תשרי דאין נופלין על פניהם וכי רב יצחק נר' אמר ששמע דבר מפינו הדבר ההוא שמע ודבר גדול הוא ברמז דבר ושלחתם אלינו לומר שהוא נשבע לכם באמת שאינו זוכר מה ששמע מפינו הדבר יצא ואין להשיב לאחו' יזכור ההוא דגרסי' אין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום וידע ועל זה בבית החתן והכלה אין נופלים על פניהם ובבית האבל צריך ומותר וראיה' לזה פסח שני ככל חקת הפסח כן יעשה שעדיין תכשיט כלה עמה והוא יגיד לכם את הרשום בכתב אמת:

## סימן שלז

**לו ז"ל**

וששאלתם ענין נפילת אפים מהו ולמה אין נופלין על פניהם בימים אלו בכל מקום נפילת אפים הוא בזמן צער דכתיב ויפלו על פניהם ויאמרו אל גו' וישמע משה ויפול על פניו ויפול יהושע על פניו ארצה וכן בכל מקום נפילת אפים זמן צער הוא ובימי ניסן ותשרי הוא זמן שמחה וכבר נהגו בזמן שנכנס ניסן אין נופלין על פניהם עד שיצא כל שלשים יום. וכן בימי תשרי כל שלשים יום ועל כן עולי רגלים בקול רנה ותודה בחזירה יותר מהליכה.

ובירושלמי ר' הושעיא בשם ר' זעירא אמר מאי דכתיב ופנית בבקר והלכת לאהלך ופנית והלכת לאהלך דיו לקרא מאי ופנית בבקר וכי בבקר הולכין ולא בכל זמנא אלא בבקר ההוא דכתיב ביה בקר לא עבות בקר דשמחה בקר דאקדים אברהם ומאי איהי שמח' בית השואבה והדבר גדול ונכון מלמד שצריך שמחה בחזירה יות' מהליכה ואמר רבי סימון סימן לדבר אל יתהלל חוגר כמפתח:

## סימן שלח

לו ז"ל וששאלתם בסיון שהוא זמן מתן תורה למה אין נוהגין כן שאינו מנהג כימי ניסן וימי תשרי דאיכא מרבוותא דאמרי דמצות סגיין בניסן ובתשרי יותר מסיון ונכון הוא אבל חזינן דניסן ותשרי מנהג פשוט מימי קדמוני עולם מזמן רבנו הקדוש ואילך דכיון שנכנסו ימי ניסן ותשרי אין דנין והדין מסתלק שלא ישו איש את אחיו ואת רעהו וגו' והטעם ידוע חוץ אותם הדברים שאינם יכולים ב"ד להסתלק מהם והם לצורך גדול ובסיון שהוא זמן מתן תור' אשכחן כיון שניתנה תורה מיד למחרת כתיב ואלה המשפטים וגו' סידר כל הדינין.

ורבי חנוניא החסיד איש ירושלם ז"ל חסיד אשר קבלנו מרוב הקבלות הערוכות לו מימי התנאין ז"ל מצינו בו טעם והיה אומר סיון סמוך לתמוז תמוז שכנו הוא אוי לרשע וטוב לשכנו תנן ודיי:

## סימן שלט

**לו ז"ל**

וששאלתם קהל או רבים שהחרימו ביניהם או נשבעו שלא לתת ולהוציא בשום דבר הוצאה עד שיהיה כך או שנעשה כך ותלו הענין על דברים ידועים ואירע להם שום דבר מצוה שבא לידם ויש להם להוציא על אותו הדבר הוצאות ידוע זה דהכי תנינן אין נשבעין לבטל על המצות והנשבע לוקה ועושה המצוה כך אין שבועה וחרם חלה על

ענינים אלה ולא יניח אדם המצוה הבאה לידו לעשות בין בגופו בין בממונו ואין לומר מצוה זו אעשה וזו לא אעשה אלא הקודמת היא אשר צוה ה' ולא תהיינה נדחות המצות ממנו לעולם והשבועה והחרם אינו כלום וכן הלכה:

## סימן שמ

**רב צמח ז"ל**

וששאלתם לענין ערבה שחובטין אותה בקרקע מהו הכי חזינן דערבה דומה לשפתים והיא באה לכפר עליהם מכאן ולהלאה יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה ומשמא דקדמו' אמרו חביטא אמאי משום כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך וגו' משום דעד כאן ביומין אלין השטן מקטרג וישראל ביומין אלין דנפישי מצות מבטלי ליה מכאן ולהלאה כל שפה דיקום עלייהו לא יכול לשלטאה ויהא נפיל בארעא:

## סימן שמא

**לרב האיי ז"ל**

וששאלתם בשבת מוסיפין מחול על הקדש ובמוצאי שבת מאחרי' מקדימין מבער' כד עייל שבתא ויהא שולחן ערוך ונר דלוק ובמוצאי שבת מאחרין ואסור להדליק את הנר עד זמן מרובה דעייל ליליא ואידכי יומא ויסדרון ישראל צלותא דחול:

## סימן שמב

וששאלתם נפילת אפים לעולם על צד שמאל ופניו מוטין לשמאלו על גבי קרקע ומפני שנפילת אפים הוא על ענין צער צריך על השמאל ושמענו טעם מפני ששם מלאך רע עומד וכל דבר של צער בשמאל ואינו מקטרג אולי קבלה היתה בידם והמנהג שלנו כך הוא והכי אתחזי וכלהו רבוותא קדמאי הכי עבדי:

## סימן שמג

וששאלתם דאיכא בינייכו דקראן ק"ש בקול רם כקריאת התורה ובפסוקי טעמים וכי חזיתון בחדושי קדמאי דקאמרו בברכות הכי אנן הכי איתחזי לנא דהא בפירושא איתמר עשרת הדברות היו אומרים בכל יום משרבו המינים דהוו אמרי לית להו תורה אלא זו אתקינו אלין פרשיין כולהו על פרשה ראשונה ובירושלמי דתמן כלילן עשרת דברות אבל מעליא איהו בלחש דלא יתאביד מבר נש תיבה חדא או תרין דהא כל חד חייב בקריאתה וכולהו תיבין בחושבנא ואצטרי' לאשלמא לון בכל יומא ומאן דגרע חד מנייהו

כאלו גרע עלמא חדא ועל דא בקריאתה בקול זמנין דישתוק פורתא וצבורא יקראו להלא' ויקרא בהו מההוא תיבה דאינון אמרי וידלג תיבה או תרין ויתיר ועל דא בלחש כל חד יקרא ולא יגרע כלום:

## סימן שמד

וששאלתם שבע ברכות דכלה דאית מרשוותא אמרי דהא לאלמון ואלמנה לא מברכי שבע ברכות הכי הוא ולא איצטריך ומה דאמרתון דאתון אמרי בלשון כבוד ולאו משום חובה כל דא לא צריך אבל מברכין בלשון כבוד חד מנייהו ומאי היא אשר ברא ששון ושמחה חתן כו' וכולל מפסוקי דקא בריכו לבועז ורות דכתיב ויאמרו כל העם אשר בשער גו' יתן ה' את האשה וחותם ב"א ה' משמח חתן וכלה והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו:

## סימן שמה

רבנו החסיד ז"ל אשה לא תברך ברכ' המזון להוציא אחרים ידי חובתן אע"פי שהיא מחוייבת ובמקום שאין בעלה יודע כמקום הדחק דמי ותבוא עליו מארה אשה מחוייבת במקרא מגילה אבל לא תוציא את הרבים כך בברכת המזון וכ"ש דעיקר חיובה שצריך לכלול המברך הברית עם התורה והיאך תברך על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו אבל לעצמה מחוייבת כשאין שם אחר שיודע להוציא לה וכשתברך תדלג הברית והתורה וכן האשה מחוייבת לברך אותן ברכות הנותן לשכוי בינה כו' ותדלג שלא עשני אשה וכיוצא בהן דהא לבטלה איהי:

## סימן שמו

שליח צבור מוציא לרבים י"ח אעפ"י שעדיין הוא לא התפלל וחוזר ומתפלל והני מילי בדיעבד אבל לכתחילה לא דהא כהן דלא מכופר בתחלה לא יכפר דכתיב והקריב את חטאתו ואת עולתו ואח"כ והקריב את קרבן העם וכתיב וכפר בעדו וגו' ואח"כ ובעד כל קהל ישראל ואינו יוצא ידי חובתו בההוא דצלי על צבורא דהא יכול הוא לכוון ולא התירו רבנן אלא ליחיד ותו דלתרי סטרי' לא אטרחוה רבנן לכוון חד ליה וחד לצבורא הילכך לכתחילה לא יצלי מעומד עד דיצלי על נפשיה בלחש וידכי גרמיה ובתר יכפר עלייהו:

## סימן שמז

שליח צבור המתפלל אסור לעבור לפניו אעפ"י שאינו מתפלל תפילת עמידה:

## סימן שמח

**רבי' יעקב ז"ל**

וששאלתם שליח צבור כיון דאמר ברכו את ה' ברישא דתפילה אינו חוזר לאחר כן לומר ברכו דהא ברכו שרותא אינו עד לא יצלי צלותא ומשו' כך אסור לברך קודם שיתפלל לאדם בעולם דהא ברכה קודם תפלה אינה ראויה אלא להב"ה בלבד:

## סימן שמט

וששאלתם בליל י"ט אם אומרים ושמור צאתנו ובואנו האי מלה לא אצטריך אלה ביומא דאית יציאה וביאה שאני י"ט דלית ביה יציאה וביאה ואין אומרים מעתה ועד עולם:

## סימן שנ

**רב ששנא ז"ל**

וששאלתם שליח צבור מכיון שס"ת פתוח לפניו אסור לספר אפילו בין גברא לגברא דלא אתחזי דקא פסק:

## סימן שנא

וששאלתם ש"צ אסור לו מכיון שנפתח ס"ת לומר אפילו תיבה אחת חוץ מן הכתב וצרי' שיכוין לבו שלא יעיין חוץ מן הכתב כיון שיתחיל כדי שיהיו כל דבריו מן הכתב והכי גרסי' מאי דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה מאי האלה מלמד שהדברים היו כתובים לפניו ומן הכתב אמרן ולפי' צריך הקורא בתורה שיהיו כל דבריו מן הכתב וכתיב והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא:

## סימן שנב

רב שרירא ז"ל ש"צ שאינו יודע כונת התפלה אסו' להתפלל דהא אינו מוציא רבים ידי חובתן הני מילי שליחא דצבורא דקביע תדיר אבל אחרינא בדיעבד שרי דאיהו לא קביע וכ"ש בזמן תענית צבור ובשעת הצורך כונת התפלה לא אמרן אלא למנדע מאי קאמר ויכוין את לבו למבעי רחמי' על עמא.

ענין תקיעת שופר בר"ה תדע לך שעל כן אנחנו תוקעין בר"ה בב' ימים מעומד תקיעה ג' שברים תרועה תקיעה ועוד פעם אחרת תקיעה שלשה שברים (תקיעת)[תקיעה] והפעם האחרונה תקיעה ותרועה ותקיעה ושהם ארבעה עשר בכל פעם ופעם ואנחנו תוקעים

בב' ימים מיושב שמונים וארבעה ומעומד הסימנים הללו בכל יום פעם אחת שעולים בחשבון בשני ימים שמונה ועשרים סך כל התקיעות מיושב ומעומד מאה ושנים עשר זה מה שאמר הכתוב עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר עולה בחשבון ה' אלהים מאה ושנים עשר: